

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI**

**KENTSEL DÖNÜŞÜMDE SOYLULAŞTIRMA KAVRAMININ KARAMAN İLİ
YENİMAHALLE ÖLÇEĞİNDE İRDELENMESİ**

Hanife GÜRLER AKSOY

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Nisan 2024**

KENTSEL DÖNÜŞÜMDE SOYLULAŞTIRMA KAVRAMININ KARAMAN İLİ
YENİMAHALLE ÖLÇEĞİNDE İRDELENMESİ

Hanife GÜRLER AKSOY

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL

Tez Savunma Jürisi:
Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL
Doç. Dr. Fatih SEMERCİ
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAŞ

Konya
Nisan 2024

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

30 Nisan 2024

Hanife GÜRLER AKSOY

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Unvanı Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

30 Nisan 2024

Hanife GÜRLER AKSOY

Canım anneme ve rahmetli babama...

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde desteğini esirgemeyen değerli danışmanın Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL başta olmak üzere hayatta en büyük manevi desteği sağlayan ve tez sürecimin bitmesini sabırla bekleyen Oğlum Yiğit'e, tez yazım süresindeki mesleki ve teknik deneyimleriyle desteğini esirgemeyen mesai arkadaşım Şehir Plancısı Yurdanur YILDIZ'a, mimarlık eğitim hayatımda talep ettiğim her an mesleki ve teknik deneyimleriyle desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Mustafa KAŞ'a, bilgi edinme sürecindeki desteklerinden dolayı Karaman Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü İmar ve Planlama Şube Müdürü Şehir Plancısı Oğuz GÜREL'e, Karaman Belediyesi'nde veri toplama aşamasında desteklerinden dolayı Ahmet Tuğrul KOÇ'a, Yenimahalle Muhtarı Ahmet KALAYCI'ya, anket aşamasında katılımlarından dolayı Yenimahalle sakinlerine, maddi ve manevi desteğiyle bu süreçte hep yanımda olan Sevgili Eşim Abdullah AKSOY'a, hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle hep yanımda olan rahmetli babam Kasım GÜRLER ve canım annem Döndü GÜRLER ile destekleri ve sevgileriyle hep arkamda olan kardeşlerim Zeynep GÖKSİNİR, Mehmet Ali GÜRLER ve Nurcan GÜRLER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Hanife GÜRLER AKSOY

Kentsel Dönüşümde Soylulaştırma Kavramının Karaman İli Yenimahalle Ölçeğinde
İrdelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2024

Türkiye’de kent nüfusunun giderek artması kentlerde orantısız bir nüfus birikimine sebep olmuş ve barınma ihtiyacını karşılama yöntemleri de zamanla çeşitlenmiştir. Kent nüfusunda yaşanan bu yoğunlaşmayla birlikte yetersiz kalan kentsel mekân, alan olarak genişlemeye başlamış ve kent içinde yeni mekânlar oluşmuştur. Bu yeni kentsel mekânlar kimi zaman planlı bir kentleşme çabası içinde kendini gösterirken kimi zaman da gecekondulaşma gibi kendini plansız şekilde açığa çıkarmıştır. Kentsel mekânlar zamanla cazibesini kaybederek mekânsal anlamda bir eskimeye uğramışlar ve bu eskimeyle birlikte eski sakinleri tarafından terk edilmişliği yaşarken yeni sakinlerine kucak açmışlardır. Bu yeni sahipler yerli ya da yabancı göçmenler ya da ekonomik anlamda sıkıntı çeken yoksul kesim bazen de şehrin istenmeyen sakinleri olmuştur. Kentsel mekânın terk edilmiş olması mekânsal ve sosyo-kültürel anlamda değişim ve dönüşümün bir parçası olmasına sebep olmuştur. Kentsel mekânın dönüşümün parçası olmasında ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve teknolojik sebepler yer almaktadır. Bu dönüşüm sebeplerinin birbiriyle olan ilişkileri sonucu dönüşüm süreci çok yönlü bir boyuta kaymaktadır. Bu da soylulaştırma kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Soylulaştırma, çöküntü haline gelen kentsel mekânın farklı kentsel dönüşüm yaklaşımlarıyla yenileme çabasıdayken küresel ekonomik politikalarla birlikte bir ürün olarak görülmesiyle başlayan bir süreçtir. Bu yaklaşımla alt sınıf kentsel mekânı orta ve üst sınıfa bırakarak terk etmek durumunda kalmıştır. Bu yaklaşım kimi zaman bilinçli bir çabayla oluşurken kimi zaman da kendiliğinden ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışmada soylulaştırma kavramıyla ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Kavramsal çerçeve oluşturulduktan sonra soylulaştırma kavramının ortaya çıkışı, sebepleri, sonuçları, süreçleri, çeşitleri, kentsel mekâna yansıması incelenmiştir. Oluşturulan kuramsal çerçeve Karaman İli Yenimahalle ölçeğinde yapılan anket çalışmasıyla irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Soylulaştırma, alt kentleşme, kentsel dönüşüm, kent, kentleşme, kentsel kimlik

ABSTRACT

Examination of the Concept of Gentrification in Urban Transformation at the Scale of
Yenimahalle in Karaman Province

Master Thesis

Konya, 2024

The gradual increase in the urban population in Turkey has led to a disproportionate accumulation of population in cities and the methods of meeting the need for housing have diversified over time. The urban space, which was insufficient due to this concentration in the urban population, started to expand in terms of area and new spaces were formed within the city. While these new urban spaces have sometimes manifested themselves in a planned urbanization effort, they have sometimes manifested themselves in unplanned ways such as squatting. Urban spaces have lost their charm over time and have undergone a spatial obsolescence, and with this obsolescence, they have embraced new residents while experiencing abandonment by their former inhabitants. These new inhabitants have been local or foreign immigrants, or the economically depressed poor, or sometimes the unwanted inhabitants of the city. The abandonment of urban space has caused it to be a part of spatial and socio-cultural change and transformation. Economic, social, cultural, political and technological reasons are involved in the transformation of urban space. As a result of the interrelationships between these reasons for transformation, the transformation process shifts to a multifaceted dimension. This leads to the concept of gentrification. Gentrification is a process that starts with the fact that the urban space, which has become a depression, is seen as a product with global economic policies while it is in an effort to renew it with different urban transformation approaches. With this approach, the lower class has had to leave the urban space to the middle and upper classes. While this approach sometimes occurs with a conscious effort, sometimes it can emerge spontaneously. In this study, a literature review on the concept of gentrification was conducted. After establishing the conceptual framework, the emergence of the concept of gentrification, its causes, consequences, processes, types, and its reflection on urban space was examined. The theoretical framework was examined through with qestionnare survey Yenimahalle in Karaman Province.

Keywords:

Gentrification, sub-urbanization, urban transformation, city, urbanization, urban identity

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	2
2. KENT VE KENTE İLİŞKİN TANIMLAR	4
2.1. Kent	4
2.2. Kentleşme.....	5
2.3. Kent Kimliği.....	5
3. KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	6
3.1. Dünya’da Kentsel Dönüşüme Bakış.....	8
3.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Bakış.....	10
3.2.1. 1923-1950 dönemi	10
3.2.2. 1950-1980 dönemi	11
3.2.3. 1980-2000 dönemi	12
3.2.4. 2000- 2020 dönemi	13
3.2.5. 2020 sonrası dönem	13
3.3. Kentsel Dönüşümün Önemi	14
4. SOYLULAŞTIRMA	17
4.1. Dünya’da Soylulaştırma Kavramı	19
4.2. Türkiye’de Soylulaştırma Kavramı	21
4.3. Soylulaştırmaya Etki Eden Unsurlar	23
4.4. Soylulaştırmanın Aktörleri	24
4.5. Soylulaştırmanın Çeşitleri	25

4.6. Soylulaştırmaya Üzerine Tartışmalar	25
4.6.1. Soylulaştırma Kavramına Mekânsal Yaklaşımlar	26
4.6.2. Soylulaştırma Kavramına Ekonomik Yaklaşımlar	28
4.6.3. Soylulaştırma Kavramına Toplumsal Yaklaşımlar	29
4.6.4. Soylulaştırma Kavramına Çok Boyutlu Yaklaşımlar	31
4.7. Soylulaştırmaya Üzerine Bir Değerlendirme	32
5. KENTSEL DÖNÜŞÜM VE SOYLULAŞTIRMA İLİŞKİSİ	34
5.1. Türkiye’de Soylulaştırma Örnekleri.....	35
5.1.1. Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Projesi.....	35
5.1.2. Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi	36
6. ÇALIŞMA ALANI	37
6.1. Karaman İli.....	37
6.2. Karaman Yenimahalle	39
6.3. Anket Çalışması	45
6.4. Değerlendirme	71
7. SONUÇ	78
KAYNAKLAR	81
ÖZGEÇMİŞ	86
EK 1. ANKET SORULARI.....	87

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Yaş ve cinsiyet korelasyonu	47
Tablo 2. Medeni durum ve cinsiyet korelasyonu	48
Tablo 3. Medeni durum, yaş ve cinsiyet korelasyonu.....	48
Tablo 4. Medeni durum, cinsiyet ve çocuk sahipliği korelasyonu.....	49
Tablo 5. Cinsiyet ve eğitim durumu korelasyonu	49
Tablo 6. Cinsiyet ve çalışma durumu korelasyonu	50
Tablo 7. Cinsiyet, yaş ve çalışma durumu korelasyonu.....	50
Tablo 8. Cinsiyet ve meslek durumu korelasyonu	51
Tablo 9. Eğitim durumu ve aylık gelir durumu korelasyonu	52
Tablo 10. Aylık gelir durumu ve ev sahibi olma durumu korelasyonu	53
Tablo 11. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet durumu korelasyonu	54
Tablo 12. Gelir durumu ve yaşam süresi korelasyonu.....	55
Tablo 13. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet edinme durumu korelasyonu	57
Tablo 14. Çocuk sayısı ve konutların büyüklük durumu korelasyonu.....	59
Tablo 15. Cinsiyet ve konutların büyüklük durumu korelasyonu.....	59
Tablo 16. Mahalledeki ikamet süresi ve suç işlenme durumu korelasyonu.....	60
Tablo 17. Mahallede memnuniyeti ve taşınma isteği korelasyonu	69
Tablo 18. Kentsel dönüşüm sorularına cevap verenlerin mahallede yaşam süresi korelasyonu	71

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Soylulaştırmaya etki eden faktörler	23
Şekil 2. Soylulaştırma kuramına yaklaşımlar.....	26
Şekil 3. Soylulaştırmanın Batıdaki aşamaları	27
Şekil 4. Soylulaştırmanın Türkiye’deki aşamaları	27
Şekil 5. Dönüşüm öncesi ve sonrası Sulukule	36
Şekil 6. Dönüşüm sürecindeki Fikirtepe	36
Şekil 7. Karaman Belediye Binası	38
Şekil 8. Konya Valiliği’nin 1979 tarihli yazısı ve Karaman Merkez mahalleleri.....	40
Şekil 9. Yenimahalle konumu	40
Şekil 10. İbrahim Öktem Caddesi ve Yenimahalle.....	41
Şekil 11. Mut Caddesi ve Yenimahalle.....	41
Şekil 12. Yenimahalle’de “Belediye Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Alanı” na giren binalar.....	42
Şekil 13. Yenimahalle 2002 İmar Planı	43
Şekil 14. Belediye Meclis Kararı	44
Şekil 15. Karaman Yeni Mahalle 1991-İmar Planı değişikliği öncesi.....	44
Şekil 16. İmar Planı Değişikliği sonrası apartmanlaşan Yenimahalle	45
Şekil 17. Boşluklar ve yeni binalar	45
Şekil 18. Anket içeriği.....	46
Şekil 19. Cinsiyet analizi.....	46
Şekil 20. Yaş analizi.....	47
Şekil 21. Medeni durum analizi	47
Şekil 22. Çocuk analizi	48
Şekil 23. Eğitim durumu analizi	49
Şekil 24. Çalışma durumu analizi	50
Şekil 25. Meslek analizi	51
Şekil 26. Gelir durumu analizi	52
Şekil 27. Ev sahibi olma durumu analizi	53
Şekil 28. Kira bedeli analizi	54
Şekil 29. Mahallede ikamet süresi analizi.....	54
Şekil 30. Mahalleye yerleşme sebebi analizi	56
Şekil 31. Ev edinme durumu analizi	56

Şekil 32. Katılımcıların mahalleye nereden taşındıklarına dair analiz	58
Şekil 33. Mahalle memnuniyeti analizi.....	58
Şekil 34. Konutların büyüklüğünün yeterlilik analizi	58
Şekil 35. Mahalledeki suç işleme analizi	60
Şekil 36. Karaman Yenimahalle Düğün Salonları	60
Şekil 37. Düğün salonlarının yer aldığı 306. Sokak ve kapanan düğün salonu	61
Şekil 38. Kahvehane ve dükkânlar	61
Şekil 39. İmar Planı Değişikliği sonrası apartmanlaşan Yenimahalle	62
Şekil 40. Ne tür suçlar işlendiğine dair analiz	62
Şekil 41. Suçu işleyenlere dair analiz	63
Şekil 42. Komşuluk ilişkileri analizi	63
Şekil 43. Mahallede yaşanan sorunların analizi	64
Şekil 44. Mahallenin tanımlama analizi.....	64
Şekil 45. Dönüşüm projesinden haberdar olma analizi.....	65
Şekil 46. Proje hakkında görüş alınıp alınmadığına dair analizi.....	66
Şekil 47. Bilgilendirme analizi.....	66
Şekil 48. Kentsel dönüşüm projesinin uygulanma sebebine ilişkin analiz	67
Şekil 49. Dönüşüm projesinin ekonomik fayda sağladığına ilişkin analiz	67
Şekil 50. Bahçelievler Mahallesi 2021	68
(Kaynak: Gazete Anadolu, 2023).....	68
Şekil 51. Dönüşüm projesinin mahalledeki oluşturduğu izlemin analizi.....	68
Şekil 52. Mahalleden taşınma düşüncelerine dair analiz	69
Şekil 53. Mahalleden taşınma isteği nedenlerine dair analiz	70
Şekil 54. Kullanım amacı belli olmayan dükkânlar	70
Şekil 55. Demografik analiz verileri	73
Şekil 56. Mahalleye ilişkin analiz verileri-I.....	74
Şekil 57. Mahalleye ilişkin analiz verileri-II.....	75
Şekil 58. Mahalleye ilişkin analiz verileri-III	76
Şekil 59. İmar Planı değişikliğine ilişkin analiz verileri	77

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
MİA	Merkezi İş Alanı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Kentin gelişim süreci içerisinde doğan savaş, eskime gibi sebeplerle yenileme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler de kentsel müdahaleleri gerekli kılmaktadır. Kentin gelişimi doğrultusunda ortaya çıkan gereklilikler kentsel dönüşüm süreciyle kente yansımaktadır. Kentsel dönüşümün uygulandığı kentsel mekânın niteliği ve ihtiyaçları, kent olmanın gereklilikleri, küresel etkenler ile toplumsal etkenler kentsel dönüşüme farklı yaklaşımlar geliştirilmesine neden olmuştur.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının çeşitliliğinin yanında getirdiği olumlu ve olumsuz süreçler zamanla fark edilmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu da kentsel dönüşüme yeni yaklaşımlar geliştirilmesine sebep olmuştur. Bu aşamada ortaya çıkan kentsel dönüşüm yaklaşımlarından biri de “gentrification” kavramıdır. Türkçe çevirilerinde en benimseneni “soylulaştırma” kelimesiyle olmuştur. Dünya’da 1960’larda fark edilen süreç Türkiye’de 1980’lerde görülmeye başlanmıştır. Soylulaştırma yaklaşımlarının diğer kentsel dönüşüm yaklaşımlarından farkı daha çok toplumsal olarak yer değiştirmeye zorlaması en çok tartışılan ve eleştirilen tarafı olmuştur. Bunun yanında diğer kentsel dönüşüm yaklaşımları gibi yerel anlamda olumlu ve olumsuz süreçlerinin ortaya çıkabilmesi için araştırma örneklerinin çoğaltılması önemlidir.

Konya tarihi en eski çağlara kadar ulaşmakla birlikte alan bakımından Türkiye’nin en büyük ilidir. Sınırlarının bu kadar büyük Konya’nın alan olarak küçülme ihtiyacı oluşmuştur. Bu aşamada sınırları ve gelişimleri büyüyen ilçeleri de il olmaya aday olmuştur. Karaman, 1989 yılında Konya’dan ayrılarak il olmuştur. Karaman kentleşme çabası devam eden bir il olma özelliği göstermektedir. Bunun yanında potansiyellerinin keşfedilmeye ve kentsel gelişim ve dönüşüm süreçlerinin kentin gereklilikleri doğrultusunda uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Soylulaştırma süreçlerinin yerel anlamda örneklerinin çoğaltmak ve Karaman İli’nin kentsel potansiyellerinin ortaya çıkarılabilmek bu çalışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Karaman Merkez Yenimahalle’nin konumu ve toplumsal kodları soylulaştırma yaklaşımının irdelenebilmesi açısından gerekli şartları sağlaması nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Dünyada hizmet sektörünün ağırlık kazanmasıyla birlikte kent nüfuslarının yoğunluğu artmaya başlamıştır. Bu artışla birlikte kentin çeperlerine doğru yayılması planlı ve plansız büyümesine sebep olmuştur. Bu büyüme devam ederken kentin ilk oluşumlarını ve değerlerini içinde barındıran kent merkezleri eskimeye başlamış ve zamanla fiziksel, işlevsel ve toplumsal olarak çöküntü alanına dönüşmüştür. Sanayileşme sürecinin ardından sermaye birikimiyle beraber neoliberal ekonomi politikalarının etkisiyle çöküntü haline gelen kent merkezleri sermayenin aktarılacağı alan haline gelmiştir. Kentsel mekâna sermayenin yansması ise kentsel dönüşüm süreçleriyle olmuştur. Çöküntü kent merkezlerinde dönüşümün yansıma süreci ise soylulaştırma ile olmuştur. Soylulaştırmanın kentsel mekâna yansması fiziksel ve ekonomik olarak orantısız değer artışı toplumsal göçle sonuçlanmaktadır. Bu durum soylulaştırmanın eleştirilmesine sebep olmuştur.

Bu çalışmada soylulaştırma kavramıyla ilgili literatürü araştırması yapılmıştır. Karaman Yenimahalle’de 2002’de yapılan İmar Planı Değişikliğinin soylulaştırma kapsamında irdelenmiştir. Mahalleye yapılan kentsel müdahalenin soylulaştırmayla sonuçlanıp sonuçlanmadığı araştırılmıştır. Yenimahalle’nin soylulaştırma potansiyelleri ortaya konulmuştur. Çöküntü kent merkezlerine yapılacak kentsel müdahalelerde orada yaşamını devam ettirmek isteyen insanların kalabilmelerini sağlayacak kent kimliğine uygun ve kentli yaşamını destekleyici çözüm önerileri getirilmiştir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Karaman İli Yenimahalle alt kültür grubunun barındığı bir kent merkezi olması ve 2002 İmar Planı değişikliğiyle müstakil kerpiç evlerden apartmanlaşmaya geçmiş olması sebebiyle soylulaştırma kapsamında irdelemeye değer görülmüştür.

Çalışma aracı olarak literatür taraması ve anket yöntemi seçilmiştir. Literatür taramasında kent, kentsel dönüşüm, soylulaştırma kavramları incelenerek soylulaştırma kavramının çerçevesi oluşturulmuştur.

Çalışma evreni olarak belirlenen Karaman Yenimahalle 2023 yılı nüfusu 1526 olup çalışma evreninin yaklaşık %7’sini içine alacak şekilde örneklem sayısı 100 olarak belirlenmiştir. Gönüllü katılım esasına göre yetişkinlerle yapılan anket çalışmasındaki

sorular soylulaştım sũreçlerini irdeleyebilmek adına ilk kısmında katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk olup olmadığı, eēitim seviyesi, çalışma durumu, gelir seviyesi ölçũlmũřtũr. İkici kısmında Karaman Yenimahalle'nin suç, yoksulluk, ev sahipliēi, ev edinme şekli, kira bedelleri, yaşama sũresi, yerleşme nedeni, gũç alma potansiyeli, memnuniyet, konut bũyũklũklerinin yeterliliēi, komşuluk ilişkileri ve sorunları ölçũlmũřtũr. Anketin son bũlũmũnde ise 2002 İmar Planı Deēiřikliēiyle yaşanan kentsel dũnũřũm sũrecini irdeleyebilmek adına katılımcıların deēiřiklikten haberdar olma şekilleri, deēiřiklikle ilgili gũrũřlerinin alınma durumu, neden dũnũřũm uygulandıēı, dũnũřũme ilişkin memnuniyet durumu, dũnũřũmũn getiri saēlayıp saēlamadıēı ve mahalleden taşınma iřteēi ile taşınma işteklerinin sebepleri araştırılmıştır.

Anket sonucu elde edilen veriler ve literatũr taramasından edinilen bilgiler ıřıēında Karaman İli Merkez İlçesi Yenimahalle 2002 İmar Planı Deēiřikliēi irdelenmiştir. İmar Planı deēiřikliēinin olumlu ve olumsuz sonuçları deēerlendirilmiřtir. Mahallenin soylulaştırma potansiyelleri ile sonrasında yapılacak kentsel mũdahalelerde kullanıcı sũrdũrũlebilirliēinin saēalanmasına yũnelik öneriler getirilmiştir.

2. KENT VE KENTE İLİŞKİN TANIMLAR

“Kentler, toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, mekânsal devinimlerin gerçekleştiği yerlerdir” (Ustabaşı Gündüz ve Sağlam 2020). “Bu nedenle, toplumdaki yapısal eşitsizlikler, kent yaşamının getirdiği sorunlar ve çelişkiler bireylerde mekân aracılığıyla dışa vurulmaktadır” (Ustabaşı Gündüz ve Sağlam 2020). Çalışmada kent merkezlerine yapılan bir müdahale olan soylulaştırma kavramının etki alanı kentsel mekân olduğundan bu bölümde kent, kentleşme ve kent kimliği kavramlarına değinilmiştir.

2.1. Kent

“Kent, bir yerleşim birimidir. Tarım dışı üretimin yapıldığı, kontrol işlevlerinin toplandığı, belirli büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış bir mekân olarak tanımlanır” (Kaypak ve Dağdelen 2013).

“Ekonomiste göre, kent mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır”. Amerikan toplumbilimcilerden Queen ve Carpenter, kenti “yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş birtakım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu” olarak tanımlar. Toplumbilici Louis Wirth (2002)’e göre “kent, toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşmelerdir” (Keleş 2021).

Wirth (2002), yerleşim yerine kent diyebilmek için aradığı özellikleri şöyle sıralamaktadır: “Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması, tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması, yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması, geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması, nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması, yerel değerlerin yerini, ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması, geleneksel ilişkilerin ... çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması, eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması, sosyal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış

olması, statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmaları” (Wirth, 2002).

2.2. Kentleşme

Keleş (2021) kentleşmeye yaklaşımını kısıtlı bir anlam olarak nüfus sayısının artması olarak tanımlar. Ancak bu tanımın çok kısır olduğundan bahseder ve toplumsal ve ekonomik örgüdeki farklılaşmadan ortaya çıktığını söyler (Keleş 2021).

Keleş (2021) kentleşmenin ekonominin gelişmesiyle kentler de büyüyerek sayılarının artmış olması, toplumsal yapının iş bölümüne ve uzmanlaşmaya bağlı olarak ayrışması kentlere özgü değişiklere yer açan bir nüfus birikim süreci olarak tanımlamaktadır. Böylece kenti yalnızca demografik olarak bakmamak gerektiğini anlatmaktadır (Keleş 2021).

2.3. Kent Kimliği

Her insanın doğumundan itibaren doğduğu aileden, isminden, yaşadığı sosyal çevreden başlayarak nasıl ki bir kişisel kimlik oluşturuyorsa kentlerin de insanlar aracılığıyla yaşayan canlı organizmalar olduğunu düşünürsek kentin ve içinde barındırdığı mekanların da orda bulunan yerel kaynaklar, yaşayan insanlar, oluşturulan sosyal çevre, ekonomi, siyaset ve teknolojik imkanlarıyla beraber bir anlam ifade eden kentsel bir kimlik oluşturmaktadır. Kentsel kimlik, kente ilişkin yapılacak müdahalelerde etkin rol oynamaktadır. Tarihi kent kimliğine sahip bir dokuda farklı, sosyal çevre açısından farklı kimliklere sahiplik eden kent açısından farklı, fiziksel arazi koşullarının yapılaşmada etkin rol aldığı kentlerde farklı yaklaşımlar geliştirmek gerekmektedir.

Kimlik kavramı, bir kişinin ya da nesnenin ayrımsanabilir karakteri ya da özelliği olarak tanımlanır. Yer kimliği ise, bir yerin diğer yerlerden ayrılarak okunabilmesini ya da insanlar için anlamlı hale gelmesini sağlayan nitelikler bütünüdür (Oktay 2011).

“Kevin Lynch, kent kimliği olgusuna ilişkin kentte yaşayan insanların kenti sahiplenmesi gerektiğinin altını çizerken, kente bir kimlik atfedebilmelerinin yolunun ise kent ile bütünleşmek ve kente ait hissetmek olduğunu vurgulamaktadır” (Lynch, 1960; Çalışkan, 2016).

3. KENTSEL DÖNÜŞÜM

Kentsel dönüşüm, kentsel mekânın sanayileşme ve savaş sebebiyle yenilenmesine duyulan ihtiyaç doğrultusunda başlayan süreci ifade etmektedir. Kullanım kaynaklı eskime, doğal afetler nedeniyle oluşan can güvenliği tehdidi ve diğer güvenlik ihtiyaçlarının yanı sıra teknolojik gelişmelerin de etkisiyle kentsel mekânın yenilenmesini ve değişimini ifade etmektedir. İlk zamanlar merkezi yönetim eliyle başlayan sürece yerel yönetimler ve özel sektörün katılımıyla siyaset de etkili olmaya başlamıştır. Ekonomik sebeplerin kaçınılmaz etkisinin yanında sosyal sebeplerin de etkili olduğunun fark edilmesi ve kültürel mirasın korunması düşüncelerinin de hakim olmasıyla çok yönlü bir süreci ifade eder hale gelmiştir.

Kentsel dönüşüm, Kaş (2014) tarafından “fiziksel ve sosyal yönlerden çöküntü sürecine girmiş olan kentsel alanları yeniden yaşanabilir yerler haline getirmeye ve kente kazandırmaya katkıda bulunan bir kent planlama ve kentsel koruma yaklaşımı” olarak ifade edilmektedir.

Kaş (2014), kentsel dönüşümün üç ayırt edici özelliği bulunduğundan bahseder ve bu özellikleri şöyle sıralar;

- Kentsel mekânın dönüşümünde yerel ve merkezi yönetimler ile orada yaşayan kesimin değişim sürecine katılmasının hedeflendiği,
- Kentsel mekânın kimliğine, toplumsal yapısına ve fiziki mimarî özelliklerine uygun olarak sosyal devlet politikaları gereği çıkarılan çalışmaları içine aldığı,
- STK’lar ile yerel ve merkezi yönetimlerin işbirliği içinde olması gerektiği.

Türkün ve Kurtuluş ise kentsel dönüşümü üç radikal evre olarak incelemiştir. Birinci aşama sanayileşmeyle başlar. Modernizmin etkisiyle kentleşme ve ulus devlet anlayışı birbirini destekler öğeler olarak aynı anda oluşur. Kentsel alan artık mekânsal kullanım olarak değil kentsel işlevler ve toplumsal tabakalar olarak birbirinden kopartılarak tamamlanır. Orta sınıfa daha refah içinde yaşam standartları vadeden alt kentleşme kentsel dönüşümün ikinci aşaması olarak tanımlanır. Neoliberal ekonomi politikaların 70’lerden itibaren kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkmaya başlaması ve kentsel mekânın sermaye olarak görülmeye başlamasını da kentsel dönüşümün üçüncü aşaması olarak sıralar (Türkün ve Kurtuluş 2016).

Kentsel dönüşüm, uygulandığı fiziksel ve sosyal çevre koşulları, uygulanacağı mekanın karakteristik özellikleri ve koşulları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu süreç kentsel dönüşüm uygulamalarında çeşitliliği gerektirmiştir. Bu çeşitliliğe kısaca değinmek gerekirse:

Yenileme (renewal): Gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi yenileme olarak tanımlanmaktadır (Polat ve Dostoğlu 2007).

Sağlıklaştırma (rehabilitation): Eski kent dokusunun ve çöküntü alanlarının kısmi yenileme ile kullanıma açılması olarak ifade edilmektedir (Polat ve Dostoğlu 2007).

Koruma (preservation - conservation): Toplumun geçmişteki sosyal ve ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının, yaşanan değişim ve gelişimler nedeniyle yok olmasının engellenmesi, kentsel dokunun çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi, kültürel varlıkların topluma faydalı, ekonomik ve işlevsel koşullarla sağlıklaştırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Kaş 2014)

Yeniden canlandırma (revitalization): Eski canlılığını kaybetmiş kentsel alanların, özellikle de tarihi kent merkezlerinin alınacak sosyal önlemlerle yeniden canlılık kazanmasını sağlamaktır (Polat ve Dostoğlu 2007).

Yeniden geliştirme (redevelopment): Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan alt gelir gruplarının konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde geliştirilmesidir (Polat ve Dostoğlu 2007).

Soylulaştırma (gentrification): Kent merkezindeki arazi değerlerinin artmasıyla birlikte, fiziksel ve sosyal köhneleşmenin yaşandığı konut alanlarının fiziksel yapısının rehabilitasyonu sonucunda, yerleşim genelinde, sosyal sınıfın ve mülkiyet değişiminin gerçekleşmesidir. Bu süreçte konutların birer birer el değiştirmesiyle düşük gelirli kişilerin yerini yüksek gelirli kişiler almaktadır (Ergün, 2006).

Düzenleme (improvement): Bir kentin, bir kasabanın tümünün veya bir yerleşim yerinin bir bölümünün kendiliğinden gelişmesine engel olmak, bu gelişmeye toplum yararına

biçim vermek amacıyla, yerleşim yerinin işlevleriyle toprak kullanımı arasında bir ilişki kurmayı öngören, geleceğe dönük kamusal bir eylem türüdür (Polat ve Dostoğlu 2007).

Temizleme (clearance): Alt gelir gruplarının yaşadığı bölgelerdeki konutların ve diğer yapıların sağlığa aykırı niteliklerinin giderilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Polat ve Dostoğlu 2007).

Boşlukları doldurarak geliştirme (infill development): Bir bölgedeki mevcut dokuya yeni aktivitelerin ve binaların eklenmesidir (Polat ve Dostoğlu 2007).

Tazeleme-parlatma (refurbishment): Kentsel imaj ve karakterin sağlanmasında önemli rol oynayan peyzaj elemanlarının ve kent mobilyalarının kullanımıyla tarihi bölgelerin yeniden canlandırılmasını öngörmektedir (Polat ve Dostoğlu 2007).

Kentsel dönüşüm projesi uygulanırken yukarıdaki seçenekler ayrı ayrı veya birlikte kentin potansiyel durumuna göre tercih edilebilmektedir. “Bir kentsel dönüşüm projesi içinde kullanılacak uygulama biçimlerinin seçimi, o bölgenin fiziksel, sosyal, ekonomik yapısı ve konunun ele alınışındaki yasal çerçeveye göre değişiklikler göstermektedir” (Polat ve Dostoğlu 2007).

3.1. Dünya’da Kentsel Dönüşüme Bakış

Kentsel dönüşüm konusu incelendiğinde Sanayi Devrimi, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı önemli olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşümün tanımı ve sürecini incelediğimizde kentlerin değişim ihtiyacının dünyayı etkisi altına alan bu süreçlerden bağımsız olamayacağı aşikâr olup ekonomik, siyasal ve sosyal yapısının değişmesi kentlerin de değişim gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Sonraki süreçte Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı’nın kentlerdeki karşılığı yıkım olmuş ve bu da dönüşüm ihtiyacını doğurmuştur. Bu süreçlerin Batıda ortaya çıkmış olması da kentsel dönüşümün bu ekseninde incelenmesini gerektirmiştir.

Sanayi Devrimi’nden sonra sanayi ve liman şehirlerinin, alt sınıfa sunulan toplu konutların olduğu kentsel mekânların çöküntü haline gelmesi Avrupa’da kentsel dönüşümü gerekli kılmıştır. Avrupa ve Amerika’da İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yaygınlaşan sosyal devlet anlayışı ise alt sınıf için mekânsal anlamda daha insani yaşam koşulları sunmuştur (Kaş 2014).

Kocamemi, 1950’lerde slumların temizlenmesiyle Batıda kentsel yenileme başladığından bahseder. Bu süreçten itibaren ekonomik anlamda alt sınıfın konut ihtiyacının giderilmiş, çöküntü olan kent merkezleri yenilenmiştir (Kocamemi 2006).

Kaş bu sürecin, çöküntü alanların tamamen ortadan kaldırılarak kentin yeniden planlanmasını kapsayan bir yöntem olması sebebiyle kentsel dönüşümün daha çok mekânsal ihtiyaçların karşılanması hususunun ön plana çıktığını ancak toplumsal yönünün göz ardı edildiği anlatır. Ancak tarihi yapıların korunmasının gündeme gelmesiyle 60’lardan itibaren bu durum değişmeye başlamıştır (Kaş 2014).

1970-80 aralığı, koruma sürecinin devam etmesinin yanı sıra sosyolojik ve çevresel faktörlerin de önemsendiği projeler ön plana çıkmıştır. Yerel yönetimler de kentsel dönüşüm projelerinin aktörü haline gelmeye başlamıştır. Kentsel dönüşüm sürecini 70’li yılların sonlarında, Avrupa ve Amerika’daki ekonomik buhran sekteye uğratmıştır (Kaş 2014).

Kentsel dönüşüm süreçlerinde kentleşme, göç, kente adaptasyon, kentin gelişimi ve ulaşımı, slumların temizlenmesi, konut bölgeleri ve sorunlarındaki hususlar ön plana çıkmıştır. Ancak 1980’lerden sonra neoliberal politika ve modernizasyonun (küreselleşme) etkisiyle farklı tutumlar gelişmeye başlamıştır. İş gücü ve üretimdeki değişimlerin kente yansması ile küresel kent kavramı, yeni üretim süreçleri ve ortaya çıkan yeni sanayi merkezleri, demokrasi ve yerel yönetim ilişkileri, alt kentleşme, ekonomik olarak toplumun tabakalaşması ve bunun mekâna yansmasıyla ortaya çıkan toplumsal ayrışmalar kentsel dönüşümün yeni konuları olmaya başlamıştır (Türkün ve Kurtuluş 2016).

Kentsel dönüşümde ekonomik ve mekânsal yaklaşımlarla birlikte yasal, yönetsel, yöresel ve toplumsal konuların da gündeme gelmesi 90’lı yıllara rastlamaktadır. Bu dönemin en göze çarpan özelliği ise “kentsel dönüşüm süreçlerinin çok aktörlü ve çok sektörlü işbirliklerine dayanması gerekliliğinin genel kabul görmesidir” (Kaş 2014).

2000’li yıllardan itibaren ise küresel kent politikaları daha da hız kazanmıştır. Kentlerde devasa projeler üretilmeye başlanmış, kentsel alandan ziyade artık kentler kendi başına birer sermaye olarak görülmeye başlanmış ve kentler birbiriyle rekabet eder hale gelmiştir. Kentlerin “kapitalist toplumdaki herhangi bir meta gibi paketlenen, reklamı

yapılan ve pazarlanan nesneler haline dönüştürülmesi” eleştirilmesine sebep olmuştur (Kaş 2014).

3.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Bakış

“Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin gelişimi Batılı ülkelerle bazı yönlerden benzerlik göstermekle birlikte önemli farklılıkları da bulunmaktadır. Bu farklılıklar ülkemizin ekonomik, tarihsel, siyasal, toplumsal ve kültürel yapısından kaynaklanmaktadır” (Kaş 2014). Farklılığı oluşturan en önemli sebep ise çalışmanın başında bahsedilen yöresel özellikleri yansıtan kentsel kimliktir.

Türkiye’de kentsel dönüşümün başlaması tıpkı dünyada olduğu gibi ülkenin dünyaya açılan kapısı olan kentleriyle başlamış ve Ülkemizde de bu kapının toplumsal , mekânsal ve tarihsel boyutuyla tam manasında taşıyan şehir olarak İstanbul karşılamıştır. Türkiye’de kentsel dönüşüm genel hatlarıyla dört farklı döneme ayrılmıştır. Ancak ülke ve Dünya gündeminin değişmesiyle 2020 sonrası dönemi yeni bir inceleme süreci olarak ayırmanın faydalı olacağını düşünerek 1923-1950,1950-1980, 1980-2000 ve 2000-2020 arası dönem ve 2020 sonrası dönem olarak incelenecektir.

3.2.1. 1923-1950 dönemi

Ankara’nın imarı ve ilk sanayi kentlerinin kurulması bu dönemim en ayırt edici özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte, başkent Ankara başta olmak üzere şehirlerimizin Avrupa standartlarına çıkarmak amaçlanmış ve bu sürecin işletilmesi merkezi yönetime verilmiştir. Güncel imar planlamalarıyla kent genişlemiştir (Kaş, 2014; Yenice, 2014; Koçak, 2019).

Merkezi yönetimlerce gerçekleşen bu sürecin sermaye birikimi topraktan elde edilen gelir olmuştur. Dar gelirlileri ev sahibi yapmak amacıyla kurulan Sosyal Sigortalar Fonu ve Emlak Kredi Bankası imkânlarından orta ve üst gelir grubunun faydalanması eleştirilmiştir (Bozkulak 2016)

3.2.2. 1950-1980 dönemi

Yasa dışı konut bölgeleri ile mücadele bu dönemin en öne çıkan özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Yenice,2014). Batıdaki eski merkezi alanlarda, sanayinin yer değiştirmesiyle birlikte sermayede ve insan sayısında azalma yaşanırken eş zamanlı olarak Türkiye'nin metropoliten alanları yoğun göçlerle birlikte daha da genişleme eğilimi göstermekteydi. 80'lerden itibaren liberal politikalarla sanayileşerek küresel kent olma eğilimi artık yerini neoliberal politikalarla ihracata önem veren ve kentsel mekânı sermaye olarak gören bir anlayışa terk etmeye başladı. Dünyadaki kentsel dönüşümler sonucu oluşan sermaye birikimi, evrensel tüketim kültürünün talebiyle daha da büyük kentsel alanlarda uygulanmasına alt yapı oluşturdu. Bu taleple birlikte İstanbul da dâhil olmak üzere metropoliten kentlerin tarihi çöküntü alanları lüks tüketim kültürünün istekleriyle şekillenmeye başladı. Bunlar kendini üst sınıfa hitap eden konutlar, toplanma ve eğlence mekânları gibi mekânları araç olarak kullanarak metropoliten şehirleri küresel ekonomi politikalarına hizmet eden birer vitrinlere dönüşmeye başladı. Bu dönüşümün etkisiyle şehir merkezlerini terk etmek zorunda kalan orta ve alt sınıf gecekondu bölgelerine yönelmeye mecbur bırakıldı. Böylece 50'lerden 70'lere kadar alt sınıfa hitap eden slumlar genişlemeye ve çok katlılığa doğru evrilmeye başladı. Bu süreçte çeşitli sebeplerle Batıya göç etmek isteyenlerin jeolojik konumundan dolayı İstanbul'u kullanan yabancı göçmelerle birlikte İstanbul nüfusu hızla artmakta ve yeni bir gettolaşmaya sahne olmaktaydı (Türkün ve Kurtuluş 2016).

Kaş (2014), 70'lere kadar genel plansız kent problemleri olan ekonomik konut, trafik, göç ve hava kirliliği gibi kentsel problemlerin ön plana çıktığını söyler. Sonrasında Avrupa ve Amerika'daki gibi toplumsal boyutu önemseyen dönüşüm projelerinin olması gerektiği savunulmasına rağmen ekonomik gerekçelerle birlikte siyasi karışıklıktan dolayı hayata geçirilemediğini anlatır (Kaş 2014).

Bozukulak(2016), 80'lerden itibaren İstanbul için küresel kent olma politikalarının üretildiğinden ve bu süreçte kentlerde dört farklı mekânsal planlama olduğundan bahseder.

- İlki kent merkezinin uzağında, daha çok kentin çevresinde alt sınıf için üretilecek olan alt kentler,

- İkincisi araç sahibi orta ve üst sınıfa hitap eden otoyol bağlantılı daha lüks alt kentler,
- Üçüncüsü üst sınıfa hitap eden daha lüks yaşam alanları,
- Sonuncusunu ise tarihi kent dokusunu kentin entelektüel kesimin yaşayabileceği alanlara dönüştüren kentsel çöküntü alanlarıdır (Bozkulak 2016).

3.2.3. 1980-2000 dönemi

Bu dönemin öne çıkan en önemli özelliği imar aflarından kaynaklı liberal bir özellik göstermesidir (Yenice,2014). Bozkulak, 1980 sonrası etkili olan neoliberal politikaların işsizler sınıfı –sınıfaltı- oluşturduğundan bahseder. Bu kesimin yaşadığı mekânı da “varoş” olarak adlandırıldığını söyler. Bu kesim artık slumlar gibi kırsal kesimden gelenleri ve gettolaşmış kesimin yaşadığı kentin merkezindeki çöküntü alanları anlatmaktadır. Bu dönem slumlar apartmanlaşmaya ve artık orta sınıfında yaşamayı seçtiği yer haline gelmeye başlamıştır (Bozkulak 2016)

Kaş (2014), kentin sermaye olarak pazarlanmasına ilişkin 80’lerden itibaren üç farklı eylemden bahseder.

- İslah İmar Planları ile kaçak yapılaşma(slumlar) alanlarının dönüşümü,
- İmar affı yasaları ile kanunsuz yapılaşmalar kanuni hale getirilecek sonrasında apartmanlaşmaları ile konut sorunu giderilecek son olarak da boş arazilerin imara açılması ile sonuçlanacaktır,
- Kentsel dönüşüm projeleri ile merkezler, çöküntü alanları, tarihi dokunun soylulaştırılarak korunması, riskli alanların, kıyı kesimlerin ve ticari alanların dönüştürülmesidir (Kaş 2014).

Bu dönem dönüşüm projelerinin gecekondü bölgelerinde yoğunlaşması, apartmanlaşması ya da iyice gerilemesi söz konusu olmuştur. Slumlara tek çözüm yolu olarak dönüşüm projeleri gösterilmiş ve uygulanmıştır (Kaş, 2014; Türkün ve Kurtuluş 2016)

1990lar özelleştirmelerin yoğunlaştığı dönemdir. Güvenlikli siteler bu dönem üretilen konut tipi olarak karşımıza çıkmaktadır (Koçak 2019)

3.2.4. 2000- 2020 dönemi

Yenice, 2000-2012 yılları arasını yasal düzenleme çabalarının yoğunlaştığı dönem olarak yaklaşılmaktadır (Yenice,2014). TOKİ kentsel dönüşümde baş aktör olmuş, yerel yönetimler ve özel sektör işbirliği de önem kazanmaya başlamıştır. Bölgesel çaplı dönüşüme de yasal düzenlemelerin de desteğiyle zemin hazırlanmıştır. Ekonomik büyüme kentsel dönüşüm projelerinin ana etkeni olmuştur ve bu da dönüşümlerin soylulaştırma ile sonuçlanmasına sebep olmuştur. Bu durum (2004 yılı 5104 Kuzey Ankara Dönüşüm Projesi Kanunu) dönüşüm projesi için özel bir yasa çıkarılmasına kadar gitmiştir (Kaş, 2014; Koçak 2019).

Kaş bu dönem uygulanan kentsel dönüşüm yaklaşımlarını, 1999 Depremi dolayısıyla yasal düzenlemelerle yapılmaya çalışıldığını ancak istenilen verimin alınamadığını, kentin dışındaki slumların yerel yönetimlerce yıkılarak yenilenmeye tabi tutulduğunu, 1960-70'lerden kalma konutların alt ve orta sınıfın imkânlarıyla yenilendiğini, kendi ulaşım imkanlarına sahip orta ve üst sınıfın kentin dışında imara açılan banliyölere yerleştirildiğini, üst sınıfın kent merkezindeki tarihi dokusunun bulunduğu konutların soylulaştırıldığını, TOKİ ve yerel yönetimler aracılığıyla kent merkezindeki slumların dönüştürüldüğünü şeklinde sıralar (Kaş 2014).

3.2.5. 2020 sonrası dönem

2019'da Dünyadaki Pandemi sonrası başlayan kapanma ve sağlık süreçleri ekonomiyi sağlığa yönltilmiş ve diğer yatırımlar Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ikinci plana atılmıştır. Ancak 1999 Marmara Depremi sonrasında riskli alanlar ve kentsel dönüşüm çalışmaları ön plana çıkmış olmasına rağmen 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası tüm Türkiye'de hissedilen ve 11 ilin etkilendiği Kahramanmaraş, Malatya, Ardahan ve Gaziantep illerinde daha fazla yıkıma sebep olan deprem sonrası yasal süreç olarak kentsel dönüşüm hızlanmaya başlamıştır. TOKİ'nin yaptığı konutların depremde sağlam çıkması ve TOKİ'ye olan güvenin tazelenmesiyle yine hasar alan deprem bölgesinde TOKİ aracılığıyla başlatılan konut edindirme hızlanmıştır.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremi'nden sonra 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapan Kanun'un en büyük farklılık ise

rezerv alanların yeniden tanımlanması olmuştur. Meslek odaları tarafından “mülksüzleştirme” olarak eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun yanında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın İl Müdürlükleri bünyesinde “Alt Yapı Ve Kentsel Dönüşüm Şubesi’nin” artık yine aynı Bakanlığa bağlı 81 ilde “Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü” olarak hizmet vermeye başlamış olması kentsel dönüşümün Türkiye’de yasal düzenleme çabalarının devam ettiğini göstermektedir. Türkiye’de kentsel dönüşüm süreçlerinde merkezi yönetimin daha etkin olacağını ve yasal düzenleme çabalarında kent merkezlerine müdahaleleri kolaylaştırma yönünde olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Kentsel Dönüşümün Önemi

Kentsel mekânlar, zamanla ihtiyaç doğrultusunda planlı ya da plansız oluşmuş, kültürel sosyal, ekonomik ve teknolojik imkânları barındıran fiziksel ve çevresel birer insani üründürler. Bu da kentsel mekânların da zamanla eskiyip yıpranacağı ya da ihtiyaçlara cevap veremediği durumlarda dönüştürülüp, değiştirileceği ya da geliştirileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple kentsel dönüşüm uygulamaları kimi zaman zorunlu bir süreç olmaktadır. Ancak burada önemli olan husus kentsel dönüşümün başarısıdır. Bu başarı ölçütleri de farklı gereklilikler doğrultusunda oluşan ölçütler ve bu ölçütlerin birbiriyle olan ilişkilerinin dengesi doğrultusunda ortaya çıkabilecek bir unsurdur.

Kentsel dönüşüm ekonomik, fiziksel, sosyal ve yasal-yönetimsel olarak dört farklı unsuru kapsamaktadır. Polat ve Dostoğlu, kentsel dönüşümün başarısını “insan-yer-istihdam” üçlüsünün ve dört ana unsurun tamamının dengeli olarak geliştirilmesine bağlamaktadır (Polat ve Dostoğlu 2007).

Fiziksel boyut: Konut stoku, çevre ve temel altyapıyla alakalıdır. Aynı zamanda bölgenin içinde yer aldığı kent ile arasındaki ulaşım ve elektronik bağlantıları da içerir (Kaş 2014).

Sosyal boyut: Fiziksel mekânla birlikte bölgenin kültürel ve sosyal potansiyellerini de içermelidir (Kaş 2014).

Kente yönelik koruma yaklaşımları, mekânsal ve sosyal anlamda sürdürülebilir tasarımlar ve yaklaşımların yanında yerel halkın eğitimini ve ekonomisini geliştirmeye yönelik sosyal yaklaşımları içermelidir (Dayıoğlu 2006).

Ekonomik boyut: Proje bazında kamu ve özel sektörün dönüşüm uygulamasındaki rolleri ve ağırlıkları, ortaklık modellerinin kurgulanması başarılı bir dönüşümün temel unsurları arasında yer almaktadır (Kaş, 2014).

Merkezi yönetimler kentsel dönüşüm projelerinde yatırımcı olmaktan ziyade yönlendirici ve denetleyici olarak rol almaktadırlar. Bu nedenle kentsel dönüşüm projelerinin finansmanında kamu-özel sektör işbirliği ön plana çıkmaktadır. Dönüşüm projelerinin katılımcı bir anlayışla ve stratejik ortaklıklar aracılığıyla şekillendirilmesi dönüşüm projelerinin kamu yararını gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır (Dayıoğlu, 2006; Kaş, 2014).

Yasal ve yönetsel boyut: Kentsel dönüşüm projeleri yerel yönetimler, halk, kamusal alanlar başta olmak üzere birçok katılımcıyı içerdiğinden anlaşmazlıkların önüne geçmek için proje bazlı özel yasalarla işletilmesi ve herkesin haklarını savunması açısından özen arz etmektedir (Kaş 2014).

Kentsel dönüşüm projelerinde projenin başarısı ve toplumsal direncin önlenmesi açısından halk katılımının sağlanması en önemli noktalardandır.” Özel sektörün esnek ve dinamik yapısı ile kamu sektörünün liderlik ve yönlendirici yönü STK'ların katılımcı ve yenilikçi yönleri bir araya getirildiğinde insan odaklı yeni yaşam biçimlerini ortaya koyan dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi mümkün olmaktadır” (Kaş 2014).

“Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için kent yönetimlerinin üzerinde durmaları gereken bazı stratejik çalışma alanları bulunmaktadır. Bu alanların başında; planlama ve imar faaliyetleri, kentsel altyapının geliştirilmesi, kentsel donatıların zenginleştirilmesi, sağlıklı ulaşımın tesisi, kentsel yapı stokunun iyileştirilmesi, sosyal ve beşeri sermayenin geliştirilmesi, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kentleşmenin ve kent güvenliğinin sağlanması, kent hukukunun, kentlilik bilincinin, kent ekonomisi ve ticaretinin, kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi, yerel yönetimlerde etkinlik ve verimliliğin artırılması gelmektedir” (Kaş 2014).

Mahalle ve bölge ölçeğinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin kentsel çöküntü alanlarında çevre ve yaşam kalitesini arttırması beklenmektedir. Çöküntü mahallelerde sosyal devlet politikalarının işletilmesi önem arz etmektedir. Bölge ölçeğindeki dönüşüm projelerinde ise yatırımcıların bölgeye çekilmesi, ulaşım ağının düzeltilmesi, fiziki ve kültürel çevreye yönelik koruma yaklaşımları önem arz etmektedir (Kaş 2014).

Kentsel dönüşüm projeleri iyi bir tasarım sonucu üretildiği zaman konut, çevre ve yaşam koşullarını iyileştirerek kaliteli bir sosyal yaşam sunabilmektedir. Bu tasarımın başarısı yerel özelliklerin doğru değerlendirilmesine, yönetimlerin işbirliği ve yaklaşımına, özel sektöre, halkın katılımına bağlı olarak değişmektedir (Kaş 2014).

4. SOYLULAŞTIRMA

Türkçe akademik yazında genellikle soylulaştırma olarak karşımıza çıkan “gentrification” kelimesinin kökü olan “gentry” sözcüğünün kökeni 17. yy.a kadar uzanmaktadır. Bu terim 17. yy.da İngiltere’de gerçekleşen Glorious Revolution (Görkemli Devrim) sırasında önemli rolü olan bir toplumsal sınıfı ifade etmekteydi. Fakat 1960’lı yıllarda Ruth Glass bu terimi açıklamak için Londra’da işçilerin oturduğu mahalledeki konutların orta ve üst sınıf tarafından satın alınması ile yerine lüks konutlar inşa edilmesi sonucu işçi sınıfı ile varlıklı sınıfın yer değiştirmesi durumunu ifade etmek için kullanarak; “gentry” sözcüğüne soylu sınıf/seçkin sınıf/üst tabaka gibi anlamlar yüklemiştir. (Glass, 1964; Koçak 2019).

Gentrification kavramına “seçkinleştirme”, “nezihleştirme”, “mutenalaştırma”, “kibarlaştırma” ve “ehlileştirme” gibi farklı Türkçe çeviriler yapılmış olmasına rağmen “soylulaştırma” yerleşen ve en çok kullanılan çeviri olmuştur (Behar & İslam 2006).

Ruth Glass’ın başlattığı soylulaştırma tanımı ile birlikte bu kavrama farklı yaklaşımlar ve tanımlar da yapılmaya başlanmıştır. Şen (2011)’e göre soylulaştırma köhneleşmiş kent parçalarındaki kentsel yeniden yapılanmanın hem parçası hem de sonucudur. Aynı zamanda bu kavram kent mekânında oluşmuş yeni bir sosyo-mekânsal ayrışmayı da ifade etmektedir (Koçak 2019). Şen (2011)’e göre soylulaştırma süreci alt gelir grubuna dâhil kent yoksulları ile yeni orta sınıfın eşit olmayan şartlarda karşı karşıya gelmesi ile başlayıp kent yoksullarının yerinden edilmesi ile tamamlanan bir süreçtir. Şen (2011) soylulaştırmayı “...soylulaştırma 1995 sonrası eski kent merkezlerinde önemli bir emlak hareketi ve sınıfsal gerilimlerin yumuşak karnı olarak şekillenmeye başladı.” ifadesiyle açıklamıştır.

Glass (1964)’e göre soylulaştırma olgusu özellikle Batı’da 1960’lardan itibaren sanayisizleşmeyi izleyen bir politikadır. Bu politika kentsel yeniden yapılanmadır (Glass 1964).

Hamnett’e göre; “önceleri işçi sınıfının ikamet ettiği veya çok sayıda grup tarafından paylaşılan “alacakaranlık bölgelerinin” genellikle orta sınıflarca veya daha yüksek gelir sahibi gruplar tarafından, sakinlerinin sürülmesi veya yer değiştirmesiyle gerçekleştirilen fiziksel, ekonomik, kültürel ve sosyal bir işgaldir.” şeklinde tanımlanmaktadır (Hamnett 1984).

Wihtherck, Ross ve Small, soylulaştırmanın tanımını şöyle yapmakta: ”şehrin merkezinde yoksulların oturduğu standardın altında olan eski evlerin modernize edilmesi ve buralara orta-sınıf ve varlıklı aileler tarafından yerleşilmesidir ” (Withtherick, Ross & Small 2001).

Yapılan bilimsel çalışmalara bakıldığında soylulaştırma kavramı farklı tanımlara da söz konusu olmaktadır (Çeker ve Belge 2015). Özgüç (2012) soylulaştırmayı “Şehrin restore edilen kesiminin daha üst sınıflar tarafından kullanımını sağlayacak şekilde yenilenmesi” şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir çalışmada ise Tümertekin ve Özgüç (2014) soylulaştırmayı “güzelleştirme” terimi ile eş anlamlı kullanmış ve Merkezi İş Alanı (MİA) ile bağlantılı olarak açıklamışlardır. Uğur ve Aliagaoglu ise soylulaştırmayı şehir merkezinde çöküntü alanlarına orta gelirli grupların göç etmesi süreci olarak tanımlamışlardır. Knox ve McCarthy (2012) soylulaştırmanın fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarına değinerek, soylulaştırma sürecini üst gelirli grupların işçi sınıfının iskân ettiği mahalleleri işgal etmesi ve mahallenin yerli sakinlerini yer değiştirmeye zorlaması şeklinde özetlemektedirler. Soylulaştırmayı sonuçları itibariyle fiziksel, ekonomik ve kültürel bir olgu olarak görmekte ve soylulaştırma sürecini, orta sınıf ve yüksek gelirli grupların çalışan nüfusun yaşadığı heterojen alanlara göç etmesi ve burada bulunan yerli yerleşimcileri yerinden etmesi veya yer değiştirmelerine neden olması şeklinde tanımlamaktadır (Çeker ve Belge 2015).

Özetle soylulaştırma genel olarak kent merkezi çevresinde yaşayan düşük gelirli grupların, kentsel dönüşüm sonrası orta ve üst gelirli gruplarla yer değiştirmesi olayıdır. Buna rağmen son zamanlarda kentsel dönüşümle ilgili süreçlerin hızlanması soylulaştırma kavramının yeni anlamlar kazanmasına neden olmuştur. Glass’tan günümüze soylulaştırma ile ilgili bir takım tanımlamalar yapılmıştır. Soylulaştırma kavramı son yıllarda içerik olarak çeşitlilik kazanmış ve kentsel dönüşüm ve yeniden canlandırma terimleriyle beraber de kullanılmıştır (Kayasü & Yetişkul 2013)

Soylulaştırma kavramı, bahsi geçen konut alanında yaşayanların yerinden edilmesi durumunu da ifade etmektedir. Bu nedenle soylulaştırma sadece mekânsal bir değişim ya da yenileme olarak değil sosyo-ekonomik boyutuyla da değerlendirilmelidir (Koçak 2019).

Uysal (2006)'a göre soylulaştırma, eskimiş kent parçalarında kentsel yeniden yapılanma ile ortaya çıkan mekânsal ve sınıfsal ayrışmayı tarif etmektedir (Koçak 2019).

Yeniden canlandırma ile ilişkilendirenlere göre kentin bir parçasındaki konut stoku ve ekonomik faaliyetlerin iyileştirilmesidir. Mülkiyete ve ekonomiye dayalı olarak yorumlayanlara göre; soylulaştırma kentin bazı parçalarının uzun süre ihmal edilmesinin sonunda tekrar yatırım sürecine girilmesidir. İnsanı ön plana koyanlar ise; “sınıfsal bir gerilim nedeni ve yer değiştirme hareketi” demektedir (Koçak 2019).

4.1. Dünya’da Soylulaştırma Kavramı

1850 Sanayi Devrimi batıda hızlı kentleşme süreci başlamıştır. 20. Yüzyılın başlarında sanayi yapılarının artmasıyla artan yönetim yapıları ile artan kent nüfusunun barınma ihtiyacı sonucu betonlaşan kentlere çözüm aranmıştır. Bu çözüm için öncelikle kentsel dönüşüm yaklaşımları denenmesine rağmen çözüm olmayınca “uydu kent(banliyö)” yaklaşımlarıyla çözüm aranmıştır. Kentin çeperlerinde kentin yünü almak için bahçe şehirlerden oluşan alt ve üst yapı imkânları tanınmış kente ana arterlerle ulaşımın sağlandığı, iş ve okul gibi gereksinimler için kentin kullanıldığı bir yaklaşımı içermektedir. Zamanla banliyölerden kentin iş ve diğer imkânlarını (eğlence, okul vs.) kullanmak için ulaşımın uzun olması banliyölerdeki yerleşimcilerin kente dönmesine sebep olmuştur.

Ruth Glass 1964 yılında Londra'nın merkezinde işçi sınıfının yaşadığı mahallelerdeki evleri üst ve orta sınıf üyeleri olarak daha lüks evler haline getirildiği bir hareketlilik tespit etmiştir. Bu sürecin mahallede başladıktan sonra da hızla yayıldığını ve eski sahipler yerlerinden edilip mahallenin sosyal yapısı farklılaşana kadar devam ettiğini dile getirmiştir. Bu farklılaşmayı ise soylulaştırma olarak tanımlamıştır (Şeker 2020).

Şen(2016) ”Kentsel gelişmenin belli bir aşamasında gerçekleşen soylulaştırma, yukarıda da değinildiği gibi 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan kentsel gelişmenin yol açtığı toplumsal ve mekânsal ayrışmadan farklı bir ayrışmaya işaret eder”. Bu mekânsal farklılaşmayı 2’ye ayırır. İlkini İkinci Dünya Savaşı sonrası ikincisini ise 1960’lı ve 1970’li yıllar olarak inceler.

- İkinci Dünya Savaşı sonrası mekânsal farklılaşmayı artan ekonomik refah ve şartlara bağlar ve bunu aşağıdaki gibi sıralar.

- Bu durumu banliyölerin işçi ve orta sınıfa daha rahat bir yaşamın vaat edilmesi,
- Bu vaat sonucu banliyölerdeki hak sahipliğinin değer kazanması.,
- Ekonomik yatırımların banliyölere yönelmesiyle kent içindeki nüfusun giderek azalması,
- Böylece genellikle Batı’daki kent içi yerleşim yerlerinin muhacir ve ekonomik anlamda sıkıntı çeken kesimlerin tercih ettiği mekânlara dönüşmesi.
- 1960-1970’li Yıllardaki farklılaşmayı Yeniden Yapılanma süreci olarak tanımlayarak aşağıdaki şekilde özetler.
 - Önceki kent merkezlerinin ekonomik yatırımlar için elverişli duruma gelmesi,
 - Bu yeniden yapılanma sürecinin toplumsal aynı zamanda mekânsal olarak farklılaşma oluşturması,
 - Oluşan farklılaşmanın Avrupa’da “sınıf”, Amerika’da “etnik” sorun olarak tartışılması,
 - Yeni orta sınıfın 70’lerden itibaren ekonomik değişimler sebebiyle toplumsal farklılaşmayı oluşturması.

Şen’in anlattığı süreç küreselleşen dünyadaki neoliberalizmin ekonomiye yansısıyla oluşan değişimi anlatmaktadır. Nitekim bu değişim sadece ekonomi politikalarıyla sınırla kalmamış olup mekânsal ve sosyal alanlarda da kendini göstermiştir. Bu durumun kente yansısı da toplumsal ve mekânsal ayrışmayı arttırmak olmuştur (Şen, 2016).

Bu süreç öncelikle Londra, Paris, San Francisco, Washington, Toronto ve Vancouver gibi belli başlı Batı kentlerinde görülmeye başlamıştır. (Şen, 2016).

Hamnett (1984) soylulaştırma sürecindeki temel ayrışmaları şöyle sıralar:

- Kentlerin giderek büyümesi ve değişimi ile mekânsal erişilebilirlik temelindeki tercihlerin değişimi.
- Nüfusun demografik ve hane halkı yapısındaki değişim,
- Yaşam biçimi ve tercihlerdeki değişim,
- Enflasyon ve yatırımlara bağlı olarak konut fiyatlarındaki göreceli değişim ,
- Büyük kentlerdeki istihdam ve mesleki yapının değişimi (Hamnett 1984).

1980'lerde ekonomide başlayan neo-liberal dalga, soylulaştırmanın da tanımını değiştirmiş ve yeni özellikler ortaya çıkarmıştır. Artık soylulaştırma salt konut rehabilitasyonunun neden olduğu bir nüfus değişimi olarak bakmamak gerekir (Şeker 2020). Neil Smith (1996) ortaya çıkan bu yeni soylulaştırmanın nedenlerini ve sonuçlarını şöyle sıralamıştır; Banliyöleşme ve getirim(rant) farkının ortaya çıkması, ileri kapitalist ülkelerdeki sanayisizleşme ve beyaz yakalı istihdamının büyümesi, sermayenin ve mekânın merkezileşmesi, kar oranlarının düşüşü ve sermayenin döngüsel hareketi, demografik değişim ile tüketim biçimlerindeki değişimler (Şeker 2020).

Şehirlerin yenilenme süreci İkinci Dünya Savaşından sonra başlamıştır. 60'larda 70'lerde orta ve üst toplumsal tabakanın şehir merkezinde bulunan alt toplumsal tabaka üyesi ailelerin evini satın alıp yenilemeyle devam etmiştir. 80'lerdeki liberal dalgayla, bu getirim alanlarına dönüşmeye başlamıştır. 90'larda ise soylulaştırma dünyanın her yerinde kentlerdeki özel sermaye ile uyumlu kent yönetimleri için önemli bir kentsel strateji haline gelmiştir (Şeker,2020).

4.2. Türkiye’de Soylulaştırma Kavramı

Türkiye’de soylulaştırma süreci kentin sunduğu servislerin (eğitim, sağlık, iş vs.) çekiciliğiyle birlikte kırsal nüfusun kente yönelmesine sebep olmuştur. Bu süreçte kent yoğunluğuna bağlı olarak yapılaşma süreci hızlanmıştır. Özellikle büyük kentlerde gecekondu yoğunluğu artmıştır. İmar affı yasaları da kentlerin plansız ve yoğun büyümesine yol açmıştır ve kentsel mekânın getirim aracına dönüştürülmesi özendirilmiştir. Arazilerin emsal değerlerinin orantısız artışı soylulaştırmayla sonuçlanmıştır.

Son 50-60 yılda kentler farklı bir dönüşüme ve değişime uğramaktadır. Bu dönüşüm hem sosyal hem de kentin yapısal dokusunu değiştiren soylulaştırma sürecidir. New York ve Londra gibi küresel şehirlerde soylulaştırma süreci 1950 ve sonrası yıllarda başlamıştır. Ancak İstanbul’da 1980’ler ve sonrasında soylulaştırma süreci kendini göstermeye başlamıştır. Bu süreç halen etkisini göstermektedir (Çeker ve Belge 2015).

Neoliberal ekonomiyle birlikte Dünyadaki iş gücü ekonomi pazarına yani batıya doğru kaymaya başlamıştır. Ancak vasıflı iş gücü yasal yolları tercih ederken vasıfsız olan kısmı legal olmayan yollarla bu sürece uyum sağlamaya çalışmıştır. İstanbul ise jeopolitik

konumu nedeniyle illegal iş gücünün geçiş noktası haline getirmiş ve kaçak göçmenlerin yerleşim yeri haline gelmesine sebep olmuştur. Bu yoğunlaşma mekânsal dönüşümde kentin özellikle eski mahallelerinde yeni gettolaşma örüntülerini ortaya çıkarmaktadır. “...Kent merkezlerine yakın bu mahallelerin bir yandan soylulaştırma projeleri ile dönüşürken, aynı anda gettolaştıkları da dikkati çekmektedir” (Türkün ve Kurtuluş 2016).

İstanbul’da 1980 yılı ve sonrasında görülmeye başlaması nedeniyle ülkemizde soylulaştırma sürecini tecrübe eden ilk şehir olmuştur. İstanbul’da son on yılda soylulaştırma sürecinin gerçekleşmesinde çok daha etkili bir mekanizma devreye girmiştir. Soylulaştırma; “Kentsel Dönüşüm” kapsamında devlet eliyle gerçekleşmektedir. 1999 yılında yaşanan 17 Ağustos depremi sonrasında İstanbul’da yapıların yenilenmesi gerekliliği neticesinde riskli yapıların ve bölgelerin “Kentsel Dönüşüm” kapsamına alınması ve birçok alanda uygulamaya geçilmesiyle merkezi yönetim aracılığıyla soylulaştırma gerçekleşmektedir. Kentsel dönüşüm sonrası kent içerisinde kalmış ve dar gelirli grupların yaşadığı “çöküntü bölgeleri” soylulaştırma sürecine tabi tutulmuştur. Soylulaştırma ile birlikte bu alanlarda yaşayan düşük gelirli gruplar İstanbul’un farklı kesimlerine göç etmiş, onların yerine yüksek gelirli gruplar yer almıştır. Böylece günümüzde soylulaştırma geniş bir alana yayılmıştır (Çeker & Belge 2015).

Avrupa ve Amerika’da soylulaştırma zamanla kendiliğinden gerçekleşen bir süreçtir. Ancak bu süreci İstanbul’da farklılaştıran bir etken bulunmaktadır. Merkezi yönetim ya da yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu da süreci hızlandırmakta ve doğallıktan çıkartıp soylulaşma sürecinden çok bir soylulaşTIRma politikasına dönüştürmektedir (Çeker ve Belge 2015).

Ancak 2000'lere gelindiğinde İstanbul'u finans kenti yapma strateji ortaya çıkmış ve "Mega Projeler" ile kent merkezinde düşük gelirli göçmenlerin ve yaşayan azınlıkların evleri proje kapsamına alınmıştır. Çeşitli vaatlerle şehrin dışına ötelenmişlerdir. 2005'te Hatice Sultan ve Neslişah mahalleleri (Sulukule) kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır (Şeker,2020).

4.3. Soylulaştırmaya Etki Eden Unsurlar

Smith (1996) soylulaştırmayı tetikleyen unsurları şöyle sıralamıştır; Banliyölerin eskisi gibi tercih edilmemesi, ailelerdeki çocuk sayısının azalması, boşanmaların artması, genç ev alıcılarının veya kiracıların artması (Çeker ve Belge 2015). Smith'in sıraladığı unsurlara bir açıklama getirmek gerekirse, banliyölerin kentten uzakta oluşu ve kentsel imkânlardan yararlanmayı zorlaştırması, kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte geciken evlenme yaşı ve çocuk sayısının azalmasına neden olmuş, erkeğe olan ekonomik bağımlılığın azalmasıyla artan boşanmalar ve çalışma hayatına girenlerin sayısının artmasıyla bireyselliğin ön plana çıkması sonucu genç ev alıcıları ve kiracıların artmasıdır.

Soylulaştırmayı tetikleyen ana unsur olarak küreselleşmenin tetiklediği ekonomi politikaları diyebiliriz. Nitekim ekonomik süreçler eğitimden sağlığa kentsel ve kamusal mekânlardan giyim kuşamımıza ve alışveriş süreçlerimize kadar hayatımızın her alanını etkilemektedir. Ekonomi politikalarının kentsel mekâna yansımaları da soylulaştırmayı tetiklemiştir. Ancak soylulaştırmayı tek başına ekonomi politikalarının tetiklediğini söylemek mümkün değildir. Küresel süreçlerin ekonomik çıkar politikalarıyla kentsel mekân bir getirim aracına dönüşmeye başlamıştır. Ekonomik çıkarlar doğrultusunda kendilerine hizmet etmeyen ve düşük vergi gelirlerinin artması için ekonomik anlamda yetersiz olan yoksul kesimi kentsel dönüşüm adı altında dolaylı ya da doğrudan kendilerine ürün olarak seçtikleri kentsel mekândan uzaklaştırmaları gerekmektedir. Dolayısıyla ürün olan kentsel mekândaki kültürel faktörler soylulaştırmayı tetikleyen ikinci unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Soylulaştırmaya etki eden faktörler

Kaynak: (Çeker & Belge, 2015)

Yine ekonomi temelli olmakla beraber orta sınıfa kentin dışında daha konforlu ve güvenli bir yaşam alanı vadeden alt kentleşmenin oluşmasıyla birlikte kent merkezlerini gettolaşmış kesim doldurmuş ve kent merkezleri yine küreselleşen ekonomide bir ürün haline gelmesine sebep olmuştur. Bu durumu Kurtuluş (2016), “...Soylulaştırmayı tetikleyen unsurlardan orta sınıfın sınıf atlama çabasının mekânsal yansıması olan alt kentler eski kent merkezinin de soylulaştırmayı başlatan ana unsur olarak değerlendirmek doğru olacaktır. ...Alt kentleşme olgusu daima, belirli ekonomi politikaları, sermaye birikim biçimi, toplumsal işbölümü, sınıfların konumu ve mekânsal olumsuzluklar gibi bağlamlara bağımlı mekânsal farklılaşmayı işaret etmektedir” (Kurtuluş, 2016).

Kennedy ve Leonard’a göre ise, soylulaştırmanın gerçekleşmesinde dört önemli nitelikten söz edilmektedir bunlar;

- Soylulaştırmanın yaşandığı alanda alt sınıfın yaşadıkları yerden taşınmaları,
- Soylulaştırmanın konut alanlarının yenilenmesinin yanında sosyal ve fiziksel bileşenler de var olmalı,
- Soylulaştırma kentsel mekânın özgün yapısında değişikliğe sebep olmalı,
- Soylulaştırma konut bazında gerçekleşebilirken bulunduğu kent ve bölgeyi etkilemektedir (Çalışkan 2016).

“İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’nın yeniden inşası sürecinde ve Amerika’da tıpkı fordist üretim gibi, yaygın ve kitlesel olarak üretilen ve refah devleti politikalarının da desteğiyle orta sınıflara yeni bir yaşam şekli sunan, alt kentleşme(banilyöleşme) dönemidir” (Türkün ve Kurtuluş 2016).

4.4. Soylulaştırmanın Aktörleri

Soylulaştırma sürecinde yerel yönetimlerin kararları da göz ardı edilemez. Çünkü bazı kentlerde merkezi yönetimler şehir içi düzeni sağlamak için soylulaştırmayı desteklemektedir. Bu sebeple yerel yönetimler soylulaştırma sürecini bazen direk bazen de dolaylı olarak etkileyebilmektedirler. Yerel yönetimler kentin tarihi merkezine yakın olan bazı eskimiş mahalleleri yenilemek, bu alanlarda güvenliği sağlamak, kentin sosyal ve ekonomik dokusunu iyileştirmek, tarihi mekânları korumak amacıyla soylulaştırma sürecini etkileyen mühim bir faktör olabilmektedir. Bununla beraber arazi ve mülk

sahipleri, inşaat sektörleri, müteahhitler ve emlak sektörleri, soylulaştırmaya tabi tutulan sahalardan gelir elde etmelerinden dolayı süreci doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedirler (Çeker ve Belge 2015). Batıda ise kent içinde eskiyen yapıların dönüştürülmesiyle “ kültürel bölgeler oluşmaya başlamıştır. Bu sürecin aktörleri ise sanatçılar, yatırımcılar, emlakçılar, imalatçılar ve politikacılar olmuştur (Bourdieu,1986).

4.5. Soylulaştırmanın Çeşitleri

“Aktörleri bakımından da dönüşen soylulaştırma süreçleri, geleneksel/klasik soylulaştırma, devlet eliyle soylulaştırma, ticari soylulaştırma, tekrar soylulaştırma/süper soylulaştırma ve yeni inşa yoluyla soylulaştırma olarak çeşitlenmiştir.” (Çalışkan 2016). Bu çeşitlenmede soylulaştırmanın aktörlerinin yanında kentsel mekânın hangi kısmında ve kaçınıcı kez yapıldığı da önemli hususlardır.

4.6. Soylulaştırmaya Üzerine Tartışmalar

Soylulaştırma kavramı üzerine tartışmalar Ruth Glass’ın yer değiştirme üzerine yaptığı tanımlamayla birlikte mekânsal boyut üzerine başlamıştır. Zamanla bu dönüşüm sürecinde ekonomik politikaların etkisiyle bir dönüşüme evrildiği anlaşılmıştır. Sonraki aşamada kentsel bir ayrışmaya neden olduğunun fark edilmesiyle birlikte dönüşüm sürecinin daha sağlıklı ilerlemesi açısından toplumsal boyutuna yer veren değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Günümüze yakın süreçte ise soylulaştırmanın tek bir boyutta değil çok boyutlu bir süreci ifade eden kentsel dönüşüm aşamalarından birini ifade eder bir süreç olduğu üzerine tartışmalar ağırlık kazanmaktadır.

Şen (2016), soylulaştırmaya geleneksel yaklaşımı “talep yönlü” mekânsal olarak değinmektedir. Bu yaklaşımın soylulaştırma kavramına daha pozitif olan yaklaşımları içermektedir. Eleştirel yaklaşımın ise neoliberal politikaların bu yenilenme sürecindeki ekonomik ve toplumsal olarak bütün olarak ele alınabileceğinden bahsettiklerini anlatır. “Bu yaklaşım, soylulaştırmanın genel ekonomik ve toplumsal yeniden yapılanmadan ayrı ele alınamayacağından hareketle kapitalist yeniden yapılanma ile olan ilişkisini öncelikli tutar” (Şen, 2016).

Soylulaştırma kuramına yaklaşımlar (Şekil 2) mekânsal, ekonomik, toplumsal ve çok boyutlu çerçevelerde incelenmektedir (Koçak 2019).

Şekil 2. Soylulaştırma kuramına yaklaşımlar

Kaynak: (Yazar)

4.6.1. Soylulaştırma Kavramına Mekânsal Yaklaşımlar

Esnek birikim sürecinin mekânsal boyutta açığa çıkması "dünya kentleri" kavramı ile anlatılıyor. Bu anlamda "dünya kentleri", bütünsel kapitalist ilişkilerin, güç ilişkilerinin ve buna bağlı olarak iktisadi, politik, ideolojik ve kültürel ilişkilerin edildiği merkezler olarak karşımıza çıkıyor. “Değersizleşme sürecinden kaçan sermaye için kentsel topraklar önemli bir yatırım aracına dönüşüyor” (Arıkanlı Özdemir, 2016).

Soylulaştırma kuramına mekânsal yaklaşım sergileyenler ekonomik anlamda toplumun alt sınıfı ile üst sınıfının yer(konut) değişimi olarak bakmaktadır. Başka bir bakış açısı ise alt sınıfın kullanımına terk edilmiş tarihi dokunun yenilenmesiyle yeniden üst gelir gurubuna bırakılması olarak yaklaşmaktadır (Koçak 2019). Şen (2016)’e göre soylulaştırma belli bir toplumsal kesimin kültürel istekleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu sebeple tarihi mekânlara ve dokuya karşı ilgiyi arttırdığından “mimari değerlerini yeniden yakalamaya dair bir girişim olarak da değerlendirilmektedir” (Şen, 2016).

Kentteki dönüşüm mahallelerde daha fazla izlenmektedir. Knox ve McCarthy (2012) bu süreci “Yaşamsal Mahalle Döngüleri” olarak beş bölümde incelenmiştir (Şekil 3). İlk aşama banliyöleşmeyle yani üst sınıfın yerleşmesiyle başlar. Sonrasında mahalle nüfusunda ciddi bir artış gözlenir. Bu seviye Doldurma (In-filling) olarak anlatılır. Daha sonra en uzun olan Gerileme (Downgrading) süreciyle devam eder. Bu süreçte

mahallede ciddi bir doluluk ve fiziksel anlamda eskime gözlenir. Mahallenin fiziksel anlamda eskimesiyle nüfus yoğunluğu azalmaya başlar. Bu da İnceltme (Thining Out) olarak adlandırılmaktadır. Böylece mahalle çöküntü alana dönüşmüş olur. Bu dönüşüm artık değişimi gerekli hale getirir. Rehabilitasyon (Renewal or Rehabilitation) süreci başlar. Yenileme süreciyle konutların değişimi mahallenin mekânsal anatomisini de dönüştürerek Soylulaştırma (Gentrification) ile sonuçlanır (Çeker ve Belge 2015).

Şekil 3. Soylulaştırmanın Batıdaki aşamaları

Kaynak: (Çeker ve Belge 2015)

Türkiye, Batıdaki gibi banliyöleşme süreci yaşamamıştır. Türkiye’deki kent nüfusunun artışının başlıca sebebi kentin eğitim, sağlık ve iş olanakların artması kentte çekim gücü oluşturmuştur. Kırsal alanın yetersiz olanaklarıyla itici gücünün birleşmesi kırsalın göç vermesine ve kent nüfusunun orantısız artışına sebep olmuştur. Nüfus artışı kent çeperlerinin gecekondulaşmasına sebep olmuştur. Kentsel arazilerin değer kazanması gecekondulu arazilerine de yansımıştır. Arazi değerlerinin artışı soylulaştırma ile sonuçlanmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Soylulaştırmanın Türkiye’deki aşamaları

(Kaynak: Yazar)

Soylulaştırılmış yerlerin orta sınıfın dikkatini çekmesi kültürel dönüşüm tüketici tercihleriyle şekillenmektedir. Eğitim seviyesinin artması kültürel seviyeyi artırmış ve modaya olan ilgiyi arttırmıştır. Bu süreçte potansiyel soylulaştırıcıların sayısının artmasına da bağlı olarak kentsel mekân da tüketici tercihleriyle şekillenmeye başlamıştır (Zukin, 1988). Soylulaştırıcıların kendi ihtiyaçlarına uygun fiziksel nitelikteki evlerin varlığı ile mümkün olabilecektir (Şen, 2016).

Kurtuluş, soylulaştırmanın ortaya çıkardığı mekânsal ayrışmaya değinmektedir. Ancak bunun sadece mekânla sınırlı kalmadığının altını çizmek gerekir. Çünkü bu ayrışma kentte yaşayan belli bir sınıfa hizmet etmektedir. Diğer kesimleri ise ötekileştirmektedir. Bu da sosyal adalet sorununu ortaya çıkarmaktadır (Kurtuluş, 2016)

4.6.2. Soylulaştırma Kavramına Ekonomik Yaklaşımlar

Soylulaştırma kavramını ekonomi ve sermaye birikim sürecine dayanarak tanımlarlar. Sanayileşme, sermayenin birikimi, küreselleşmesi ve uluslararası akışı ön plan çıkmaktadır. Neil Smith buna rant farkı teorisiyle ortak olmaktadır. Sermayenin kentsel mekâna yönelmesiyle üst gelir grubunun kent merkezine çekilerek sosyo-ekonomik olarak yükselme sürecidir (Smith 1996).

Sermayenin ilk döngüsü sanayileşme süreci olmakla beraber David Harvey, sermayenin birikim süreci olarak konut ve kentsel toprak alanına çevirmesini ikinci döngüsü diye anlatır. Sermayenin birikimiyle birlikte küreselleşme ve neoliberal ekonomik yaklaşımların da etkisiyle sermaye akışı kentsel mekâna kaymaya başlamıştır (Harvey, 1997; Koçak 2019).

Harvey, sermaye birikimin “patlama dönemleri” ve “krizler”i içeren döngüsel bir yapıya sahip olduğuna değinmiştir. Patlama dönemini, sanayileşmenin zirveye ulaştığı süreçtir. Böylece sermaye birikmeye başlamış ve sermaye krizi ortaya çıkmıştır. Kentsel mekân, bu birikimin yöneleceği alan olarak seçilmiştir. Kriz çözülmüştür. Neoliberal politikaların kente yansması ise dönüşüm süreçleriyle olmuştur. AVM’ler, güvenli siteler bunlardan birkaç örnek olarak sayılabilir (Smith, 2015; Koçak 2019).

Dünyada yaşanan ekonomik sebeplerle liberal politikalar yerini neoliberal politikalara bırakmaya başlamıştır. Neoliberal politikaların kentsel mekâna yansması kentsel

dönüşüm aracılığıyla olmuştur. Neoliberal etkisiyle yeni bir boyut kazanan kentsel dönüşüm süreçleri Ruth Glass'ın isimlendirdiği soylulaştırma kavramını da yeniden tanımlanmasına ve tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Neoliberal politikalar her ne kadar ekonomik temelli olsa da çalışmanın başında bahsedilen kentin oluşumu ve kentleşme sürecinde temel unsurlardan olduğu açıklanmıştır. Bu noktada soylulaştırma kavramının daha iyi tanımlayabilmek adına neoliberalizm ve kentsel mekân kavramlarının aralarındaki bağı tanımlamak önem arz etmektedir.

4.6.3. Soylulaştırma Kavramına Toplumsal Yaklaşımlar

“Kentsel yeniden yapılanmanın bir sonucu olarak görülen soylulaştırma kavramının, yeni bir sosyo-mekânsal ayrışma türü olduğu ve kentsel yeniden yapılanma sürecinde insanların yerinden edildiği kavramına vurgu yapılmaktadır” (Koçak 2019).

Zeybekoğlu Sadri (2005), kentsel dönüşüm kavramına bakışını toplumsal açıdan haklara erişimi olanlar-olmayanlar olarak ikiye ayırmaktadır. Kentsel mekânda uygulanan dönüşüm projeleri daha çok toplumsal ve mekânsal olarak dışlanmış bölgeleri kendine seçmektedir. Mekânsal olarak daha çok çöküntü ve kamusal hizmetlerden yoksun kentsel alanlar seçilmektedir. Toplumsal olarak ise sosyal olanaklar ile kentsel olanaklara erişimin kısıtlı olduğu ve yeterli eğitim almamış ya da alamamış kesimi ifade etmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin hazırlanma ve uygulama süreci itibarıyla toplumu dışlayan bir yapıda olması da yukarıda anlatılan bölgelerdeki dışlanmışlığı daha da arttırmaktadır (Zeybekoğlu Sadri 2005).

Çeker ve Belge, soylulaştırmaya kentteki yoksulların yaşadığı bölgedeki konutların dönüşümüyle mecburi yer değiştirme olarak bakmaktadır. Mahalledeki kentsel dönüşüm sonrası konut piyasasının değerini arttırmaktadır. Bu da ekonomik olarak yetersiz olan eski sakinlerini kendilerine daha uygun imkânları sağlayan başka bir kentsel alana göçe zorlamaktadır. Bu durum kentteki taşınmayı sürekli hale getirmektedir (Çeker ve Belge 2015). Kentsel dönüşümün yoksulluğa, kamusal alan yetersizliğine ve mekânsal eskimeye bir çözüm oluşturmasını beklerken toplumsal anlamda soylulaştırmayla sonuçlanması başka kentsel ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır.

Soylulaştırmaya kentsel yenileme eylemi olarak bakmaktadır. Hızlı endüstrileşmeyle iş gücü talebiyle artış yaşanmıştır. Bu durum kırdan kente göçü tetiklemiştir. Bu göçle

gelenlerin yerleştiği kentin çevresindeki “slum (gecekondu)” denilen konutların slum clearance uygulamalarıyla dönüştürülmeleri sonucu eleştirilmiştir. Eleştirilerin sebebi de ekonomik yetersizlik çeken kesimin yerlerinden edilmesidir (Çalışkan 2016).

Şen (2016), soylulaştırma kavramının toplumsal adaletsizlik boyutuna vurgu yaparak soylulaştırmanın yerinden edilme açısından kent içi çöküntü alanlarının iyileştirilmesinden ziyade bir süreç olduğundan bahsetmektedir. Marjinal ve yoksul kesimin “kurtarılması” şeklinde dayanak bulmaya çalışmasına karşın daha da derinleşmesine sebep olmuştur. “soylulaştırılan alanlarda ise kentsel hizmetlerin iyileştirilmesi ve yenileştirilmesi sonucu ortaya çıkan dışsallıklardan sadece belli bir kesim faydalanmış olmakta ve toplumsal eşitsizlik artmaktadır.” (Şen, 2016).

Banliyöleşme ile başlayan kapalı yerleşmeler, kentteki mekânsal ayrışmayla birlikte toplumsal ayrışmaya sebep olmuştur. Bu durumu Kurtuluş, kentte oluşan bu durumu anlamlı parçaların bütünleşmesiyle uyumlu bir görünümü ifade eden "patchwork" den ziyade kentlerin "yamalı bohça" benzediğine değinmektedir (Kurtuluş,2016).

Kurtuluş, kentsel çöküntü alanlarında yaşayanları “tüketim yapamayanların mekânı” olarak adlandırmaktadır. Burada yaşayan insanları hem kentte yaşayıp hem de kentin imkânlarından faydalanamamaktadır. Kentte yaşayan insanların imkânlarını gördükleri halde bunlara erişememek bu kişileri şiddet ve öfkeye yönlendirmiştir. Tüketememiş olmanın verdiği öfkenin yansıması topluma ve kente yönelik şiddetle dışa vurmuştur (Bozkulak 2016)

Mekânsal farklılaşma ile toplumsal ilişkiler arasındaki karmaşık bağlantıya Harvey, bazı etmenler aracılığı ile açıklık getirmektedir (1992). Bu etmenler üç grupta toplanabilir:

- Sermaye ile emek arasındaki iktidar ilişkisine dayanan temel etmen;
- Emegın bölünmesi ve işlevlerde uzmanlaşma, tüketim kalıpları ve yaşam biçimi,
- Yönlendirilen ideolojik ve politik bilinç, toplumsal devingenliğe getirilen engeller gibi ikincil etmenler,
- Geçmiş üretim biçimlerinden kalmış toplumsal ilişkileri yansıtan etmenler.

Özellikle, klasik sınıf konumlarında farklılaşmayı getiren ikinci tür etmenler, mekânsal ayrışmanın farklı biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, emegın bölünüşüne neden olan göç hareketleri, belli mahalle ve yerleşmelere olduğu kadar mesleksel

tabakalaşmaya da etnik bir özellik kazandırmaktadır. Burada etnik ya da ırksal konum, sınıf konumunun önüne geçmekte ve mekânsal farklılaşmayı belirleyen faktör olabilmektedir. Amerika'da köleliğin kaldırılmasına rağmen siyahların baskı altında olması ya da Avrupa kentlerinde etnik azınlıklara uygulanan dışlama nedeniyle oluşan gettolar bu tür mekânsal farklılaşma ve ayrışmanın örnekleridir.(Kurtuluş,2016)

Ekonomik anlamda altsınıf tanımlanırken Bozkulak, toplumsal olarak evsiz, dilenci, alkol ya da ilaç bağımlısı olanları, sokaktaki suçluyu, davranışsal tanım okulu terk etmiş, çalışmayan insanları, evlilik dış çocuğu olup devlet yardımı almaya devam eden insanları, genç kadınları, sosyal konutlarda yaşayanları, yasadışı göçmenler ve genç çete üyelerini içine aldığını söyler (Bauman, 1999; Bozkulak 2016).

4.6.4. Soylulaştırma Kavramına Çok Boyutlu Yaklaşımlar

Soylulaştırmanın mekânsal, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok girdisinin ve çıktısının olduğu çok boyutlu yaklaşımları oluşturmaktadır (Koçak 2019).

Çeker ve Belge soylulaşma sürecini “küreselleşme ile hızlanmış olan kentsel yenilenmenin bir parçası” olarak görür. Sürekli olarak değişen, dönüşen ve yenilenen mekânlar olan kentler hareketli bir yapıya sahiptir. Bu nedenle soylulaştırma kendi başına kentsel bir hareketlilik değil ekonomik ve kültürel boyutları olan bir süreçtir (Çeker ve Belge 2015).

Soylulaştırma ile ilgili yapılan akademik çalışmalar gözden geçirildiğinde, soylulaştırmayı tetikleyen temel itici gücün ekonomik sebepler olduğu görülür. Şehrin çevresinde zamanla oluşmuş alt kentlerin homojenliğini kaybetmesi ve yapılaşmanın artması sonucunda arazi fiyatların artmasına ve sermayenin de bu nedenle kent merkezine doğru hareket etmesine yol açmıştır. Bir diğer neden de şehirlerin zamanla nüfuslanmasıyla beraber şehir merkezinden banliyölere yolculuk süresinin artmasına neden olmuş, mesafelerin trafik yoğunluğu nedeniyle izafi olarak uzaması, şehir merkezine yakın olma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Uğur ve Aliagaoglu 2013).

Ekonomik nedenlerle beraber şehirde yaşayan genç neslin yaşamsal arzu ve tercihleri de soylulaştırmaya yol açmaktadır. Bilindiği gibi şehir merkezleri yani MİA'nın olduğu bölge, konumu itibariyle sahip olduğu rekreasyonel ve kültürel etkinliklerin yoğunlaştığı

alan olması şehir merkezine yakın olma arzusunu artırmıştır (Tümertekin & Özgüç, 2014). Ergun'a (2004) göre ise şehir merkezine yakın arazilerin hali hazırda arazilerin kullanım değeri ile potansiyel değeri arasındaki boşluğun giderek artış göstermesi soylulaştırmayı kaçınılmaz hale getirmektedir (Çeker ve Belge 2015).

Neil Smith (1996), kentsel yeniden yapılanmayı biçimlendiren ve kaynaklarına yön veren süreci şöyle özetler:

- Banliyöleşme ve getirim farkının ortaya çıkması,
- İleri kapitalist ülkelerdeki sanayisizleşme ve beyaz yakalı istihdamın büyümesi,
- Mekânın merkezileşmesi ve aynı zamanda sermayenin merkezileşmesi,
- Kâr oranlarının düşüşü ve sermayenin döngüsel hareketi,
- Tüketim biçimlerindeki değişme ile demografik değişimler.

Smith (1996) tarafından çizilmiş olan bu çerçeve, soylulaştırmanın oluşumuna dair önemli boyutları ortaya koymaktadır. Buna karşın soylulaştırmayı gerek kuramsal açıdan gerekse kavramsal açıda çok boyutlu olarak değerlendiren açıklamalar da vardır. Bu çalışmalarda soylulaştırmayı gerek gerçekleşme sürecinde hangi etkenlerin ve aktörlerin belirleyici olduğu ve gerekse yeni gelenlerin sınıfsal ve kültürel kimliği açısından " çok boyutlu" bir kavram olarak ele alınmaktadır (Şen, 2016).

4.7. Soylulaştırmaya Üzerine Bir Değerlendirme

Soylulaştırma Avrupa' da Ruth Glass tarafından fark edilen çöküntü kent merkezlerinin kentsel dönüşüme uğramasıyla burada yaşayan alt sınıfın orta ve üst sınıfla yer değiştirmesiyle sonuçlanan bir süreçtir. Bu süreç başlarda kendiliğinden gerçekleşen bir soylulaşma süreci olmuştur. Neoliberal ekonomi politikaların etkisiyle biriken sermayeyi aktarmak için kentsel mekân bir ürün olarak görülmeye başlanmasıyla bilinçli bir çabayla soylulaştırma yaşanmaya başlanmıştır. Nitekim arz-talep dengesi doğrultusunda küresel ekonomi pazarının ürünlerine talebin artması gerekmektedir. Burada bu ürünlere ulaşabilmek için bireysel ekonomik şartları iyileştirmek adına kadınların çalışma hayatına girmesi dolayısıyla çocuk sayısının azalmasıyla bireysellik ön plana çıkmaktadır. Bu süreç devamında kullanılan eşyalardan kullanılan mekâna kadar her şey birer vitrine dönüşmesiyle artık kentsel mekân küresel sermaye için bir meta olarak görülmeye

başlamıştır. Kentsel dönüşüm süreçlerinin de bu bakış açısıyla evrilmesi sonucu soylulaştırma kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Yeni inşa yoluyla soylulaştırma kapsamında değerlendirilen alt kentleşme(banliyöleşme) modeli insanlara sunduğu daha konforlu ve güvenli yaşam alanları vaadiyle üst sınıf buraya yönlendirilmiştir. Artık eski cazibesini kaybeden kent merkezi köhneleşmiş yoksul kesimin mekânı haline gelmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentin çöküntü alanlarına yönelmesine sebep olmuştur. Merkezi ya da yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleştirilen kat sayılarının orantısız artışı, konut kalitesinin ve konfor düzeyinin orada yaşayan alt sınıfın karşılayamayacağı ölçüde iyileştirilmesi ve kamusal imkânların arttırılmasının yanında üst sınıfa hitap eden ticarethanelerin artmasıyla arsa rayiç bedelleri olağanüstü artmıştır. Buradaki ekonomik yaşam şartlarına uyum sağlayamayan yoksul kesim ekonomik imkânlarıyla geçinebileceği kentin başka bölgelerine göç etmişlerdir. Yoksul kesimin kentte üst sınıfa hitap eden dönüşümleri sonucu sürekli olarak dışlanmaya ve göçe zorlanması öfke, şiddet ve yasa dışı işlere zemin hazırlamıştır. Bu öfkenin kentsel mekâna yansıması daha çok ayrışmaya sebebiyet vermektedir. Bu durumda kentin gelişimine ket vuran, hep bir karanlık yüzünün olduğu, kamusal imkânların eksikliğiyle kentleşmenin tam manasını bulamadığı kentler ortaya çıkarmaktadır.

Ekonomik anlamda yoksul kesimin yaşadığı kentsel mekânlarda uygulanacak kentsel dönüşüm projelerinde sosyal devlet politikalarının en iyi şekilde işletilmesi önem arz etmektedir. Kentsel mekâna fiziksel anlamda yapılacak müdahalelerde daha önceki yaşam şartlarından bağımsız olmayan, getirim gözetmeyen, yalnızca üst ölçek plan kararlarından uzak yerel özelliklerine ve kent kültürüne uygun kentsel tasarım yaklaşımları öncelik olmalıdır. Bunun yanında yalnızca fiziksel anlamda değil burada yaşayan alt sınıfın kentli yaşamına adaptasyonunu kolaylaştıracak kamusal hizmetler, sosyal destekler, eğitim çalışmaları ve eğitim olanaklarının arttırılması kent kimliğinin korunmasına ve sağlıklı gelişimine destek verecektir. Kentli yaşamında kabullenildiklerini ve var olduklarını hisseden alt sınıfın öfkesi azalacak ve daha güvenli ve kentleşmeye her adımda daha da yaklaşan gerçek kent ve gerçek kentli anlamını bulacaktır.

5. KENTSEL DÖNÜŞÜM VE SOYLULAŞTIRMA İLİŞKİSİ

Soylulaştırma başlangıcı, konuları ve kapsamı olarak kentsel dönüşümle aynı süreçlere benzemesine rağmen toplumsal ve mekânsal ayrışmaya sebebiyet vermesinin ön plana çıkan husus olması onu kentsel dönüşümden ayıran en önemli özelliğidir. Ancak kentsel dönüşümün sürecine bağlı olarak olumlu ve olumsuz sonuçları olabilmektedir. Soylulaştırma toplumsal ve mekânsal ayrışmaya sebep olduğundan kentsel dönüşümün sonucu ve soylulaştırmanın sonucu burada ayrılmaktadır. Kentsel dönüşümün sonucunda kentsel kalitenin toplumsal kalitenin çevre kalitesinin artırılması ve kentleşmenin gerçekleşmesi beklenmektedir. Soylulaştırmada ise toplumun ekonomik anlamda güçlü kesimine kentsel dönüşüm sonucunda kentin en iyi imkânlarını sunarken ekonomik anlamda ve kültürel anlamda dışlanan kesimi kentin ya dışına ya da çöküntü bölgelerine ötelemesi dolayısıyla kentleşmesi ve toplumsal entegrasyonu sekteye uğratmaktadır. Bu da kentsel dönüşümle arasındaki en önemli farkı ortaya koymaktadır. Kentsel dönüşümde kentsel mekân, soylulaştırmada toplumsal hususlar öne çıkan başlıklar olması sebebiyle temel anlamda ayrıştıkları husus diyebiliriz. Ancak ikisinin de başlangıç sebepleri küresel ekonomi politikaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşümün sonuçları irdelendiğinde olumlu ya da olumsuz sonuçlanmakla birlikte soylulaştırma olumsuz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm kentsel planlama için bir araç, soylulaştırma ise bir sonuçtur.

Kentsel dönüşüm ve soylulaştırma kavramlarının, sağlıklı çevre, erişilebilir ve güvenli kamusal alanlar ile kaliteli yapı stokuna kavuşturmak amaçları örtüşmektedir. Ancak soylulaştırmanın kentsel mekânın içinde barınmakta olan toplumun katılımını göz ardı etmesi sonucu özellikle yoksul kesimin sürekli olarak kentin dışına ya da çöküntü alanlarına ötelemesi kentsel dönüşümden ayrıştırmaktadır. Soylulaştırmanın bu boyutu eleştirilmesindeki en büyük sebep olmaktadır. Bir nevi soylulaştırmayı, kentsel dönüşümün başarı ölçütü olarak değerlendirmek de doğru bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir.

Yaşam kalitesi ve konut kalitesindeki farkın dönüşüm öncesine göre arasında uçurum olması gecekondudan lüks konutlara geçilmesi, ekonomik ve yaşam getirimine dönüşmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşümü ve konut yatırımını bir getirim amacı olmaktan çıkarmak ve kaliteli yaşam şartları sunan bir çözüm getirmek kentsel

dönüşümün başarısını arttıracaktır. Böylece mekânsal anlamda ayrışmaya neden olmayacak bir soylulaştırma yaşanırken toplumsal anlamda ayrışmanın ve ötelemenin olmadığı sosyal yaklaşımların olumlu yansımalarının gözlemlendiği kent kimliği ve aidiyetin korunduğu bir süreç geçireceklerdir. Böylece alt sınıfın yerini terk etmek zorunda kalmayacağı ancak ekonomik ve sosyal anlamda orta sınıfa yaklaşacağı, yaşam kalitelerinin yükseleceği bir sürece dönüşecektir. Kentsel mekânda toplumsal ve mekânsal ayrışmanın yaşanmadığı alt sınıfın kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda soylulaştığı sağlıklı bir sürece dönüşecektir. Böylece soylulaştırmanın kavramı ayrışmadan çıkıp kentsel çöküntü alanlarında ki kentsel dönüşüm yaklaşımına evrilecektir.

5.1. Türkiye’de Soylulaştırma Örnekleri

5.1.1. Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Projesi

Sulukule çöküntü alanı olması sebebiyle kentsel yenileme alanı ilan edilmiştir. Dönüşüm sürecinde Dünya mirası ve yaşayan kültürün korunması, tarihî dokunun sürdürülebilirliğinin sağlanması ve fiziksel çöküşün durdurulması, ekonomik ve iktisadi gelişimin sağlanması, kültürel dinamikler korunarak kentsel bütünleşme, yaşam kalitesinin artırılması ve halk katılımının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak sonucu itibariyle kiracıların alan dışı kalması, proje ile artan getirimden dolayı kullanıcı haklarının devredilmesine sebep olması, Sulukule’de ev sahiplerinin çoğunun ekonomik koşullarının yeterli olmayacağından kentsel dönüşüme yazılmayı düşünmemesi ve Taşoluk’ta yeni yerleşim yerlerini tercih etmeleri, son olarak ise konutların bakım ve kullanım masraflarının eski kullanıcıların ödeme koşullarının üzerinde olması yerli halkın göçüne sebep olmuştur (Güzey 2012). Mekan planlaması ve arsa emsal değerlerinde gözle görülür bir fark oluşmamıştır (Şekil 5). Ancak mekânsal soylulaştırmanın burada yaşayan halkın konutların giderlerini karşılamayacağı bir dönüşüm olması sebebiyle toplumsal göçe sebep olmuştur. Sulukule’de mekânsal dönüşüm kendiliğinden gerçekleşen bir toplumsal soylulaşmaya neden olmuştur.

Şekil 5. Dönüşüm öncesi ve sonrası Sulukule

(Kaynak: Şahin, 2020)

5.1.2. Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi

Fikirtepe, köyden kente göçün başlamasıyla göç edenlerin arazileri satın alarak ruhsatsız bir gecekondü bölgesine dönüşmüş bir alan olma özelliğindedir. 1999 depremi sonrası riskli alana girdiğinden kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla zorunlu bir dönüşüm süreci olma özelliği göstermektedir. Dönüşüm öncesinde ve sonrasında kat yüksekliklerinin orantısız artışı (Şekil 6), konut alanlarının azalışı, ticari alanların artışı ve mega projelerin bölgede yer edinmesiyle yeni çevre şekillenmeye başlamıştır (Sivri 2021). Fikirtepe sakinlerinin bir kısmı dönüşüm başlamadan, bazıları kira yardımlarının başlamasıyla, kimisi ise kira yardımlarının güncellenememesi sebebiyle şehrin dışındaki gecekondü mahallelerine göç etmek zorunda kalmıştır (Kentsel Satrategi 2023).

Şekil 6. Dönüşüm sürecindeki Fikirtepe

(Kaynak: Sivri, 2021)

6. ÇALIŞMA ALANI

6.1. Karaman İli

Eski adı Lârende olan Karaman, Torosların kuzey eteklerinde Konya Havzası'nın güneydoğusunda, yer almaktadır. Osmanlı Döneminde Karaman Adı kullanılmış olmasına rağmen 19. Yüzyılın ikinci yarısında “Karaman” adı resmi olarak da kullanılmaya başlamıştır (Eravcı ve Uca 2023).

17. Yüzyılda evlerin büyük çoğunluğunun sadece sofa ve tabhânedan meydana gelen tek katlı yapılardan oluşmaktaydı. Daha zengin olanlar ise çok fonksiyonlu ve iki katlı konutları kullanmışlardır. Evlerin neredeyse tamamı toprak damlı olup büyük bir kısmında hayat denilen bahçelerde mutfak, tuvalet, ahır ve samanlık bölümlerine yer verilmiştir. 1960'lı yıllara kadar surlar içinde bir şehir iken sonrasında bu bölgenin dışın çıkmıştır (Eravcı ve Uca 2023).

Şehirden ilk tren 1904'te geçmiş bu yeni durum; sosyal ve ticari hayatı canlandırmıştır. Belediye'nin 20. Yüzyıldaki çalışmalarıyla 1917'de Alexandre Raymond'a ilk şehir planı çizdirilmiştir. Karaman'ın ilk imar planı 1947'de Necmi Ateş tarafından hazırlanmıştır. Bu planı Karman-Konya yol güzergâhı belirlemiştir. 1949'da kurulan kooperatifler ekonomik gelişmeyi ve kentleşmeyi desteklemiştir. 1950'de Çok partili döneme geçiş köyden kente göçü başlatmıştır. 1957'de İmar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, arazilerin parçalanması ve tarım sektöründeki makineleşme ile kentleşme oranı artmış, işsizlik doğmuş ve il dışına göçe sebep olmuştur (Eravcı & Uca, 2023).

1960'lı yıllara kadar surlar içinde bir şehir iken sonrasında bu bölgenin dışına çıkmıştır. Konutlarda tuğla ve taş kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel mimariden uzaklaşmış, kat sayıları artmış, çıkmaz sokak, avlu ve bahçe kavramları yok olmaya başlamıştır (Eravcı ve Uca 2023).

Şehrin İmar Planı 1963'te revize edildi. Karaman'da 1966 tarihli Gecekondu Kanunu'nun etkisiyle 1968'den itibaren bugünkü Alparslan Türkeş Parkı'nın olduğu alan dâhil, şehrin kuzeyine doğru uzanan elma ve kayısı bahçeleri imara açılmıştır. Bu anlayış şehir merkezine kadar sirayet etmiş, yeni yollar açılmış, çok katlı beton binaların yapımı hızlanmıştır. 1973'te ihtiyaç üzerine Karaman'ın imar planında değişiklik ve ilaveler yapılmıştır. Aynı dönemde kentte sanayileşme başlamış, dolayısıyla yeni yerleşim

yerlerine ihtiyaç duyulmuştur. Ancak mevcut planın yetersiz kalması kent çeperleri üzerinde özellikle tarım alanlarında kaçak yapılaşmaya neden olmuştur (Eravcı ve Uca 2023).

Belediye tarafından arsa tahsis edilen konut kooperatifleri 1980’li yıllarda kentsel yayılma sürecine damgasını vurmuş; bu yapılaşma kentte gecekondulaşmayı önlemiştir. Karaman’ın 1989’da Konya’dan ayrılarak il olmasıyla birlikte devlet yatırımları hızla artmış, birçok kamusal yapı inşa edilmiştir. Bu durum özellikle gıda sanayinin gelişmesine katkı sağlamıştır. 1990’da Organize Sanayi Bölgesi’nin kuruluşuyla şehir İç Anadolu’nun önemli bir ticaret ve sanayi merkezlerinden biri haline gelmiştir. Belediye’nin arsa tahsisleriyle konut ve işyeri, yapı kooperatifleri kısa sürede çok sayıda işyeri ve konut inşa etmiş, Belediye Hükümet Binası (Şekil 7) ve Sanayi Sitesi İnşaatları 1997’de tamamlanmıştır (Eravcı ve Uca 2023).

Şekil 7. Karaman Belediye Binası

(Kaynak: İmaret, 2023)

Karaman 1973 İmar Planı ihtiyaçlara cevap vermediği için kentin gelişme eğilimleri doğrultusunda yenilenmiştir. Bu çerçevede Hamidiye, Kırbağı, Yenimahalle, Yeşilada, Zembilli Ali Efendi, Ziya Gökalp, Yunus Kent, Osmangazi, Tapduk Emre, İbrahim Hakkı Konyalı mahalleleriyle Bahçelievler Mahallesi’nin güneyindeki üniversite alanının bir kısmını kapsayan alanda 2002’de imar planı çalışması yapılmıştır (Eravcı ve Uca 2023).

“2001 senesinde 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planının 1. Etabı, 2002 senesinde ise Uygulama İmar Planının 2. ve 3. Etabı onaylanmıştır. Bu süreci takip ederek 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır ancak konu ile ilgili yasa ve yönetmelik

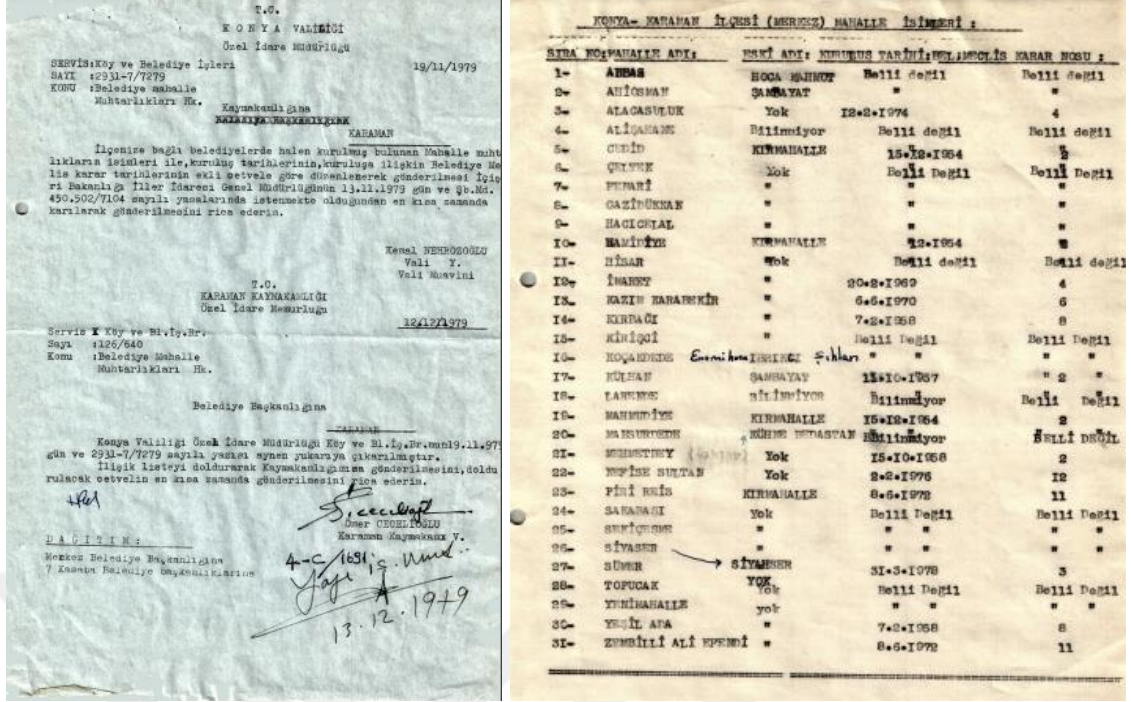
hükümlerine aykırı bir durum söz konusu olmuştur. 2005 senesinde ise Konya İdari Mahkemesi plan yapım sürecini kanun ve yönetmeliklere aykırı bulmuş, planın iptaline karar vermiş, Karaman yerleşmesi bu tarih itibarı ile plansız kalmıştır.” (Eravcı ve Uca 2023).

“2005 senesinden itibaren plansız kalan yerleşmede, yeni bir plan çalışması yapılması gerekliliği doğmuş, 2006 yılında 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı revize edilerek onaylanmış, bu süreci 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planının hazırlanarak yürürlüğe girmesi takip etmiştir.” (Eravcı ve Uca 2023).

Karaman’da 2005 yılı şehircilik alanında bir milat olmuştur. Bu tarihten itibaren gerçekleştirilen alt, orta ve alt seviyelere yönelik olmak üzere her bütçeye uygun TOKİ konut projeleriyle binlerce aile ev sahibi yapılmıştır. Karaman şehrinde 2010-2020 yılları arasında Karaman’ın Çevre Düzeni Nazım İmar, Uygulama İmar ile Koruma amaçlı imar planları hazırlanmıştır (Eravcı ve Uca 2023). İstanbul-Karaman arası YHT hattı, 8 Ocak 2022’de hizmete girmiştir (Vikipedi 2023).

6.2. Karaman Yenimahalle

Karaman Belediyesi Arşivinden elde edilen yazışmalarda, Konya Valiliği’nin 19/11/1979 tarihli yazısıyla Karaman ilçesine bağlı mahallelerin isimleri ve kuruluş yılları talep edilmiştir. Konya-Karaman Merkez İlçesi mahalleleri ve kuruluş yılları liste halinde Konya Valiliği’ne bildirilmiştir. Listede Yenimahalle’nin kuruluş yılının belli olmadığı bilgisi iletilmiştir. Ancak Yenimahalle Muhtarıyla yapılan görüşmede Yenimahalle, Kırbağı ve Yeşilada mahallelerin 7/2/1958 tarihinde ayrıldığı olduğu anlaşılmaktadır. Yenimahalle’nin kuruluş tarihi bilinmese de bugünkü sınırlarının 7/2/1958 tarihinde belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Konya Valiliği'nin 1979 tarihli yazısı ve Karaman Merkez mahalleleri
(Kaynak: Karaman Belediyesi Arşivi)

Yenimahalle konumu itibarıyla kent merkezinin doğusunda yer almaktadır. İbrahim Öktem Caddesi ve Mut Caddesi'nin keşimi noktası olan Belediye Hizmet Binası'nın güney doğusunda yer almaktadır (Şekil 9,10,11).

Şekil 9. Yenimahalle konumu
(Kaynak: Yazar tarafından Googleearth'te oluşturulmuştur, 2023)

Şekil 10. İbrahim Öktem Caddesi ve Yenimahalle

(Kaynak: Yazar, 2023)

Şekil 11. Mut Caddesi ve Yenimahalle

(Kaynak: Yazar, 2023)

Karaman Yenimahalle, “Çingene Kültürü” olarak bahsedilen toplumsal kesimin ikamet ettiği bir mahalledir. Bu alt kültürün genel özelliği kentin bazı mahallelerinde birlikte yaşamalarıdır. “Çingene Kültürü”nün etkin olduğu mahalle olması dolayısıyla şehrin suç bölgesi olarak etiketlenmiştir. “Mahalle yapısı içinde çocuk ve gençlerin toplumsallaşma kanallarının yetersizliği, bireysel ve toplumsal sorunların zeminini oluşturan bir özellik göstermektedir. Gerek ailede gerekse sokakta suç, şiddet ve marjinal işlerle uğraş günlük hayat içinde öğrenilen ve normal olarak kabul edilen bir durum olmaktadır” (Güllü ve Yıldırım 2016).

Bu çalışmada Karaman Merkez Yenimahalle’nin 2002 yılında uygulamaya giren İmar Planı Revizyonunun mahalleye olan etkileri soylulaştırma kapsamında incelenmiştir (Şekil 13). Karaman İli Yenimahalle Mahallesi’nin Karaman Belediye Binası yanında yani kent merkezinde olması, kent içinde “Çingene Mahallesi” olarak bilinmesi, 2002 yılında İmar Planı Değişikliğiyle kat sayıları arttırılarak kerpiç tek veya iki katlı müstakil evlerden apartmanlaşmaya geçişle sonuçlanan kentsel müdahale geçirmiş olması

soylulaştırma kapsamında incelemeye değer görülmüştür. Ayrıca Yenimahalle'nin "Belediye Çevresi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" içinde olması dolayısıyla ilerleyen süreçlerde yeni bir kentsel dönüşüme uğrayacağı mahallenin potansiyelleri ve belediyenin çalışmaları da ortaya koymaktadır (Şekil 12). Mahallede uygulanacak yeni kentsel dönüşüm projelerinin başarısı arttırmak aynı zamanda dönüşüm sonrası da yerel halkın burada yaşamaya devam etmesini sağlayacak çözümler üretmek, kente ve kentin gelişimine katkı sağlayacağı düşüncesi de Yenimahalle'nin çalışma alanı olarak seçilmesinde etken olmuştur.

Şekil 12. Yenimahalle’de “Belediye Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Alanı” na giren binalar
(Kaynak: Yazar,2023)

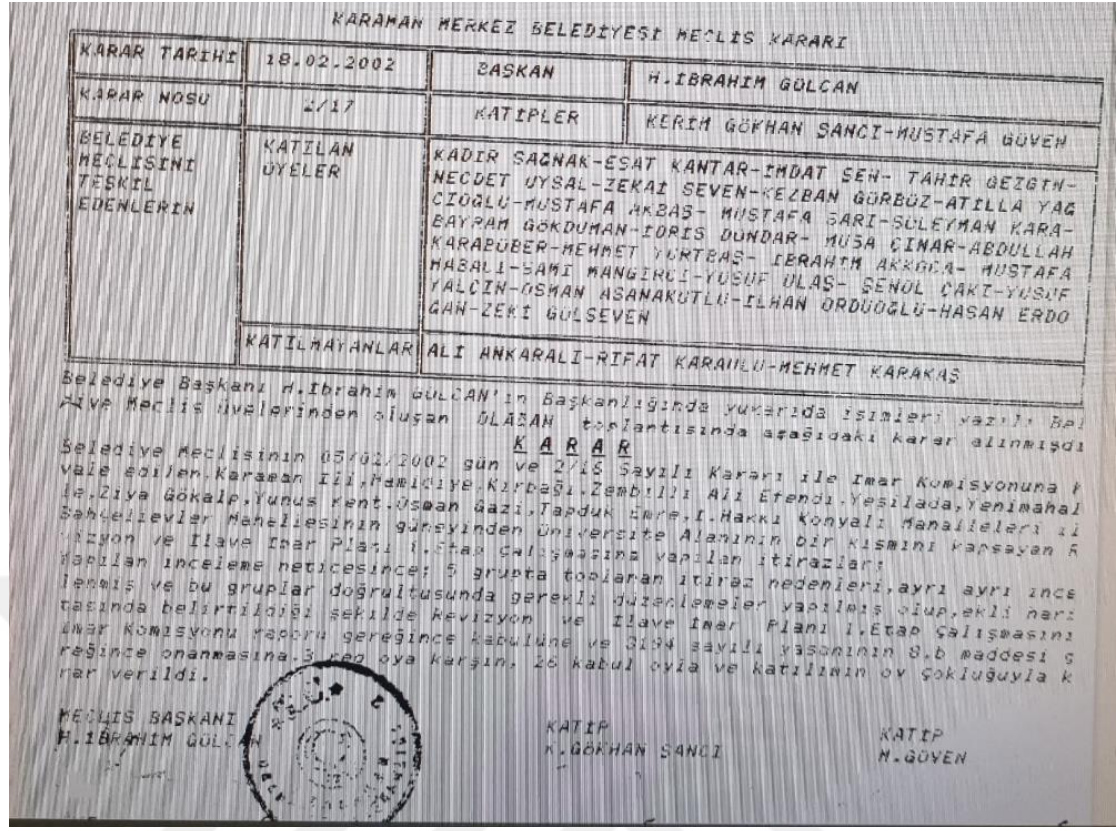
Karaman Belediye Meclisinin 5/2/2002 tarih 2/16 sayılı kararıyla İmar Komisyonuna havale edilen Yenimahalle’yi de kapsayan revizyonu ve İlave İmar Planı 1. Etabı onaylanmıştır (Şekil 14).Genellikle ada bazında olmakla beraber kimi yerde parsel bazında da değişiklik gösterecek şekilde bitişik nizam 2 katlı konut+ticaretten oluşan İmar Planı Değişikliği yapılmıştır (Şekil 13).

Şekil 13. Yenimahalle 2002 İmar Planı

(Kaynak: Karaman Belediyesi Arşivi)

Karaman Belediye Meclisinde İmar Planı Değişikliği'ne yapılan itirazlar incelenmiş, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ve İmar Komisyonu raporu gereğince 3 red oyuna karşın 26 kabul oyuyla 18.02.2002 tarihli 2/17 Karar No ile kabul edilmiştir.(Şekil 14).

Şekil 14. Belediye Meclis Kararı

(Kaynak: Karaman Belediyesi Arşivi)

İmar Planı Değişikliği öncesi Karaman Yenimahalle geleneksel kerpiç konut lardan oluşan bir mahalle özelliği göstermektedir (Şekil 15).

Şekil 15. Karaman Yeni Mahalle 1991-İmar Planı değişikliği öncesi

(Kaynak: Youtube, 2022)

Yenimahalle, İmar Planı değişikliğinden sonrası bitişik nizam olarak apartmanlaşma sürecine girmiştir (Şekil 16).

Şekil 16. İmar Planı Değişikliği sonrası apartmanlaşan Yenimahalle

(Kaynak: Yazar, 2023)

İmar Planı değişikliğinin üzerinden 22 yıl geçmesine rağmen henüz dönüşüm sürecini tamamlayamayan parsel ler mevcuttur (Şekil 17).

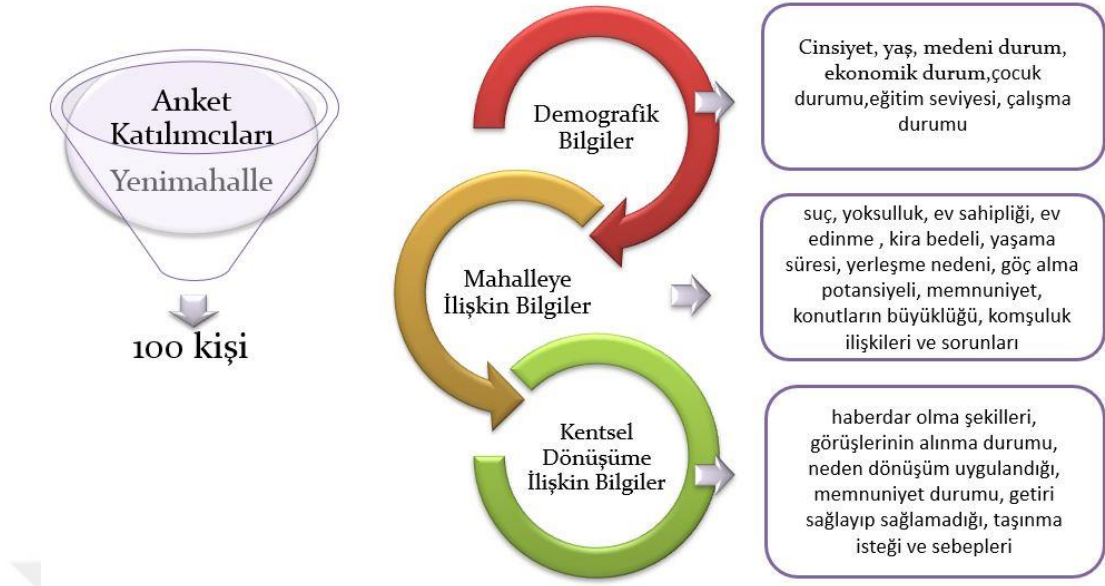

Şekil 17. Boşluklar ve yeni binalar

(Kaynak: Yazar, 2023)

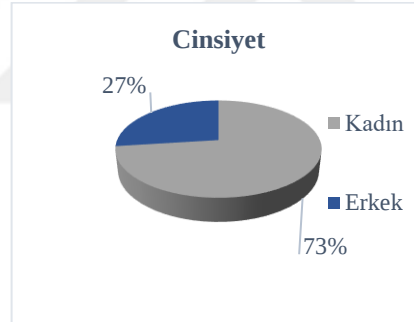
6.3. Anket Çalışması

Karaman İli Merkez İlçesi Yenimahalle Mahallesiinde örneklem yöntemiyle seçilen 100 farklı hanedeki 100 farklı yetişkin bireyle Mayıs 2023'te anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması demografi bilgileri, mahalleye ilişkin bilgiler ve kentsel dönüşüme ilişkin bilgileri edinebilmek adına üç ana bölümden oluşmaktadır. Anket çalışmasında açık uçlu sorulara ver verilerek farklı değerlendirme ölçüleri de oluşturulmuştur (Şekil 18).

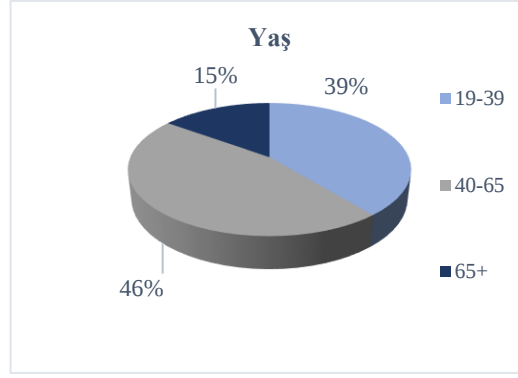
Şekil 18. Anket içeriği
(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların 73'ü kadın 27'si erkek bireylerden oluşmaktadır (Şekil 19).

Şekil 19. Cinsiyet analizi
(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %39 'u 19-39 yaş aralığında, %46'sı 40-65 yaş aralığında, %15'i ise 65 yaş üzeri bireylerden oluşmaktadır (Şekil 20).

Şekil 20. Yaş analizi

(Kaynak: Yazar)

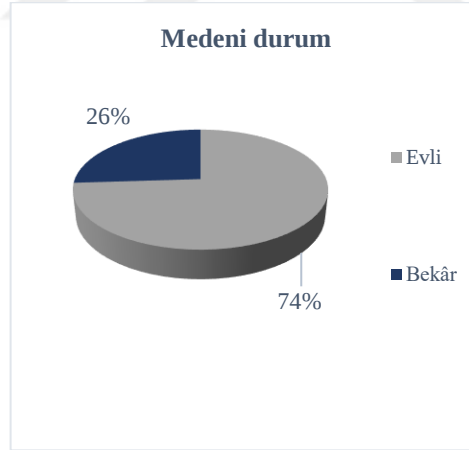
Katılımcıların %62'sini genç ya da orta yaşlı kadın bireyler oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Yaş ve cinsiyet korelasyonu

	19-39	40-65	65+
Kadın	% 32	%30	%11
Erkek	%7	%16	%4

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %74'ü evli ,%26'sı bekâr bireylerden oluşmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Medeni durum analizi

(Kaynak: Yazar)

Medeni durum ve cinsiyet korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %55'ini evli kadın bireyler, %19'unu evli erkek bireyler, %18'ini bekâr kadın bireyler ve %8'ini bekâr erkek bireyler oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Medeni durum ve cinsiyet korelasyonu

	Bekâr	Evli
Kadın	%18	%55
Erkek	%8	%19

(Kaynak: Yazar)

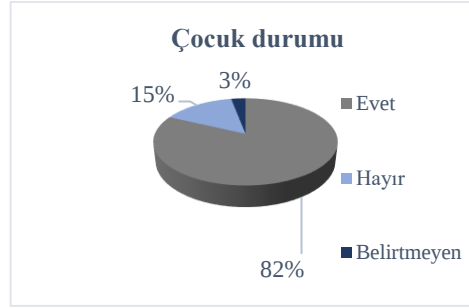
Medeni durum, yaş ve cinsiyet korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %28'i orta yaşlı %20'si genç ve %7'si yaşlı ve evli kadın bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %12'si genç, %2'si orta yaşlı ve %4'ü yaşlı bekâr kadın bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %14'ü orta yaşlı %2'si genç; %3'ü yaşlı ve evli erkek bireyler, %5'ini genç, %2'sini orta yaşlı ve %1'ini yaşlı bekâr erkek bireyler oluşturmaktadır. (Tablo 3).

Tablo 3. Medeni durum, yaş ve cinsiyet korelasyonu

	Kadın		Erkek	
	Evli	Bekâr	Evli	Bekâr
19-39	%20	%12	%2	%5
40-65	%28	%2	%14	%2
65+	%7	%4	%3	%1

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %82'si çocuklu, %15'i çocuksuz bireylerden oluşmaktadır. Ancak katılımcıların %3'lük kısmı bu soruya cevap vermemiştir (Şekil 22).

Şekil 22. Çocuk analizi

(Kaynak: Yazar)

Medeni durum, cinsiyet ve çocuk sahipliği korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %53'ü evli çocuklu kadın bireylerden oluşmaktadır. Boşanmış çocuklu bireylerin oranı %10'dur. Bu soruya katılımcıların bekâr kadınların %1'i ve bekâr erkeklerin %2'si çocuğu olup olmadığını belirtmemiştir (Tablo 4). Katılımcıların %72'si evli ve çocuklu bireylerden oluşması mahallede geleneksel aile yapısının etkin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %10'unu boşanmış ya da eş ölmüş bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların

%3'ü ise bekâr olduğu halde çocuk sayısını belirtmemişlerdir. Bu durum mahallede “Çingene Kültürü”nün hala devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 4. Medeni durum, cinsiyet ve çocuk sahipliği korelasyonu

	Kadın		Erkek	
	Çocuklu	Çocuksuz	Çocuklu	Çocuksuz
Evli	%53	%2	%19	-
Bekâr	%9	%8	%1	%5

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların 75'i ortaöğretim mezunu olup, %16'sı lisans ve üstü eğitim almıştır, %9'u ise okuryazar değildir (Şekil 29). TÜİK'ten alınan verilere göre Karaman İli'nin 2022 yılına ait okuryazarlık oranı %98,2 olarak verilmiştir (TÜİK 2023). Yenimahalle de ise bu oran %91 de kalmıştır. Bu durumda mahallenin okuryazarlık oranı anket verilerine göre İl genelinin altında kalmaktadır. Katılımcıların %75'i eğitim durumu ortaöğretim seviyesinde kalmaktadır.(Şekil 23).

Şekil 23. Eğitim durumu analizi

(Kaynak: Yazar)

Katılımcılardan erkek bireylerin tamamının okuryazar olduğu, okuryazar olmayan kadınların %5'inin 65 yaş üzeri bireylerden oluştuğu ve dönemin eğitim şartlarına göre normal kabul edildiği, %3'ünü genç Afgan kadınların oluşturduğu ve dil bilmediklerinden kaynaklandığı, %1'inin ise deprem sonrası Kahramanmaraş'tan gelen orta yaşlı kadın bireyler oluşturmaktadır (Tablo 5).

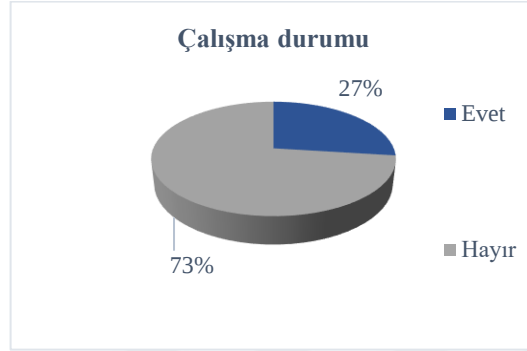
Tablo 5. Cinsiyet ve eğitim durumu korelasyonu

	Kadın	Erkek
Lisans ve Üstü	%12	%4

Orta Öğretim	%52	%23
Okur Yazar Değil	%9	%0

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %27'si çalışan, %73'ü ise çalışmayan bireylerden oluşmaktadır (Şekil 24).

Şekil 24. Çalışma durumu analizi

(Kaynak: Yazar)

Cinsiyet ve çalışma durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %64'ü çalışmayan kadın bireylerden, %18'i ise çalışan erkek bireylerden oluşmaktadır. Mahallede çocuklu ve erkeğin çalıştığı ataerkil geleneksel bir aile yapısının olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 30, Tablo 6).

Tablo 6. Cinsiyet ve çalışma durumu korelasyonu

	Çalışan	Çalışmayan
Kadın	%9	%64
Erkek	%18	%9

(Kaynak: Yazar)

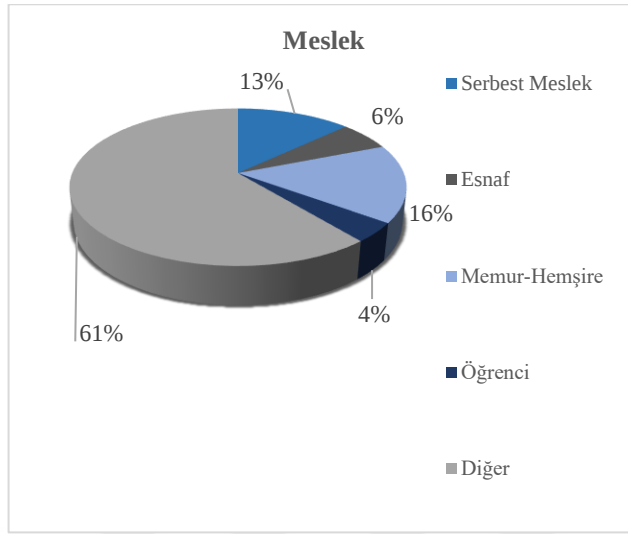
Cinsiyet, yaş ve çalışma durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %24'ü çalışmayan genç kadın bireylerden, %29'u çalışmayan orta yaşlı kadın bireylerden oluşmaktadır. 65 yaş üstü katılımcıların tamamı çalışmamaktadır. Katılımcılardan orta yaşlı ve genç erkek bireylerin %18'i çalışmakta ancak %5'i çalışmamaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Cinsiyet, yaş ve çalışma durumu korelasyonu

	Kadın		Erkek	
	Çalışan	Çalışmayan	Çalışan	Çalışmayan
Genç	%8	%24	%5	%2
Orta	%1	%29	%13	%3
Yaşlı	-	%11	-	%4

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların “mesleğiniz nedir?” sorusuna %13’ü serbest meslek, %6’sı esnaf, %16’sı memur-hemşire vs., %4’ü öğrenci ve %61’i diğer cevabını vermiştir (Şekil 25).

Şekil 25. Meslek analizi

(Kaynak: Yazar)

“Mesleğiniz nedir?” sorusuna diğer cevabını veren katılımcıların %59’u kadın bireylerden oluşmaktadır ve ev hanımı olduklarını söylemişlerdir. Memur hemşire olan katılımcıların %10’u kadın, %6’sı erkek bireylerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %1’i erkek, %3’ü kadın bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılardan vasıfsız olanların %12’si erkek bireylerden %1’i ise kadın bireylerden oluşmaktadır (Tablo 8).

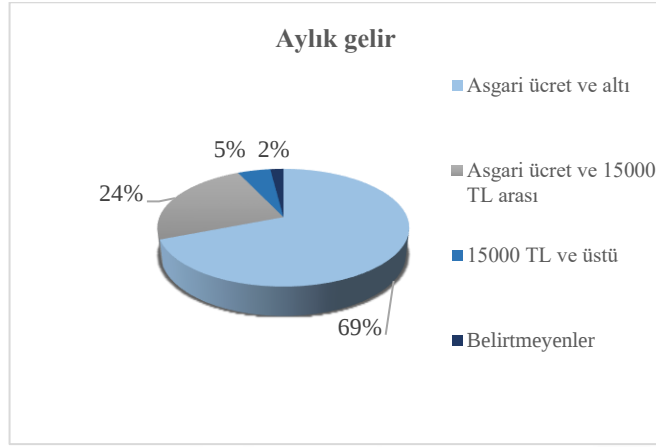
Tablo 8. Cinsiyet ve meslek durumu korelasyonu

	Serbest	Esnaf	Memur vs.	Öğrenci	Diğer
Kadın	%1	%6	%10	%3	%59
Erkek	%12	-	%6	%1	%2

(Kaynak: Yazar)

Anketin yapıldığı dönemde asgari ücret 8500 TL olup “Aylık gelir durumunuz nedir?” sorusunun cevap seçenekleri bu doğrultuda hazırlanmıştır. Katılımcılardan %2’si “Aylık gelir durumunuz nedir?” sorusuna cevap vermemiş olup %98’si cevaplamıştır. Katılımcılardan %69’u asgari ücret ve altında aylık geliri olduğunu, %24’ü asgari ücret ve 15000TL aralığında aylık geliri olduğunu, %5’i ise 15000TL ve üstü aylık geliri olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %69’unun asgari ücret ve altında geçim standartlarının olması, katılımcıların eğitim seviyesinin düşük olması mahallenin sosyal

çöküntü alanında yaşayan yoksul kesimden oluştuğunu göstermektedir (Şekil 23, Şekil 26).

Şekil 26. Gelir durumu analizi

(Kaynak: Yazar)

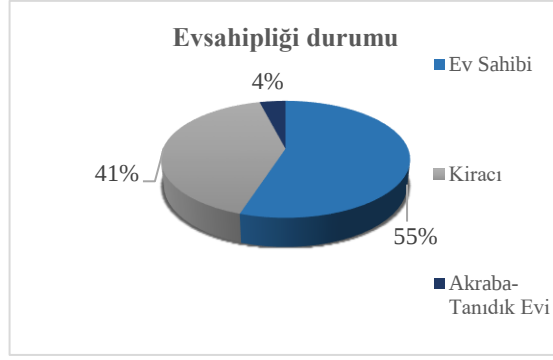
Eğitim durumu ve aylık gelir durumu korelasyonu incelendiğinde aylık geliri asgari ücret ve altı olanlar katılımcıların %69'unu oluşturmuştur. Asgari ücret ve altında geliri olan katılımcıların %8'ini okuryazar olmayan bireyler, %8'ini ise lisans ve üstü eğitim almış bireyler oluşturmaktadır. Katılımcılardan 15000TL ve üstü geliri olanların %3'ünü okuryazar olmayanlar oluştururken, %1'ini orta öğretim eğitimi almış, %1'ini ise lisans ve üstü eğitim almış bireyler oluşturmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Eğitim durumu ve aylık gelir durumu korelasyonu

	Okuryazar olmayan	Orta öğretim	Lisans ve üstü
Asgari ücret ve altı	%8	%53	%8
Asgari ücret-15000	0	%18	%6
15000 ve üstü	%3	%1	%1

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %55'i ev sahibi, %41'i kiracı ve %4'ü akraba tanıdık evinde oturan bireylerden oluşmaktadır. Mahallede kiracı oranının yüksek oranda olması İmar Planı değişikliğiyle müstakil konutlardan 3 ve 4 apartmanlaşmaya geçilmiş olması ve apart tarzı daire sayılarının mahallede yoğunlukta olmasından kaynaklanmaktadır (Şekil 27).

Şekil 27. Ev sahibi olma durumu analizi

(Kaynak: Yazar)

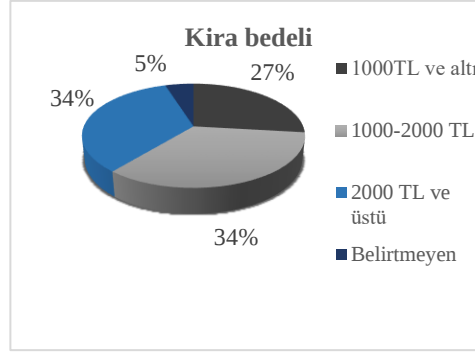
Aylık gelir durumu ve ev sahibi olma durumu ilişimini incelendiğinde katılımcıların %32'sinin ev sahibi, %33'ünün kiracı ve %4'ünün ise akraba tanıdık evinde oturan ve asgari ücret altında geliri olan bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların %2'si ev sahibi olduklarını belirtmiş ancak gelirini belirtmemiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Aylık gelir durumu ve ev sahibi olma durumu korelasyonu

	Asgari ücret ve altı	Asgari ücret- 15000	15000 ve üstü
Ev sahibi	%32	%17	%4
Kiracı	%33	%7	%1
Akraba /tanıdık evi	%4	-	-

(Kaynak: Yazar)

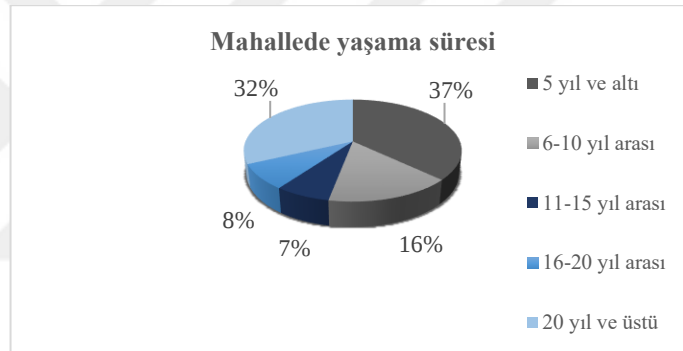
Katılımcıların %41'i kiracı olup, kiracıların %27'si 1000TL ve altında, %44'ü 1000TL-2000TL arası, %34'ü ise 2000 TL ve üstü kira bedeli olduğunu belirtmiştir. Kiracıların %5'i ise kira bedelini belirtmemiştir (Şekil 28). Akraba ve tanıdık evinde oturanların tamamının (katılımcıların %4'ünü oluşturmaktadır), ev sahiplerinin %32'sinin ve kiracıların %33'ünün asgari ücret altında yaşam standartları olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 10). Gelir durumu ve kira bedelleri birlikte değerlendirildiğinde kira bedellerinin uygun olması sebebiyle ekonomik anlamda alt sınıfın tercih ettiği bir mahalle olma özelliği göstermektedir.

Şekil 28. Kira bedeli analizi

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %37'si 5 yıl ve daha kısa süredir, %16'sı 6-10 yıldır, %7'si 11-15 yıldır, %8'i 16-20 yıldır, %32'si ise 20 yıldan daha uzun süredir mahallede ikamet etmektedir (Şekil 29).

Şekil 29. Mahallede ikamet süresi analizi

(Kaynak: Yazar)

Mahallede ikâmet süresi ile mülkiyet durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcılardan 20 yıldan daha fazla süredir mahalde ikamet edenlerin oranı %32 ve bunların %26'sı ev sahibidir. Katılımcıların %37'lik kısmı ise 5 yıl ve daha az süredir mahallede ikamet etmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet durumu korelasyonu

	Ev sahibi	Kiracı	Tanıdık
5 yıl ve altı	%12	%24	%1
6-10 yıl	%10	%6	-
11-15 yıl	%3	%3	%1
16-20 yıl	%4	%4	-
20yıl üstü	%26	%4	%2

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %32'si 20 yıldan daha uzun süredir mahallede ikamet etmektedir (Şekil 29). 20 yıldan daha uzun süredir mahallede yaşayan ev sahipleri katılımcıların %26'sını, İmar Planı değişikliği sonrası mahalleye yerleşenler katılımcıların %74'ünü, 5 yıl ve daha kısa süredir mahallede yaşayan kiracıların oranı katılımcıların %24'ünü oluşturmaktadır. Mahallede İmar Planı değişikliğinden sonra toplumsal anlamda değişiklik yaşanmıştır ve yakın zamanda mahalleye yerleşenlerin oranının %37 olması bu değişim hala devam ettiği göstermektedir. Kiracıların değişim oranının katılımcıların %24'ünü oluşturması ise apart konutlardan kaynaklandığını düşündürmektedir (Tablo 11).

Gelir durumu ve yaşam süresi korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %26'sını asgari ücret ve altında yaşam şartları olan 5 yıl ve daha az süredir mahallede yaşayan bireylerden oluşturmaktadır. Katılımcıların %46'sı dönüşüm sonrası mahalleye yerleşen asgari ücret altı geçim standartları olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %34'ünü 5 yıldan daha kısa süredir mahallede ikamet eden ve 15000TL altı geçim standartları olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %23'ü ise asgari ücret altı geçim standartları olan ve 20 yıldan daha uzun süredeir mahallede yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %4'ünü ise 10 yıl ve daha kısa süredir mahallede yaşayan ve 15000TL ve üstü geçim standartları olan bireyler oluşturmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12. Gelir durumu ve yaşam süresi korelasyonu

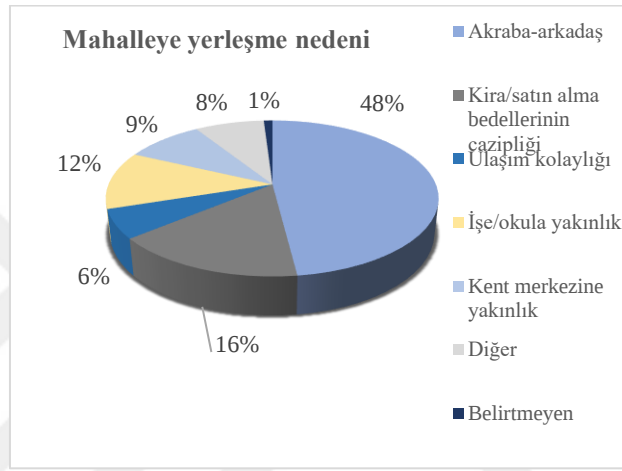
	8500TL ve altı	8500TL- 15000TL arası	15000TL ve üstü	Cevapsız
5 yıl ve altı	%26	%8	%2	%1
6-10 yıl	%8	%5	%2	%1
11-15 yıl	%4	%3	-	-
16-20yıl	%8	-	-	-
20 yıl ve üstü	%23	%8	%1	-

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %46'sı mahalleye İmar Planı değişikliği sonrası yerleşen, asgari ücret ve altında geçim standartları olan bireylerden oluşmaktadır. Mahallede ekonomik anlamda altsınıfın altsınıfı ile yer değiştirmesinin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %4'ü ekonomik anlamda 15000TL üzerinde geçim standartları olan 10 yıl ve daha kısa süredir mahallede yaşayan bireylerden oluşmaktadır (Tablo 12).

“Bu mahalleye yerleşme sebebiniz nedir?” sorusuna katılım oranı %99 olmuştur ve katılımcılardan sadece %1'i cevap vermemiştir. Katılımcıların %48'i akraba-arkadaş

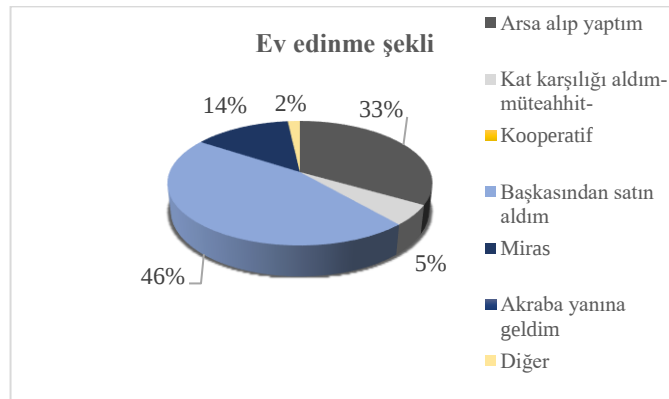
yanına geldiğini (ki bunlar genellikle evlilik ya da burada doğup büyüdüğü için burada yaşadığını belirtmiştir), %16'sı kira/satın alma bedellerinin cazip olduğundan, %6'sı ulaşım kolaylığı, %12'si işe/okula yakınlık, %9'u ise kent merkezine yakınlık ve %8'lik kısım ise diğer sebeplerden dolayı tercih ettiğini belirtmiştir. Diğer sebepler arasında genellikle katılımcıların %1'i boşanma/ayrılık cevaplarını verdiği görülmüştür. Anketin 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi sonrasında yapılmış olması, ucuz konutların ve apart dairelerin ağırlıklı olması ile Karaman İli'nin Türkiye'de deprem açısından en güvenilir bölge olması sebebiyle katılımcıların %4'ünü depremzedeler oluşturmaktadır (Şekil 30).

Şekil 30. Mahalleyle yerleşme sebebi analizi

(Kaynak: Yazar)

Ev sahibi olan katılımcıların %19'u arsa alıp yaptığını, %3'ü kat karşılığı müteahhitten aldığını, %26'sı başkasından satın aldığını, %8'i miras yoluyla kaldığını ve %1'i diğer sebepler olduğunu ifade etmiştir (Şekil 31).

Şekil 31. Ev edinme durumu analizi

(Kaynak: Yazar)

Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet edinme durumu korelasyonu incelendiğinde 20 yılı aşkın süredir mahallede ikamet edenlerden evini kendi yapanların oranı katılımcıların %14'ünü, kat karşılığı müteahhide yaptıranların oranı katılımcıların %1'ini, miras yoluyla ev edinenlerin oranı katılımcıların %6'sını oluşturmaktadır (Tablo 13).

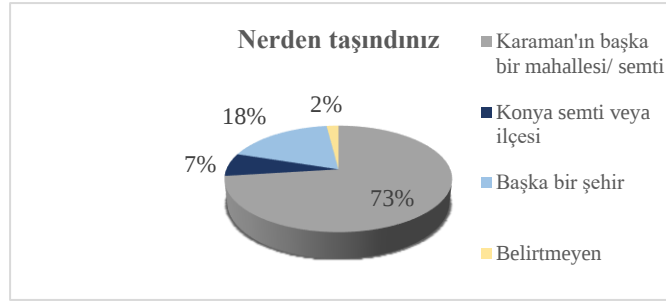
20 yılı aşkın süredir mahallede ikamet eden katılımcıların %14'ü evini kendisi yapanlardan, %1'i kat karşılığı müteahhitten alanlardan, % 8'i başkasından satın alanlardan ve %6'sı miras yoluyla edinen bireylerden oluşmaktadır (Tablo 13). Anket sonuçları mahallede ev sahibi oranının yüksek olmasına rağmen İmar Planı değişikliği sonrası yerleşen ev sahiplerinin çoğunlukta olduğu göstermektedir. İmar Planı değişikliği mahallede toplumsal anlamda değişime sebebiyet vermiştir.

Tablo 13. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet edinme durumu korelasyonu

	Kendi yapanlar	Kat karşılığı	Satın aldım	Miras	Diğer
5 yıl ve altı	-	-	%11	-	%1
6-10 yıl	%3	%2	%4	-	-
11-15 yıl	%1	-	%1	%1	-
16-20 yıl	%1	-	%2	%1	-
20 yıl üstü	%14	%1	%8	%6	-

(Kaynak: Yazar)

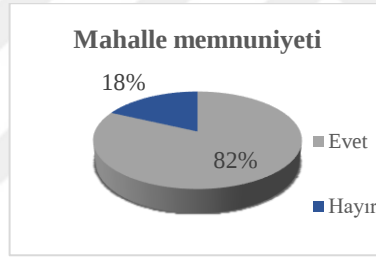
“Buraya nereden taşındınız?” sorusuna katılımcıların %73 ‘ü Karaman’ının başka bir mahalle ya da semtinden cevabını vermiştir. Katılımcıların %7’si Konya’nın semti veya ilçesi cevabını vermiştir. Katılımcıların %18’ini başka bir şehirden gelen bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların %4’ü Almanya(%1) ve Hollanda(%3)’dan gelen gurbetçilerden, %5’i Suriye(%1) ve Afganistan’dan(%4) gelen yabancı göçmenlerden, %4’ü Hatay(%2), Gaziantep(%1) ve Kahramanmaraş’tan (%1) gelen depremzedelerden, %5’i ise Mersin(%2), Adana(%2) ve Aksaray’dan(%1) gelen yerli göçmenlerden oluşmaktadır. Cevap vermeyen % 2’lik kısım çoğunlukla hiç mahalle dışına çıkmamış yerli halkı oluşturmaktadır (Şekil 32). Katılımcıların %25’i Karaman dışından gelenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %4’ü gurbetçilerden, %4’ü depremzedelerden ve %5’i Suriye ve Afganistan’dan gelen yabancı göçmenlerden oluşmaktadır (Şekil 38). Karaman’a yurt dışından gelen göçün il nüfusuna oranı 2022 TÜİK verilerine göre %1 iken anket katılımcılarında bu oran %5’e çıkmıştır (TÜİK 2024). Anket verileri Karaman Yenimahalle’nin yoğun yabancı göçmen nüfusu barındırdığını göstermektedir.

Şekil 32. Katılımcıların mahalleye nereden taşındıklarına dair analiz

(Kaynak: Yazar)

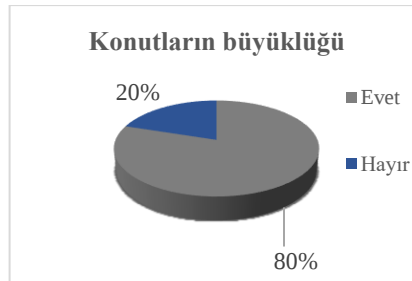
Katılımcıların %82'si mahallesinden memnun olan, %18'i ise mahallesinden memnun olmayan bireylerden oluşmaktadır. Mahalleden memnuniyetin yüksek çıkması ve akraba/ arkadaş yanı olduğu için mahalleye yerleşenlerin yoğunluğu aidiyet duygusunun güçlü olduğunu desteklemektedir (Şekil 33, Şekil 30).

Şekil 33. Mahalle memnuniyeti analizi

(Kaynak: Yazar)

Katılımcılar %80'i evinin büyüklüğünün yeterli olduğunu, %20'si ise yeterli olmadığını söyleyen bireylerden oluşmaktadır (Şekil 34).

Şekil 34. Konutların büyüklüğünün yeterlilik analizi

(Kaynak: Yazar)

Çocuk sayısı ve konutların büyüklük durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %65'si çocuklu olmalarına rağmen evlerin yeterli olduğunu, %12'si çocuksuz olmalarına rağmen yetersiz olduğunu söylemişlerdir. Çocuk sayısını belirtmeyen katılımcıların ise tamamı yeterli cevabını vermiştir (Tablo 14). Katılımcılardan genellikle apart dairelerde yaşayanların konut büyüklüklerini yetersiz buldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 14. Çocuk sayısı ve konutların büyüklük durumu korelasyonu

	Çocuklu	Çocuksuz	Belirtmemiş
Yeterli	%65	%12	%3
Yetersiz	%17	%3	-

(Kaynak: Yazar)

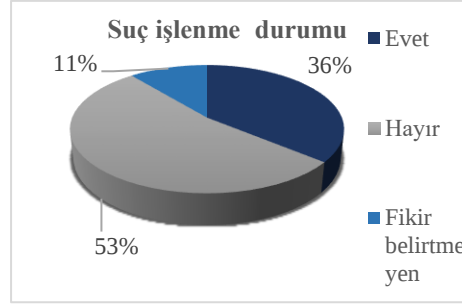
Cinsiyet ve konutların büyüklük durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %58'i konutların büyüklüğünü yeterli bulan kadın bireylerden, %21 'i konut büyüklüklerini yeterli bulan erkek bireylerden olmaktadır (Tablo 15)

Tablo 15. Cinsiyet ve konutların büyüklük durumu korelasyonu

	Kadın	Erkek
Yeterli	%58	%21
Yetersiz	%15	%6

(Kaynak: Yazar)

Katılımcıların %36'sı mahallede suç işlendiğini, %53'ü suç işlenmediğini, %11'i ise cevap vermeyen bireylerden oluşmaktadır (Şekil 35). TÜİK'in "Daimi İkametgâh ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerden Oluşan ve 2012 ile 2020 yılları arasını kapsayan suç oranı en yüksek iller sıralamasında Karaman İli Yüz binde 424 ile 7. sırada yer almaktadır (Üreten Ankara 2023). "Karaman'daki Çingenerin yoğunlukla yaşadıkları ve bir alt kültür alanı özelliği gösteren Yeni Mahalle, sahip olduğu toplumsal kodlar ve istatistiki veriler nedeni ile kentteki suç ağlarının merkezi olarak görülmektedir" (Güllü ve Yıldırım 2016). Katılımcıların %36'sı mahallede suç işlendiğini, %53'ü işlenmediğini,%11'i ise bilmediğini söylemiştir (Şekil 35). Suç işlenmediğini söyleyen katılımcılar ve mahalle muhtarı mahalledeki çingenerin daha çok suç işlediğini ancak onların mahalleden taşınmasından dolayı eskisi kadar suç işlenmediğini söylemişlerdir.

Şekil 35. Mahalledeki suç işlenme analizi

(Kaynak: Yazar)

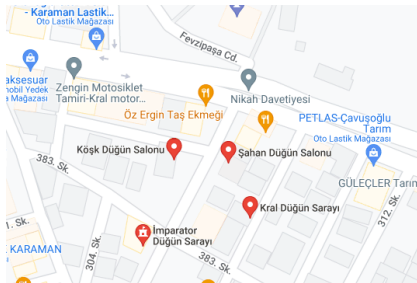
Mahallede ikamet süresi ve suç işlenme durumu korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %13'ü mahallede suç işlendiğini, %17'si ise suç işlenmediğini söyleyen ve 20 yıldan daha uzun süredir mahallede yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %9'u mahallede suç işlendiğini, %22'si ise suç işlenmediğini söyleyen 5 yıldan daha kısa süredir mahallede yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Bu soruya cevap veren ve suç işlendiğini söyleyen katılımcılar genellikle düğün salonlarının ya da kahvehanenin orada suç işlendiğini söylemişlerdir (Tablo 16).

Tablo 16. Mahalledeki ikamet süresi ve suç işlenme durumu korelasyonu

	Evet	Hayır	Cevapsız
5 yıl altı	%9	%22	%6
6-10	%9	%7	-
11-15	-	%5	%2
16-20	%5	%2	%1
20 yıl üstü	%13	%17	%2

(Kaynak: Yazar)

Karaman Yenimahalle'de 4 adet düğün salonu bulunmaktadır (Şekil 36).

Şekil 36. Karaman Yenimahalle Düğün Salonları

(Kaynak: Google, 2023)

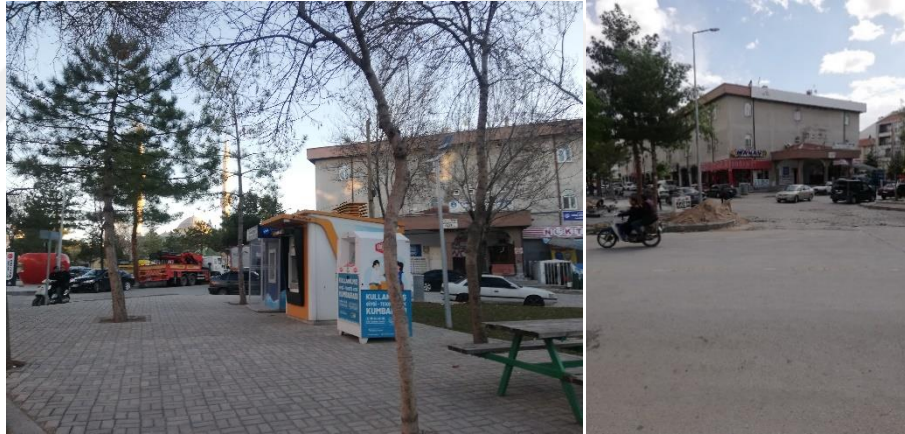
Bu düğün salonlarının hepsi 306. Sokakta yer almakta olup biri kapanmıştır (Şekil 37).

Şekil 37. Düğün salonlarının yer aldığı 306. Sokak ve kapanan düğün salonu

(Kaynak: Yazar Arşivi, 2023)

“Çingene Kültürü”nde eğlence sektörünün bir kazanç kapısına(çalıcılık, şarkıcılık, dansözlük...) dönüşmesinin bunda etkisinin büyük olduğu ve mahallenin belli bir kısmında hala eski kültürün devam ettiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar en çok kavga yaralanma gibi adli olayların düğün salonları ve kahvehanelerin olduğu yerlerde yaşandığını belirtmişlerdir (Şekil 38).

Şekil 38. Kahvehane ve dükkânlar

(Kaynak: Yazar Arşivi, 2023)

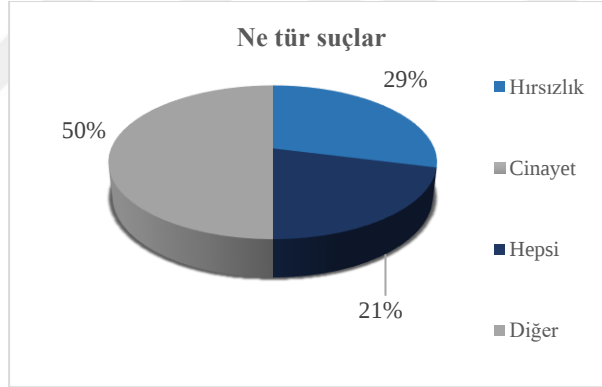
Mahallenin bitişik nizam yapılardan oluşan planlama yapısı sağır cepheli sokaklar oluşturmakta ve suça elverişli alanlar ortaya çıkmaktadır (Şekil 39).

Şekil 39. İmar Planı Değişikliği sonrası apartmanlaşan Yenimahalle

(Kaynak: Yazar,2023)

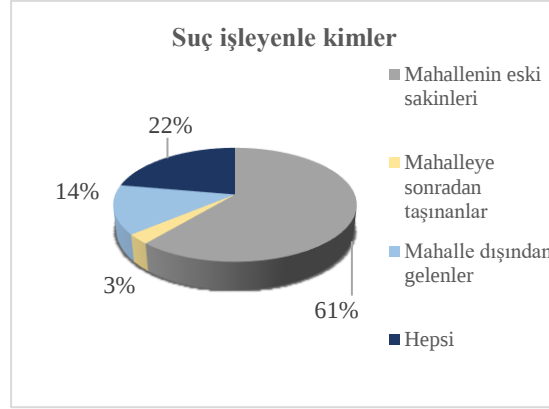
Mahallede suç işlendiğini söyleyen katılımcıların %29'u "hırsızlık", %21'i "hepsi" ve %50'si "diğer" cevabını vermiştir. "Diğer" cevabını veren katılımcılar kavgaların olduğundan bahsetmişlerdir (Şekil 40). Mahallede daha çok hırsızlık ve kavga türü suçları işlendiği anlaşılmaktadır.

Şekil 40. Ne tür suçlar işlendiğine dair analiz

(Kaynak: Yazar)

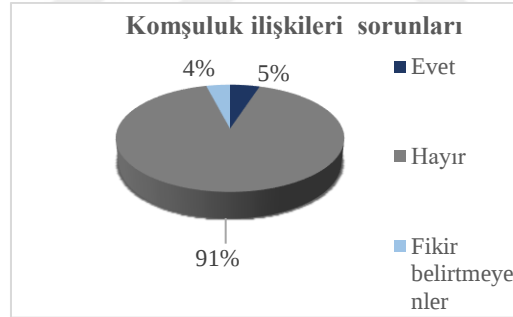
"Suçu işleyenler kimler?" sorusuna katılımcıların %61'i "mahallenin eski sakinleri", %3'ü "mahalleye sonradan taşınanlar(yabancı göçmenler)", %14'ü "mahalle dışından gelenler", %22'si ise "hepsi" cevabını vermiştir (Şekil 41). Anket verileri suçu işleyenlerin mahallede hala ikamet etmekte olan ya da mahalleden taşınmasına rağmen hala mahalleyle ilişkisi devam eden "Çingene Kültürü"ndeki toplumsal kesimin sebep olduğu göstermektedir.

Şekil 41. Suçu işleyenlere dair analiz

(Kaynak: Yazar)

“Mahallede komşuluk ilişkilerinde sorun var mı?” sorusuna katılımcıların %96’sı cevap vermiş olup, katılımcıların %91’i hayır, %5’i evet cevabını vermiştir. Katılımcıların %4’i ise fikir beyan etmemiştir. “Mahallenin eski sakinleri ile sonradan taşınanlar arasında komşuluk ilişkilerinde sorun var mı?” sorusuna katılımcıların %91’i “hayır” cevabını vermesindeki sebep komşuluk ilişkilerinin neredeyse yok denecek kadar az olmasından kaynaklanmaktadır (Şekil 42).

Şekil 42. Komşuluk ilişkileri analizi

(Kaynak: Yazar)

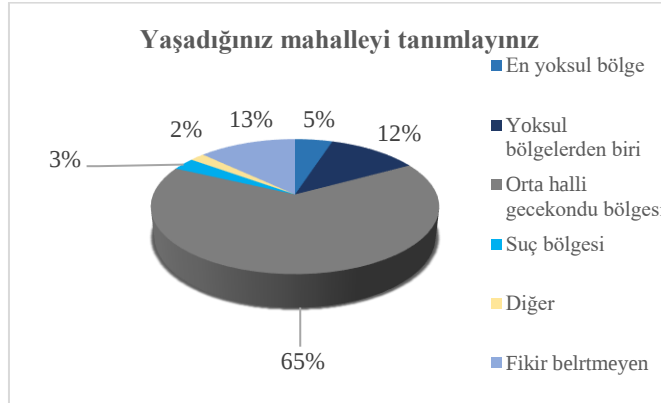
“Yaşanan sorunun en önemli sebebi nedir?” sorusuna katılımcıların %4’ü sorunun sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığını belirtmiştir. Diğer katılımcılar fikir beyan etmemiştir. (Şekil 43).

Şekil 43. Mahallede yaşanan sorunların analizi

(Kaynak: Yazar)

“Yaşadığınız Mahalleyi Karaman içinde tanımlayınız” sorusuna katılımlarının %5’i en yoksul , %12’si yoksul, %65’i orta halli gecekondur, %3’ü suç bölgesi ve %2’si diğer cevabını vermiştir (Şekil 44). Katılımcıların gelir durumu analizinde %69’unun asgari ücret ve altında geçin standartlarıyla birlikte değerlendirildiğinde yoksul bir mahalle olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 26). Ancak mahallede anket çalışması sırasında çoğu defa “Belediyeden mi geldiniz?”, “yardım mı yapacaksınız?” “benim durumun kötü” ya da “şurada oturan komşumun yardıma ihtiyacı var” şeklinde durumlarla karşılaşmıştır. Mahallenin yoksul bir bölge olduğu ancak katılımcıların yoksulluğu damga olarak kabul etmedikleri anlaşılmaktadır.

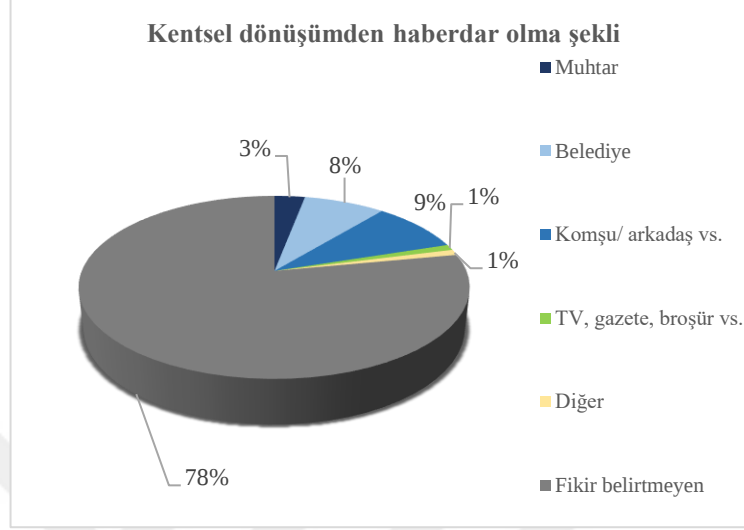

Şekil 44. Mahallenin tanımlama analizi

(Kaynak: Yazar)

“Kentsel dönüşüm projesinden nasıl haberdar oldunuz?” sorusuna katılımcıların %3’ü muhtar aracılığıyla, %8’i Belediye aracılığıyla, %9’u komşu/arkadaş vs. vasıtasıyla, %1’i

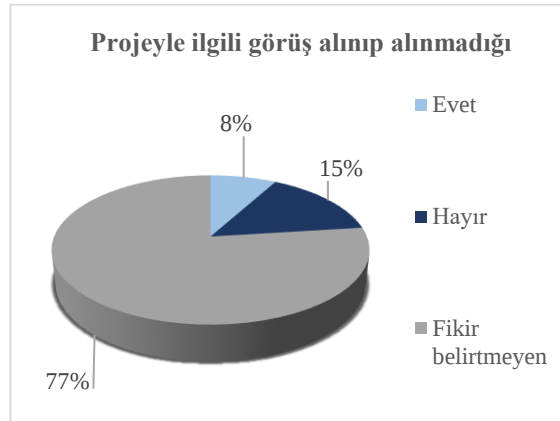
TV, gazete vasıtasıyla kalan %1’lik kısmı ise diğer yollarla haberdar olduğunu söylemiştir (Şekil 45).

Şekil 45. Dönüşüm projesinden haberdar olma analizi

(Kaynak: Yazar)

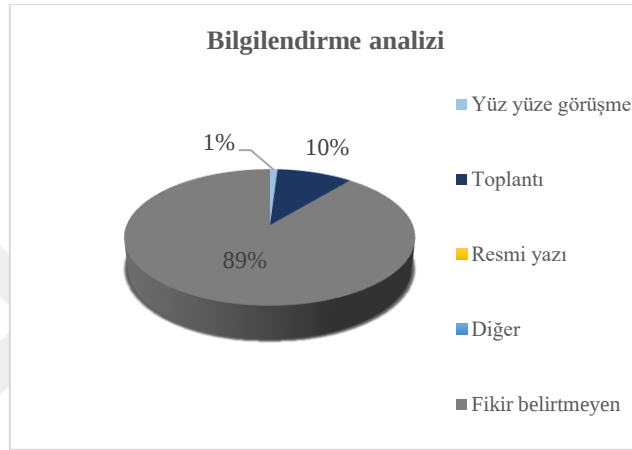
“Kentsel dönüşüm projesi hakkında görüşleriniz alındı mı?” sorusu “Kentsel dönüşüm projesinden nasıl haberdar oldunuz?” sorusuna cevap veren katılımcılara yöneltilmiş olup, katılımcıların %8’i “evet”, %15’i ise “hayır” cevabını vermiştir (Şekil 46). Karaman Belediyesi’nde yapılan araştırmada İmar Planı değişikli nedeniyle halkın görüşlerini almak ya da değişikliğe katkı sağlamak amaçlı herhangi bir çalışma yapılmadığı, Karaman Belediye Meclisi’nin 05.12.2002 tarihli ve 2/16 Karar sayılı Revizyon ve İlave İmar Planı 1. Etap çalışmasına yapılan itirazlar yine Karaman Belediye Meclisi’nin 18.02.2002 tarihli ve 2/17 sayılı Kararıyla oy çokluğu ile kabul edildiği görülmüştür (Şekil 14).

Şekil 46. Proje hakkında görüş alınıp alınmadığına dair analizi

(Kaynak: Yazar)

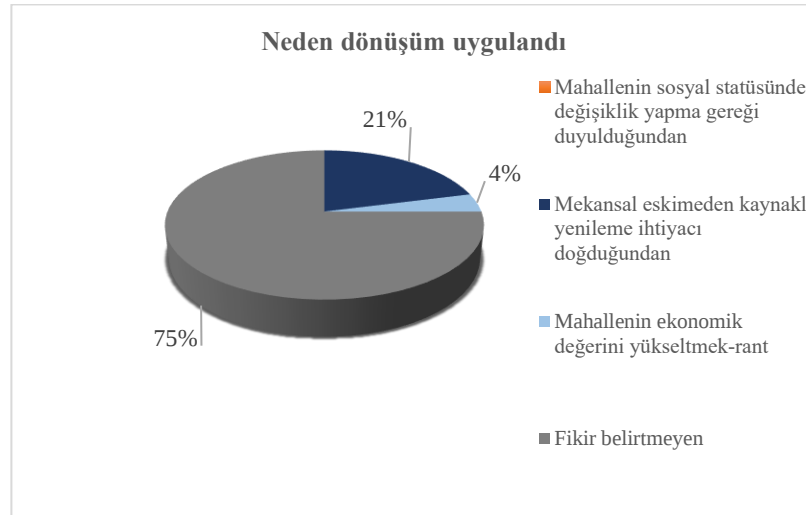
“Bilgilendirme hangi yol ile yapıldı?” sorusuna katılımcıların %1’i yüz yüze görüşme, %10’u toplantı cevabını vermiştir. Katılımcıların %89’u ise bu soruda fikir beyan etmemiştir(Şekil 47). Mahallenin İmar Planı değişikliğinden önce muhtarlığını yapan mahalle sakiniyle yapılan görüşmede toplantı yoluyla bilgilendirme yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 47. Bilgilendirme analizi

(Kaynak: Yazar)

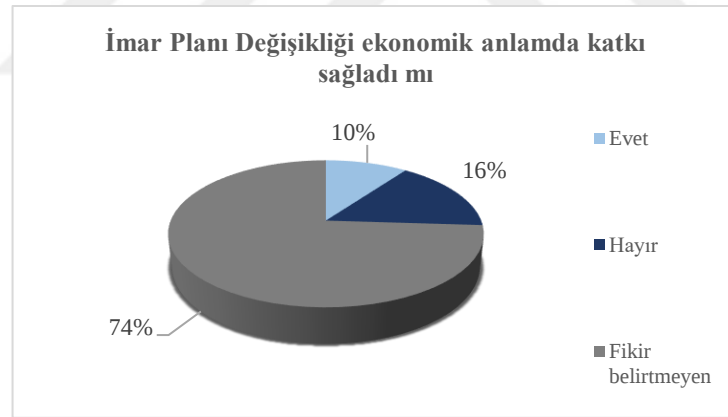
“Sizce buraya neden bir kentsel dönüşüm projesi uygulandı?” sorusuna katılımcıların %21’i mekânsal eskime kaynaklı, %4’ü mahallenin ekonomik değerini yükseltmek amaçlı olduğunu söylemiştir. Katılımcıların %75’i herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir (Şekil 48).

Şekil 48. Kentsel dönüşüm projesinin uygulanma sebebine ilişkin analiz

(Kaynak: Yazar)

“Bu proje mülk sahibi olarak size kar sağladı mı?” sorusuna katılım oranı %26 olmuş ve katılımcıların %10’u “evet” , kalan %16’sı ise “hayır” cevabını vermişlerdir. Katılımcıların %74’ü ise herhangi bir fikri olmadığını belirtmiştir (Şekil 49). Geleneksel tek ve iki katlı kerpiç evlerden apartmanlaşmaya geçilmiş olması mekânsal değişime sebep olmuştur. Mekânsal değişim sonucunda bahçeli ve müstakil yaşam tarzına sahip “Çingene Kültürü”ndeki halk hem arazi değerlerinin artması hem de kendi yaşam tarzlarından farklı olması sebebiyle buradan arsalarını müteahhitlere ya da şahıslara satarak kendi yaşam tarzıyla benzerlik gösteren müstakil evlerin çoğunlukta olduğu ve kentin daha dışında 2. Organize Sanayi yolundaki Bahçelievler Mahallesine göç etmiştir (Şekil 50). Böylece bir anlamda yerli halk yerinden olma pahasına kazanç sağlamıştır.

Şekil 49. Dönüşüm projesinin ekonomik fayda sağladığına ilişkin analiz

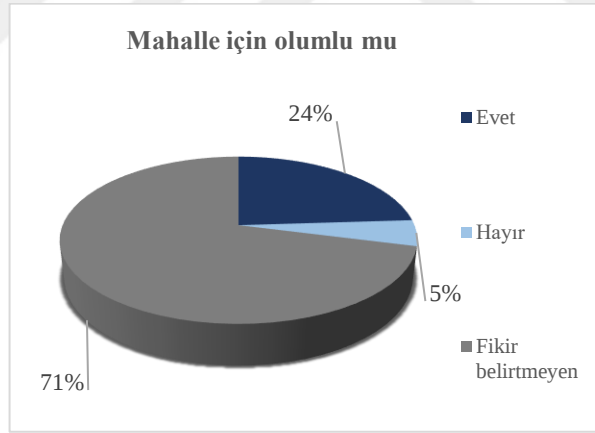
(Kaynak: Yazar)

Şekil 50. Bahçelievler Mahallesi 2021

(Kaynak: Gazete Anadolu, 2023)

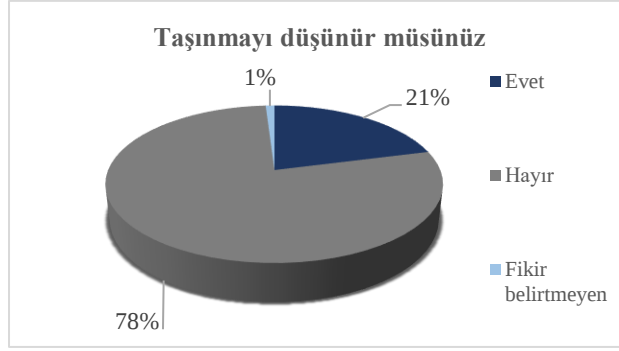
“Sizce bu proje mahalle için olumlu bir proje midir?” sorusuna katılım oranı %30 da kalmıştır. Katılımcıların %24’ü “evet”, %5’i ise “hayır” cevabını vermiştir. Katılımcıların %71’i ise kentsel dönüşüm projesinin haberdar olmadığı ya da daha öncesini bilmediği gerekçesiyle herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir. “Evet” cevabını veren katılımcılar “mahallemizi güzelleştirdi” yorumunda bulunmuşlardır. “Hayır” cevabını veren katılımcılar ise komşuluk ilişkilerini bitirdiğinden şikayetçidir (Şekil 51).

Şekil 51. Dönüşüm projesinin mahalledeki oluşturduğu izlemin analizi

(Kaynak: Yazar)

“Bu mahalleden taşınmayı düşünür müsünüz?” sorusuna katılım oranı %99 olup, katılımcıların %21’i “evet”, %78’i ise “hayır” cevabını vermiştir. Katılımcıların %1’i ise fikir beyan etmemiştir (Şekil 52).

Şekil 52. Mahalleden taşınma düşüncelerine dair analiz

(Kaynak: Yazar)

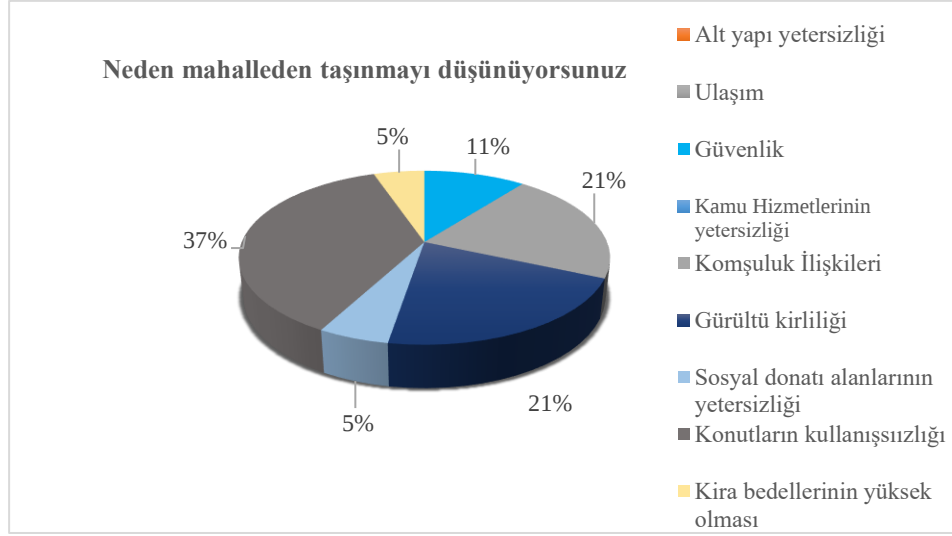
Mahalle menuniyeti ile mahalleden taşınma isteği korelasyonu incelendiğinde katılımcıların %71'i mahallesinden memnun olduğunu ve taşınmayı düşünmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %10'u memnun olmasına rağmen mahalleden taşınmayı düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcıların %11'i ise mahalleden memnun olmamasına rağmen taşınmayı düşünmediğini belirtmiştir. Mahalleden memnun olmasına rağmen katılımcıların %1'i ekonomik sebeplerden dolayı mahalleden taşınmayı düşünmediğini söylemiştir (Tablo 17). Katılımcıların mahalleden taşınmayı düşünmediği mahallede bir aidiyet oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 17. Mahallede memnuniyeti ve taşınma isteği korelasyonu

	Memnunum	Değilim
Düşünürüm	%10	%11
Düşünmem	%71	%7
Cevapsız	%1	-

(Kaynak: Yazar)

“Bu mahalleden neden taşınmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %11'i güvenlik, %21'i komşuluk ilişkileri, %21'i gürültü, %5'i sosyal donatı yetersizliği, %5'i kira bedellerinin yüksek olması, %37'si konutların kullanışsızlığı cevabını vermiştir. Katılımcıların ilk verdikleri cevap işaretlenmiş olup “gürültü” cevabını veren katılımcıların %5'i sosyal donatı yetersizliği diğer %5'i ise komşuluk ilişkileri sebebiyle mahalleden taşınmayı düşündüğünü söylemiştir. Katılımcıların %11'i deprem dolayısıyla geldiklerini ve memleketlerine dönmek için taşınmayı düşündüklerini belirtmişlerdir(Şekil 53).

Şekil 53. Mahalleden taşınma isteği nedenlerine dair analiz

(Kaynak: Yazar)

İmar planı değişikliğinin sosyal donatı eksikliğine ve konutların yeterliliğine tam anlamıyla çözüm olmadığı, apartmanlaşma sürecinin komşuluk ilişkilerini bitirme noktasına getirdiği, güvenlik sorununu hala ortadan kaldırmadığı ve İmar Planı değişikliğiyle eklenen ticarethanelerin bir kısmının motor tamircisi gibi konut alanına uygun olmayan işlevlerde kullanılmasının gürültü sorunu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 54. Kullanım amacı belli olmayan dükkânlar

(Kaynak: Yazar,2023)

Kentsel dönüşümle ilgili sorulara cevap verenlerin mahallede yaşam süresiyle olan korelasyonu incelendiğinde, 20 yıldan daha uzun süredir mahallede ikâmet edenlerden katılımcıların %21'i cevap vermiş ancak %11'i cevap vermemiştir. Cevap vermeyen katılımcıların %35'ini 5 yıldan daha kısa süredir mahallede ikâmet edenler

oluşturmaktadır. Kentsel dönüşüm ile ilgili sorulara cevap veren katılımcıların oranının düşük olması mahallede toplumsal olarak değişim yaşandığını göstermektedir (Tablo 18).

Tablo 18. Kentsel dönüşüm sorularına cevap verenlerin mahallede yaşam süresi korelasyonu

	Cevap verenler	Cevap vermeyenler
5 yıl altı	%2	%35
6-10	%3	%13
11-15	%2	%5
16-20	%1	%7
20 yıl üstü	%21	%11

(Kaynak: Yazar)

6.4. Değerlendirme

Anket, çalışmanın 6. Bölümünde bahsedilen demografi bilgileri, mahalleye ilişkin bilgiler ve kentsel dönüşümle ilişkin bilgileri içeren üç bölümden oluşmaktadır.

Demografik analiz verileri mahallenin eğitim seviyesinin ve gelir durumunun oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Mahallede yalnızca erkeğin çalıştığı kadınların ev hanımı olduğu çocuklu geleneksel aile yapısı vardır. Demografik sorular mahallede sosyallaştırma potansiyelinin olduğunu göstermektedir (Şekil 55).

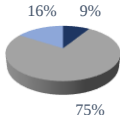
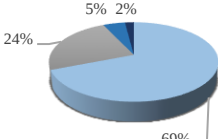
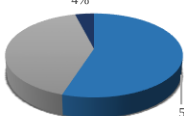
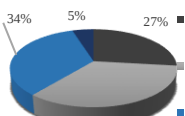
Mahalleye ilişkin analiz verileri-I, ev kiralalarının düşük olduğunu bu nedenle ekonomik geliri düşük olan ailelerin mahalleyi tercih ettiğini göstermektedir. Mahalleye yerleşme sebebinin genellikle akraba/arkadaş yanına gelmek olduğu görülmüştür. Yenimahallede aidiyet duygusu oluşmuştur. Mahallede yaşam süresi ve gelir durumu korelasyonu ekonomik anlamda alt gurubun alt grupla yer değiştirdiğini göstermektedir. Mahallede toplumsal anlamda bir değişim yaşanmıştır (Şekil 56).

Mahalleye ilişkin analiz verileri-II, mahallede çoğunlukla Karamanlıların yaşadığını ancak göçmen nüfusun da yoğunlaştığını göstermektedir (Şekil 57).

Mahalleye ilişkin analiz verileri-III, mahallede “Çingene Kültürü”nün etkinliğinin devam ettiği yerlerde suç potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir. Komşuluk ilişkilerinde sorun olmadığı ve mahallelinin çoğunlukla mmahalleden gitmek istemediği görülmektedir. Yenimahallede aidiyet duygusu oluşmuştur (Şekil 58).

İmar Planı değişikliğine ilişkin analiz verileri, mahallede yaşanan toplumsal değişimden dolayı İmar Planı Değişikliğinden haberdar olmadığını göstermektedir. İmar Planı değişikliği sürecinde mahallede yaşayanların görüşlerinin alınmadığı, Mekânsal eskime kaynaklı dönüşüm uygulandığı ancak kamusal alan yetersizliği ,gürültü ve güvenlik sorunlarına czm getirmediği görülmektedir (şekil 59).

DEMOGRAFİK ANALİZ VERİLERİ							
ŞEKİL/TABLO		DEĞERLENDİRME		SONUÇ			
Tablo 4. Medeni durum, cinsiyet ve çocuk sahipliği korelasyonu					Boşanmış bireylerin katılımcıların %10'unu oluşturmaktadır	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır	
Kadın		Erkek					
	Çocuklu	Çocuksuz	Çocuklu	Çocuksuz			
Evli	%53	%2	%19	-			
Bekâr	%9	%8	%1	%5			
					Mahallenin eğitim seviyesi düşüktür İmar Planı değişikliğinde eğitim seviyesini yükseltecek sosyal çalışmaların yapılmadığı anlaşılmaktadır	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.	
■ Okur-yazar değil ■ Ortaöğretim ■ Lisans ve üstü							
Tablo 7. Cinsiyet, yaş ve çalışma durumu korelasyonu					Ataerkil geleneksel aile yapısının olduğu bir mahalle özelliği göstermekte Mahallede Çingene kültüründen(alt kültür) – geleneksel aile kültürüne doğru bir değişim yaşanmıştır	Toplumsal bir değişim yaşanmıştır.	
Kadın		Erkek					
	Çalışan	Çalışmayan	Çalışan	Çalışmayan			
Genç	%8	%24	%5	%2			
Orta	%1	%29	%13	%3			
Yaşlı	-	%11	-	%4			
Tablo 8. Cinsiyet ve meslek durumu korelasyonu					Katılımcıların çoğunluğunu asgari ücret ve altında geçim standartları olan bireyler oluşturmaktadır ekonomik anlamda alt sınıf etkindir	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.	
	Serbest	Esnaf	Memur vs.	Öğrenci			Diğer
Kadın	%1	%6	%10	%3			%59
Erkek	%12	-	%6	%1	%2		
					Aylık gelir seviyesi genel olarak ev sahibi olanlarda daha yüksektir. Mahallede kira bedelleri düşük olması ve kiracı oranının yüksek olması ekonomik yoksul kesimin mahalleyi tercih etmesine sebep olmaktadır.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.	
■ Asgari ücret ve altı ■ Asgari ücret ve 15000 TL arası ■ 15000 TL ve üstü ■ Belirtmeyenler							
Tablo 10. Aylık gelir durumu ve ev sahibi olma durumu korelasyonu							
Asgari ücret ve altı		Asgari ücret-15000		15000 ve üstü			
Ev sahibi	%32	%17		%4			
Kiracı	%33	%7		%1			
Akraba /tanıdık evi	%4	-		-			
							
■ Ev Sahibi ■ Kiracı ■ Akraba-Tanıdık Evi							
							
■ 1000TL ve altı ■ 1000-2000 TL ■ 2000 TL ve üstü ■ Belirtmeyen							

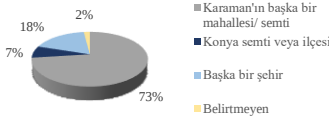
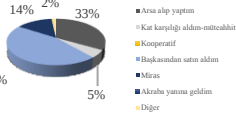
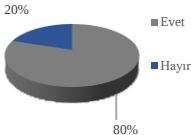
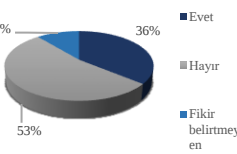
Şekil 55. Demografik analiz verileri

(Kaynak: Yazar)

MAHALLEYE İLİŞKİN ANALİZ VERİLERİ-I																																	
ŞEKİL/TABLO		DEĞERLENDİRME	SONUÇ																														
		Kira bedellerinin düşük olması ve kiracı oranının yüksek olması ekonomik yoksul kesimin mahalleyi tercih etmesine sebep olmaktadır	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.																														
Tablo 11. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet durumu korelasyonu <table><tr><th></th><th>Ev sahibi</th><th>Kiracı</th><th>Tanıdık</th></tr><tr><td>5 yıl ve altı</td><td>%12</td><td>%24</td><td>%1</td></tr><tr><td>6-10 yıl</td><td>%10</td><td>%6</td><td>-</td></tr><tr><td>11-15 yıl</td><td>%3</td><td>%3</td><td>%1</td></tr><tr><td>16-20 yıl</td><td>%4</td><td>%4</td><td>-</td></tr><tr><td>20yıl üstü</td><td>%26</td><td>%4</td><td>%2</td></tr></table>			Ev sahibi	Kiracı	Tanıdık	5 yıl ve altı	%12	%24	%1	6-10 yıl	%10	%6	-	11-15 yıl	%3	%3	%1	16-20 yıl	%4	%4	-	20yıl üstü	%26	%4	%2	Mahallenin eski sakinleri daha çok ev sahibiyken, mahalleye yeni yerleşenler daha çok kiracılardan oluşması mekânsal eskimenin başladığını göstermektedir.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.						
	Ev sahibi	Kiracı	Tanıdık																														
5 yıl ve altı	%12	%24	%1																														
6-10 yıl	%10	%6	-																														
11-15 yıl	%3	%3	%1																														
16-20 yıl	%4	%4	-																														
20yıl üstü	%26	%4	%2																														
Tablo 12. Gelir durumu ve yaşam süresi korelasyonu <table><tr><th></th><th>8500TL ve altı</th><th>8500TL-15000TL arası</th><th>15000TL ve üstü</th><th>Cevapsız</th></tr><tr><td>5 yıl ve altı</td><td>%26</td><td>%8</td><td>%2</td><td>%1</td></tr><tr><td>6-10 yıl</td><td>%8</td><td>%5</td><td>%2</td><td>%1</td></tr><tr><td>11-15 yıl</td><td>%4</td><td>%3</td><td>-</td><td>-</td></tr><tr><td>16-20yıl</td><td>%8</td><td>-</td><td>-</td><td>-</td></tr><tr><td>20 yıl ve üstü</td><td>%23</td><td>%8</td><td>%1</td><td>-</td></tr></table>			8500TL ve altı	8500TL-15000TL arası	15000TL ve üstü	Cevapsız	5 yıl ve altı	%26	%8	%2	%1	6-10 yıl	%8	%5	%2	%1	11-15 yıl	%4	%3	-	-	16-20yıl	%8	-	-	-	20 yıl ve üstü	%23	%8	%1	-	Mahallenin eski sakinlerinin geçim standartlarının çoğunlukla asgari ücret altında olduğu ve ekonomik anlamda alt sınıf-alt sınıfla yer değiştirmiştir.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.
	8500TL ve altı	8500TL-15000TL arası	15000TL ve üstü	Cevapsız																													
5 yıl ve altı	%26	%8	%2	%1																													
6-10 yıl	%8	%5	%2	%1																													
11-15 yıl	%4	%3	-	-																													
16-20yıl	%8	-	-	-																													
20 yıl ve üstü	%23	%8	%1	-																													
		Mahalleye yerleşme sebebini çoğunlukla akrabalar/arkadaş olması ve mahalle memnuniyetinin çok yüksek olması mahallede oluşmuş bir aidiyet olduğunu göstermektedir.	Kentsel müdahalelerde korunması gereken bir aidiyet varlığını göstermektedir.																														
		Mahalleye yerleşme sebepleri arasında olan kent merkezine yakınlık, işe-okula yakınlık ve ulaşım kolaylığı yer almaktadır.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.																														

Şekil 56. Mahalleye ilişkin analiz verileri-I

(Kaynak: Yazar)

MAHALLEYE İLİŞKİN ANALİZ VERİLERİ-II																																						
ŞEKİL/TABLO	DEĞERLENDİRME	SONUÇ																																				
	Katılımcıların %10'u yabancı göçmenlerden, %8'i ise depremzedelerden oluşmaktadır	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.																																				
 	Mahallede İmar Planı değişikliği sonrası yerleşenlerin oranı oldukça yüksektir.	Toplumsal bir değişim yaşanmıştır																																				
Tablo 13. Mahallede ikamet süresi ve mülkiyet edinme durumu korelasyonu <table><thead><tr><th></th><th>Kendi yapılanlar</th><th>Kat karşılığı</th><th>Satın aldım</th><th>Miras</th><th>Diğer</th></tr></thead><tbody><tr><td>5 yıl ve altı</td><td>-</td><td>-</td><td>%11</td><td>-</td><td>%1</td></tr><tr><td>6-10 yıl</td><td>%3</td><td>%2</td><td>%4</td><td>-</td><td>-</td></tr><tr><td>11-15 yıl</td><td>%1</td><td>-</td><td>%1</td><td>%1</td><td>-</td></tr><tr><td>16-20 yıl</td><td>%1</td><td>-</td><td>%2</td><td>%1</td><td>-</td></tr><tr><td>20 yıl üstü</td><td>%14</td><td>%1</td><td>%8</td><td>%6</td><td>-</td></tr></tbody></table>		Kendi yapılanlar	Kat karşılığı	Satın aldım	Miras	Diğer	5 yıl ve altı	-	-	%11	-	%1	6-10 yıl	%3	%2	%4	-	-	11-15 yıl	%1	-	%1	%1	-	16-20 yıl	%1	-	%2	%1	-	20 yıl üstü	%14	%1	%8	%6	-		
	Kendi yapılanlar	Kat karşılığı	Satın aldım	Miras	Diğer																																	
5 yıl ve altı	-	-	%11	-	%1																																	
6-10 yıl	%3	%2	%4	-	-																																	
11-15 yıl	%1	-	%1	%1	-																																	
16-20 yıl	%1	-	%2	%1	-																																	
20 yıl üstü	%14	%1	%8	%6	-																																	
 	Konut büyüklükleri genellikle yeterlidir Ancak apart konutlar kullanıcılar tarafından yetersiz görülmesinin yansıra günlük kiraya verilme durumları nedeniyle geleneksel aile yapısının olduğu mahalleye uygun konut tipi olmadığı değerlendirilmekte ve İl genelinde mahallenin imajını kötülemektedir	Konut stoğu yenilenmiş ve apartmanlaşmaya dönülmüş olmasına karşın yeterli konut büyüklüklerine erişilememesi sebebiyle Apart konutların varlığı İmar Planı değişikliğinin olumsuz yönü olarak değerlendirmiştir.																																				
Tablo 14. Çocuk sayısı ve konutların büyüklük durumu korelasyonu <table><thead><tr><th></th><th>Çocuklu</th><th>Çocuksuz</th><th>Belirtmemiş</th></tr></thead><tbody><tr><td>Yeterli</td><td>%65</td><td>%12</td><td>%3</td></tr><tr><td>Yetersiz</td><td>%17</td><td>%3</td><td>-</td></tr></tbody></table>		Çocuklu	Çocuksuz	Belirtmemiş	Yeterli	%65	%12	%3	Yetersiz	%17	%3	-																										
	Çocuklu	Çocuksuz	Belirtmemiş																																			
Yeterli	%65	%12	%3																																			
Yetersiz	%17	%3	-																																			
Tablo 15. Cinsiyet ve konutların büyüklük durumu korelasyonu <table><thead><tr><th></th><th>Kadın</th><th>Erkek</th></tr></thead><tbody><tr><td>Yeterli</td><td>%58</td><td>%21</td></tr><tr><td>Yetersiz</td><td>%15</td><td>%6</td></tr></tbody></table>		Kadın	Erkek	Yeterli	%58	%21	Yetersiz	%15	%6																													
	Kadın	Erkek																																				
Yeterli	%58	%21																																				
Yetersiz	%15	%6																																				
 	Mahallede suç işlendiğini söyleyen katılımcılar daha çok 4 farklı düğün salonunun ve kahvehanenin olduğu yerlerde yoğunlaşmıştır. Çingene kültürüne özgün mesleklerin ve davranışların yoğun olması bu bölgelerin suç potansiyelini yükseltmiştir.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.																																				
Tablo 16. Mahalledeki ikamet süresi ve suç işleme durumu korelasyonu <table><thead><tr><th></th><th>Evet</th><th>Hayır</th><th>Cevapsız</th></tr></thead><tbody><tr><td>5 yıl altı</td><td>%9</td><td>%22</td><td>%6</td></tr><tr><td>6-10</td><td>%9</td><td>%7</td><td>-</td></tr><tr><td>11-15</td><td>-</td><td>%5</td><td>%2</td></tr><tr><td>16-20</td><td>%5</td><td>%2</td><td>%1</td></tr><tr><td>20 yıl üstü</td><td>%13</td><td>%17</td><td>%2</td></tr></tbody></table>		Evet	Hayır	Cevapsız	5 yıl altı	%9	%22	%6	6-10	%9	%7	-	11-15	-	%5	%2	16-20	%5	%2	%1	20 yıl üstü	%13	%17	%2														
	Evet	Hayır	Cevapsız																																			
5 yıl altı	%9	%22	%6																																			
6-10	%9	%7	-																																			
11-15	-	%5	%2																																			
16-20	%5	%2	%1																																			
20 yıl üstü	%13	%17	%2																																			

Şekil 57. Mahalleye ilişkin analiz verileri-II

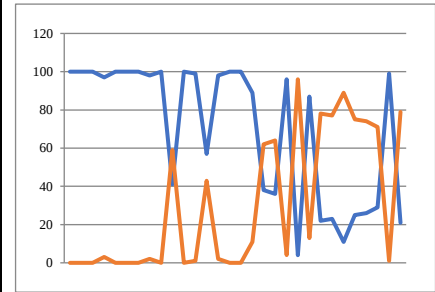
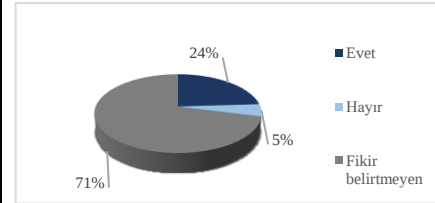
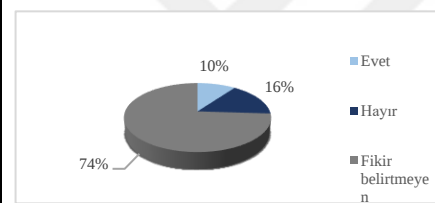
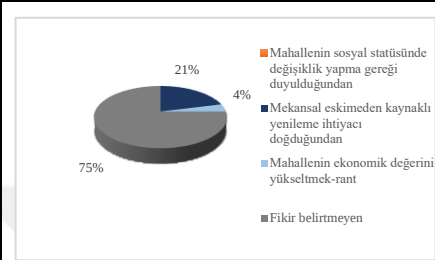
(Kaynak: Yazar)

MAHALLEYE İLİŞKİN ANALİZ VERİLERİ-III														
ŞEKİL/TABLO	DEĞERLENDİRME	SONUÇ												
	Mahallede “Çingene Kültürü”nün yoğunlaştığı kısımlarda suç potansiyeli yüksektir.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.												
	Komşuluk ilişkilerinde sorun neredeyse yoktur. Komşuluk ilişkilerinde sorun var diyen katılımcıların tamamı bu sorunun sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığını söylemişlerdir.	İmar Planı değişikliği mahallede komşuluk ilişkilerin neredeyse sonlandırmıştır												
	Katılımcılar mahalleyi orta halli gecekondü bölgesi olarak tanımlamalarından anlaşılacağı üzere yoksulluğu damga olarak kabul etmemektedirler.	Soylulaştırma potansiyeli oluşturmaktadır.												
Tablo 17. Mahallede memnuniyeti ve taşınma isteği korelasyonu <table border="1"> <thead> <tr> <th></th><th>Memnunum</th><th>Değilim</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Düşünürüm</td><td>%10</td><td>%11</td></tr> <tr> <td>Düşünmem</td><td>%71</td><td>%7</td></tr> <tr> <td>Cevapsız</td><td>%1</td><td>-</td></tr> </tbody> </table>		Memnunum	Değilim	Düşünürüm	%10	%11	Düşünmem	%71	%7	Cevapsız	%1	-	Katılımcıların mahalleden taşınma isteği çoğunluğu taşınmak istememektedir	Aidiyet oluşmuştur
	Memnunum	Değilim												
Düşünürüm	%10	%11												
Düşünmem	%71	%7												
Cevapsız	%1	-												
	Katılımcılar mahalleden taşınma isteklerinin sebepleri sırasıyla konutların kullanışsızlığı, komşuluk ilişkilerinin olmayışı, gürültü kirliliği, güvenlik ve sosyal donatı eksikliği olarak belirtmişlerdir	İmar Planı değişikliği sosyal anlamda yeterli çözüm oluşturmadığı anlaşılmakta												

Şekil 58. Mahalleye ilişkin analiz verileri-III

(Kaynak: Yazar)

İMAR PLANI DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN ANALİZ VERİLERİ		
ŞEKİL/TABLO	DEĞERLENDİRME	SONUÇ
15% Evet 8% Hayır 77% Fikir belirtmeyen	Katılımcıların çoğunluğu İmar Planı değişikliği içi görüşlerinin alınmadığını belirtmişlerdir, Karaman Belediyesi'nde İmar Planı değişikliği öncesi mahallelinin görüşü ya da düşüncesinin alınabileceği bir çalışmaya rastlanmamıştır	Halk katılımının göz ardı edildiği bir İmar Planı değişikliği yaşanmıştır
21% Mahallenin sosyal statüsünde değişiklik yapma gereği duyulduğundan 4% Mekânsal eskimeden kaynaklı yenileme ihtiyacı olduğundan 75% Mahallenin ekonomik değerini yükseltmek-rant 4% Fikir belirtmeyen	Geleneksel mahalle dokusundan ızgara sistem ve bitişik nizam yapılaşmayla ticarethane foksionlarının eklendiği apartmanlaşma süreci yaşanmıştır.	Mekânsal ve fiziksel anlamda bir iyileşme ve değişim yaşanmış ancak konut dokusuna herhangi bir müdahale yapılmamıştır.
10% Evet 16% Hayır 74% Fikir belirtmeyen	İmar Planı değişikliğiyle mahallende yaşayan Çingeneler çoğunlukla arsalarını satarak gitmiş olmaları gönüllü bir göçe sebep olmuştur. İmar Planı değişikliği tam anlamıyla ekonomik katkı sağlamamış olsa da ekonomik çıkarları ve yaşam tarzları nedeniyle yerli halk kendi isteğiyle göç etmiştir.	Mahalle kültürel anlamda değişim yaşanmıştır.
24% Evet 5% Hayır 71% Fikir belirtmeyen	İmar Planı değişikliği katılımcılar tarafından genellikle olumlu karşılamakla birlikte bir kısım katılımcı komşuluk ilişkilerini bitirdiğinden şikâyetçidir	İmar Planı değişikliği mahallede eski konut stoğunun yenilenmesi açısından olumlu olmasına rağmen sosyal ilişkileri destekleyen bir çözüm getirmemiştir
	Grafikte atılımcılara yöneltilen anket sorularına cevap verme yüzdeleri görülmektedir. Mavi çizgiler sorulara cevap veren katılımcıları, turuncu çizgiler ise soruyla ilgili herhangi bir bilgisi olmadığını söyleyen katılımcıları göstermektedir. Demografik bilgilerde katılımcıların tamamı bilgi verirken, mahalleye ilişkin sorularda mahallede ikâmet süresine göre bilgi verme oranı değişmektedir. Ancaaaak İmar Plan değişikliğine ilişkin sorulara gelindiğinde katılımcıların çoğunluğu bilgisi olmadığını söylemişlerdir.	Mahallede toplumsal bir değişim yaşanmıştır.

Şekil 59. İmar Planı değişikliğine ilişkin analiz verileri

(Kaynak: Yazar)

7. SONUÇ

Kentsel dönüşümde soylulaştırma süreç itibariyle incelendiğinde son yıllarda daha fazla tartışılan bir dönüşüm süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Soylulaştırma kuramında ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal ve çok boyutlu yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Soylulaştırmaya etki eden faktörlerin yanında sürece dâhil olan aktörler de sürecin işletim mekanizmasında değişikliklere neden olmaktadır. Soylulaştırmada merkezi yönetim ve yerel yönetimler en etkin aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aktörleri ve süreçleri bakımından değişen soylulaştırma kentsel mekânın yerel özelliklerine, toplumun yerel değerlerine ve kaç kere tekrar edildiğine bağlı olarak çeşitlenmektedir. Soylulaştırma etkenleri, aktörleri ve sonuçları itibariyle üzerinde çalışılmaya ve bu husustaki yerel ölçekte örneklerin çoğaltılmasına böylece daha sağlıklı bir araştırma ortamının ve tartışma konularının olacağı anlaşılmaktadır. Soylulaştırma yerel etkenlerin oluşturduğu farklılıklar çerçevesinde yeni süreçleri keşfedilebilecek bir dönüşüm kavramı olmaktadır.

Karaman Yenimahalle'nin kent merkezinde yer alması, mekânsal olarak eskimiş, kerpiç, müstakil konutlardan oluşması ve mahallenin suç potansiyelinin yüksek olması İmar Planı değişikliğine sebep olmuştur. Yapılan kentsel müdahale halk katılımı sağlanmadan yerel yönetimce alınan kararlar doğrultusunda gerçekleşmiştir. İmar Planı değişikliğiyle birlikte özel sektör (müteahhitler ve yeni arsa sahipleri) sürece dâhil olmuş ve Karaman Yenimahalle'de bir dönüşüm yaşanmıştır. Mahallede yaşanan dönüşüm sonrası müstakil, kerpiç evlerden oluşan geleneksel sokak dokusu, ticarethane fonksiyonunun da eklendiği bitişik nizam 2 katlı yapılardan oluşan, ızgara sistem planlanmaya dönüşmüştür. Ancak Yenimahalle'de daha sonra yapılan İmar Planı Revizyonu ve parsel bazında yapılan değişikliklerle birlikte 3 ya da 4 kimi yerde daha fazla katlı apartmanlardan oluşan dönüşüm yaşanmıştır. Literatürde alt kültür grubu olarak nitelendirilen “Çingene Kültürü”ne sahip yerli halkın çoğunluğu buradaki arsalarını satarak kentin dışında ve kendi yaşam tarzına uygun müstakil evlerin olduğu Bahçelievler Mahallesi'ne göç etmiştir. Alt kültür grubunun yerini mahallede artık ataerkil yaşam tarzına sahip geleneksel aile yapısı almıştır ve mahallede kültürel anlamda değişime sebep olmuştur. Dönüşüm sürecinde ekonomik anlamda alt sınıfın alt sınıfla yer değiştirdiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın ortaya koymuş olduğu sonuçlar Karaman Yenimahalle'nin, üst ölçek kararlarıyla verilmiş İmar Planı değişikliğinin toplumsal bir değişime sebep olduğunu göstermektedir. Mahallede “Çingene Kültürü”nden geleneksel

aile yapısına doğru evrilen bir kültürel anlamda bir değişim yaşanmıştır. Anket verileri ekonomik anlamda ise mahallede alt sınıfın alt sınıfla yer değiştirdiği göstermektedir. Karaman Yenimahalle’de yapılan İmar Planı değişikliğinin tam anlamıyla bir soylulaştırmaya sebep olduğunu söylemek mümkün değildir.

Karaman Yenimahalle kent merkezinde yer alması ilk sebep olmakla beraber anket verileri diğer soylulaştırma potansiyellerini de içerdiğini göstermektedir. Bu potansiyeller demografik olarak eğitim seviyesi ve gelir seviyesi düşük olması, “Çingene Kültürü” geleneklerinin etkin olması, yabancı göçmenlerin mahallede yoğunlaşmış olması, boşanmış bireylerin oranının yüksek olmasıdır. Mekânsal olarak soylulaştırma potansiyelleri eski binaların varlığı, henüz yenilenmemiş müstakil kerpiç evler ile yapılaşma sürecini tamamlamamış boş parsellerin varlığı ve dönüşümünü tamamladığı halde eskiyen binalar olarak sıralanabilir. Anket sonuçları 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası mahalleye yerleşen depremzedelerin katılımcıların %4’ünü oluşturduğunu vermektedir. Bu durum Türkiye’nin deprem kuşağında bir ülke olması ve Karaman İli’nin Türkiye’de depremsellik açısından güvenli bir il olması sebebiyle deprem göçü alma potansiyelinin varlığını göstermektedir.

Anket verileri İmar Planı Değişikliği’nin mahallenin fiziksel anlamda iyileştirilmesine ve alt kültürün mahalleden gönüllü göçü sebebiyle adli olayların azalmasından dolayı olumlu olduğu sonucunu vermektedir. Mahallede aidiyetin halen korunması yine olumlu olmakla beraber çalışmanın ikinci bölümünde bahsedilen kentsel kimlik açısından korunması gereken bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sosyal ilişkileri arttırıcı kamusal alan ve sosyal donatı alanlarının yetersizliği nedeniyle komşuluk ilişkilerini bitme noktasına gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Apartlardan oluşan binalardaki konutların yeterli büyüklükte olmadığı anlaşılmıştır. Ticarethanelerin eğlence mekânları olarak kullanılması nedeniyle (düğün salonları) alt kültür grubunun toplumsal olarak istenmeyen davranış özelliklerinin devam etmesine sebep olmuştur. İmar Planı değişikliğiyle konut alanına eklenen ticarethanelerin motor tamircisi olarak kullanılmasından kaynaklı gürültüye sebep olmaktadır. İmar Planı değişikliğinin mahalle için güvenlik, konutların mekân kalitesi,

kamusal alan eksikliği ve sosyal donatı eksikliklerine tam bir çözüm getirmediği anlaşılmıştır.

Bütün bu veriler ışığında Karaman İli Yenimahalle’de yapılacak kentsel müdahalelerde soylulaştırma potansiyelinin göz önünde bulundurularak kullanıcı sürdürülebilirliğini ön plana çıkaran yaklaşımlar sergilenmesi kent kimliğinin korunmasında önem arz etmektedir. Sosyal devlet politikalarının işletildiği kentsel tasarım yaklaşımları burada yaşayan insanların eğitim seviyelerini yükselterek topluma ve kente adaptasyonunu kolaylaştıracaktır. Halk katılımının sağlandığı, mahalle için sorun olan kamusal sosyal alan eksikliği, gürültü kirliliği ve güvenlik sorunlarına çözüm oluşturacak, üst ölçek kararlarının yanında mahallenin yerel değerlerinin de karar süreçlerinde etkin olduğu ve mahallede oluşmuş olan aidiyetin korunduğu tasarım yaklaşımları geliştirilmelidir. Böylece kentte yaşamasına rağmen kentin imkânlarından yoksun kalması sebebiyle kentli olamamış toplumsal kesimin adaptasyonu sağlanacaktır. Mahallede yoğunluğu oluşturan yoksul halkın burada kalabilmesi için mekân kalitesi iyileştirilirken mahalleliye hitap eden düşük maliyetli konut imkânının sağlandığı bir planlama süreci kullanıcı sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Kentsel dönüşüm modellerinin uygulanacak kentsel mekânın yerel özelliklerine bağlı olarak seçilmesi uygulama alanına optimum çözümler getirecektir. Yalnızca kente değil kentte yaşayanlara yönelik de kentsel tasarımlar geliştirilmesi kentleşme süreci ile kent kimliğinin oluşması ve korunmasını destekleyen bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKLAR

- Arıkanlı Özdemir, M. (2016). İstanbul’da Kentsel Ayırışma: Kentsel Dönüşümde Eski Bir Gecekondu Mahallesi: Karanfilköy Kentlere Vurulan “Neşter”ler. (H. Kurtuluş, Ed.). Bağlam Yayıncılık.
- Bauman, Z. (1999). Çalışma Tüketicilik ve Yeni Yoksulluk (Ü. Öktem, Ed.). İstanbul, Sarmal Yayınevi.
- Behar, D. & İslam, T. (2006). İstanbul’da “Soylulaştırma” Eski Kentin Yeni Sahipleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozkulak, S. (2016). İstanbul’da Kentsel Ayırışma: Gecekondundan “Varoş”a: Gülsuyu Mahallesi.(H. Kurtuluş, Ed.). Bağlam Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (1986). Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Londra, Routledge.
- Çalışkan, M. (2016). Kentsel dönüşüm projelerinde kullanıcı sürdürülebilirliği; Türkiye ve yurt dışı örnekleri. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeker , A., & Belge, R.(2015). İstanbul’da kentsel dönüşüm kapsamında gerçekleşen bir olgu: Soylulaştırma. Türk Coğrafya Dergisi 65, 77-86.
- Dayıoğlu, O., (2006). Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eravcı, H., & Uca, A. (2023). Karaman. Y. Küçükdağ, Ö. K., C. Arabacı, & S. E. Yenice içinde, Türklerde Çevre ve Şehircilik:medeniyetimizi yaşatan iller cilt:II (s. 279-286). Ankara: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.
- Ergun, N. (2004). “Gentrification in Istanbul”. Cities, 5 (21), 391- 405.
- Gazete Anadolu, (2023). Bahçelievler Mahallesi’nin yolları asfaltlandı. Erişim adresi: <https://www.gazeteanadolu.com/bahcelievler-mahallesi-nin-yollari-asfaltlandi/34152/> . Erişim tarihi: 17 Aralık 2023.
- Glass, R. (1964). Aspects of Change. Londra.

Google, (2023). Karaman Yenimahalle düğün salonları, Haritalar. Erişim adresi: https://www.google.com/search?q=karaman+yenimahalle+d%C3%BC%C4%9F%C3%BCn+salonlar%C4%B1&sca_esv=591711254&sxsrf=AM9HkKkIkDsFPVVYIwes8NWJhqZFjd77IA%3A1702845937309&ei=8V1_Zaa5Ep-Vxc8PrMeMiA0&ved=0ahUKEwj9cy5q5eDAxWfSvEDHawjA9EQ4dUDCB&uact=5&oq=karaman+yenimahalle+d%C3%BC%C4%9F%C3%BCn+salonlar%C4%B1&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcjAiJmthcmFtYW4geWVuaW1haGxsZSBkw7zEn8O8biBzYWxvbmhcsSxMgcQIxiwAhgnSLkPUMwIWN8McAF4AJABAJgByAGgAfIEqgEFMC4zLjG4AQPIAQD4AQHCAGoQABhHGNYEGLADwgIFECEYoAHCAGUQIRifBeIDBBgAIEGIBgGQBgi&scient=gws-wiz-serp#rlimm=5290905414970309140. Erişim tarihi: 17 Aralık 2023.

Güllü, İ. & Yıldırım, K. (2016). Alt kültür gruplarında suç ve toplumsallaşma ilişkisi: Karaman Çingeneleri örneği. *Border Crossing*, 6(1), 46-78.

Güzey, Ö. (2012). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Neo-Liberal Kent Politikaları, Yeni Kentsel Aktörler ve Gecekondu Alanları. *İdeal Kent Dergisi* 3(7), 64-83.

Hamnett, C. (1984). Gentrification And Residential Location Theory: A Review And Assessment. In *Geography And The Urban Environment: Progress in Research And Applications* (D. Herbert & R.J. Johnston, Ed.). Wiley and Sons.

Harvey, D. (Z. 1999) (1997). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul, Metis.

İmaret Haber, (2023). Karaman Belediyesi yıkılıyor. Erişim adresi: <https://www.imaret.com.tr/karaman-belediyesi-yikiliyor/18734/>. Erişim tarihi: 23 Aralık 2023.

Kaş, M. (2014). Konut sorununun çözümünde kentsel dönüşüme kullanıcı katılımının sağlanması üzerine bir yöntem araştırması: Konya örneği. *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kayasü, S. & Yetişkul, E. (2013). “Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0” . *Planlama*, 23(3), 147-152.

Kaypak, Ş., & Dağdelen, A. (2013). Kültür ve kimlikte kente özgü “çok”lu açılımlar. F. Yüksel (Ed.), *Afro-Avrasya Coğrafyasında Kamu Yönetimi Uygulamaları ve*

Sorunları, XI. KAYFOR (31 Ekim-2 Kasım 2013) (s.510-520). Samsun, Ankara:TODAİE

Kentsel Strateji, (2016). Fikirtepe projeyi yeniden düşünmek. Erişim adresi: <https://kentselstrateji.com/wp-content/uploads/Fikirtepe-sed.pdf>. Erşim tarihi: 23 Aralık 2023.

Keleş, R. (2021). Kentleşme Politikası. Ankara, İmge Kitabevi.

Kocamemi, G.N., (2006). Kentsel Dönüşüm Süreci: Kazlıçeşme örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Koçak, E. (2019). Kentsel dönüşüm projelerinde soylulaştırıcı olarak Toki'nin rolü: Ankara İli, Aktaş Mahallesi örneği. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Knox P. L. & McCarthy L. (2012). Urbanization: An Introduction to Urban Geography. New York, Pearson.

Kurtuluş, H. (2016). İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Bir "Ütopya" Olarak Bahçeşehir.(H. Kurtuluş, Ed.). Bağlam Yayıncılık.

Lynch, K. (1960). The Image Of The City. M. I. T. Press.

Oktay, D. (2011). Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış. İdealkent, 2(3), 8-19.

Özgüç, N. (2012). Şehirselleştirme ve Coğrafya. Coğrafya Dergisi, 3, 61-122.

Polat, S. & Dostoğlu, N., (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12(1), 61-76.

Sivri, K.(2021). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında, Dönüşüm Öncesi Ve Dönüşüm Sonrası Mekan Organizasyonlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi: Kadıköy Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Smith, N. (1996). The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City. London, Routledge.

Smith, N. & Williams P. (2007). Gentrification of the City. Londra, Routhledge.

- Şahin, B. (2020). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının ‘Sürdürülebilirlik’ İlkesi Açısından İrdelenmesi Kadıköy Fikirtepe Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Şeker, O. (2020). Sulukule’de Soylulaşmanın Etkisiyle Başlayan Yabancılaşma. Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi, 4(1), 10-25.
- Şen, B. (2011). Kentsel Mekânda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 44, 1-21.
- Şen, B. (2016). İstanbul’da Kentsel Ayırışma: Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayırışma Biçimi. (H. Kurtuluş, Ed.). Bağlam Yayıncılık.
- TÜİK, (2023). Okuma yazma bilenlerin oranı, Türkiye ve il düzeyinde yıllara göre değişimi gösterilmektedir. Erişim adresi: <https://nip.tuik.gov.tr/?value=OkumaYazmaDurumu>. Erişim tarihi: 17 Aralık 2023.
- TÜİK, (2024). Yurt dışından gelen göçün il nüfusuna oranı, 2022. Erişim adresi: [file:///C:/Users/mhmt_/Downloads/yurt%20disindan%20gelen%20gocun%20il%20nufusuna%20orani%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/mhmt_/Downloads/yurt%20disindan%20gelen%20gocun%20il%20nufusuna%20orani%20(1).pdf) . Erişim tarihi : 1 Ocak 2024.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2014). Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türk-İş, (2024). Türk- İş Nisan 2023 açlık ve yoksulluk sınırı. Erişim adresi: <https://www.turkis.org.tr/turk-is-nisan-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/#:~:text=G%C4%B1da%20harcamas%C4%B1%20ile%20giyim%2C%20konut,%2C15%20TL'ye%20y%C3%BCkseldi>. Erişim tarihi: 5.01.2024.
- Türkün , A., & Kurtuluş, H. (2016). İstanbul’da kentsel ayırışma mekânsal dönüşümde farklı boyutlar: Giriş (H. Kurtuluş, Ed.). Bağlam Yayıncılık.
- Uğur, A. & Aliagaoglu, A. (2013). Şehir Coğrafyası (3. Baskı). Nobel, Ankara.
- Ustabaşı Gündüz D. & Sağlam, E. (2020). Öteki mekânlarda sosyal sorunlar: bir literatür taraması. OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(29), 2142-2178.
- Uysal, Ü. E. (2006). Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul’da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği. Planlama Dergisi, (2), 77-92.

- Üreten Ankara, (2023). Suç oranında Türkiye genelinde Ankara sonuncu sırada. Erişim adresi: <https://www.uretenankara.com/suc-oraninda-turkiye-genelinde-ankara-sonuncu-sirada/7871/> . Erişim tarihi: 17 Aralık 2023.
- Vikipedi, (2023). İstanbul – Karaman Yüksek Hızlı Treni. Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul-Karaman_Y%C3%BCksek_H%C4%B1zlı%C4%B1_Treni Erişim tarihi: 28 Kasım 2023.
- Wirth L. (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme: 20 Yüzyıl Kenti (B. Duru ve A. Alkan, Ed.). İmge Kitabevi,Cambridge.
- Witherick, M.,Ross & S., Small, J. (2001). A Modern Dictionary of Geography (4th Ed.). Arnold Publisher, London.
- Youtube, (2020). Karaman Yeni Mahalle 1991. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=AYaUwyHWUv0> . Erişim tarihi: 31 Aralık 2022.
- Zeybekoğlu Sadri, S. (2005). Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları: Kentsel Dönüşüm ve Kentte İnsan Hakları (M. Ökmen, Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zukin S. (1988). Loft Living. London, Radious.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :Hanife GÜRLER AKSOY

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2014, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2011, Stajyer Mimar, Konya Çevre, Şehircilik İl
Müdürlüğü

: 2012, Stajyer Mimar, Seha Yapı

Çalıştığı Kurumlar : 2013, Teknik Personel, Ceray Mimari Restorasyon

:2014, Mimar, ÇTK İnşaat

: 2014,YKE/Mimar, CNR Yapı Denetim

: 2015, Saha Şefi, Bilsa İnşaat

:2018, Mimar, Karaman Çevre, Şehircilik ve İklim

Değişikliği İl Müdürlüğü

Tarih: 30 Nisan 2024

EK 1. ANKET SORULARI

Bu çalışma Mimarlık Anabilim Dalı'na bağlı olarak hazırlanan yüksek lisans tez çalışması için Karaman İli Merkez İlçesi Yenimahalle Mahallesi'nde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesini tüm boyutları ile analiz edebilmek adına uygulanmaktadır. Bu çalışma kapsamında ad, soyad, iletişim bilgileri gibi herhangi bir kişisel veri toplanmayacaktır. Anketin herhangi bir sorusunda katılımdan vazgeçme hakkınızı kullanabilir ya da cevap vermek istemediğiniz soruları boş bırakabilirsiniz. İlginiz ve katılımınız için teşekkür ederim.

Hanife GÜRLER

Mimar

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

1. Cinsiyetiniz:

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2. Yaşınız:

- ☐ 18 ve altı
- ☐ 19-39
- ☐ 40-65
- ☐ 65+

3. Medeni Durumunuz:

- ☐ Evli
- ☐ Bekar

4. Çocuğunuz var mı, cevabınız evet ise kaç tane?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

5. Eğitim Durumunuz:

- ☐ Okur-Yazar Değil
- ☐ Orta Öğretim
- ☐ Lisans ve üstü

6. Mesleğiniz:

- ☐ Serbest Meslek
- ☐ Esnaf

- ☐ Memur-Hemşire vs.
- ☐ Öğrenci
- ☐ Diğer

7. Çalışıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

8. Aylık geliriniz?

- ☐ Asgari ücret ve altı
- ☐ Asgari ücret ve 15000TL arası
- ☐ 15000 TL ve üstü

9. Ev Sahipliliği durumunuz nedir?

- ☐ Ev Sahibi
- ☐ Kiracı (Kira bedeliniz nedir?)
 - ☐ 1000TL ve altı
 - ☐ 1000-2000
 - ☐ 2000tl ve üstü
- ☐ Akraba –tanıdık evi

10. Ne zamandan beri bu mahallede yaşıyorsunuz?

- ☐ 5yıl ve altı
- ☐ 6-10 yıl arası
- ☐ 11-15 yıl arası
- ☐ 16-20 yıl arası
- ☐ 20 yıl ve üstü

11. Buraya yerleşme nedeniniz nedir?

- ☐ Akraba/arkadaş
- ☐ Kira/satın alma bedellerinin cazipliği
- ☐ Ulaşım kolaylığı
- ☐ İşe-Okula yakınlık
- ☐ Kent merkezine yakınlık
- ☐ Diğer.....

12. Evinizi hangi yolla edindiniz ?

- ☐ Arsa alıp yaptım

- ☐ Kat Karşılığı aldım-Müteahhit-
- ☐ Kooperatif
- ☐ Başkasından satın aldım
- ☐ Miras
- ☐ Akraba yanına geldim
- ☐ Diğer.....

13. Buraya nereden taşındınız?

- ☐ Karaman'nın başka bir mahallesi/semti
- ☐ Konya semti veya ilçesi.....
- ☐ Başka bir şehir

14. Mahallenizden memnun musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

15. Evinizin büyüklüğünü yeterli mi?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

16. Mahallede suç işleniyor mu ?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

17.İşleniyorsa ne tür suçlar?

- ☐ Hırsızlık
- ☐ Cinayet
- ☐ Hepsi
- ☐ Diğer...

18. Sizce suçu işleyenler kimler?

- ☐ Mahallenin eski sakinleri
- ☐ Mahalleye sonradan taşınanlar
- ☐ Mahalle dışından gelenler
- ☐ Hepsi

19. Mahalleye sonradan taşınanlar ile eski sakinler arasındaki komşuluk ilişkilerinde sorunlar var mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

20. Yaşanan sorunun en önemli sebebi nedir?

- ☐ Sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar
- ☐ Ortak Mekan kullanımı
- ☐ Hayvan Besleme
- ☐ Diğer.....

21. Yaşadığınız mahalleyi Karaman içinde tanımlayınız.

- ☐ En yoksul bölge
- ☐ Yoksul bölgelerden biri
- ☐ Orta halli gecekondu bölgesi
- ☐ Suç bölgesi
- ☐ Diğer.....

Kentsel Dönüşüm Süreci:

22. Kentsel dönüşüm projesinden nasıl haberdar oldunuz?

- ☐ Muhtar
- ☐ Belediye
- ☐ Komşu,arkadaş vs.
- ☐ TV, Gazete, Broşür vs.
- ☐ Diğer.....

23. Mahalleye uygulanacak proje ile ilgili sizin görüşleriniz alındı mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

24. Bilgilendirmeler hangi yol ile yapıldı:

- ☐ Yüz yüze görüşme
- ☐ Toplantı
- ☐ Resmi yazı
- ☐ Diğer.....

25. Sizce neden buraya bir kentsel dönüşüm projesi uygulandı?

- ☐ Mahallenin sosyal statüsünde değişiklik yapma gereği duyulduğundan
- ☐ Mekansal eskimeden kaynaklı yenileme ihtiyacı doğduğundan
- ☐ Mahallenin ekonomik değerini yükseltmek-rant

26. Bu proje mülk sahibi olarak size kar mı sağladı mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

27. Sizce bu proje mahalle için olumlu bir proje mi?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

28. Bu mahalleden taşınmayı düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet (Neden?)
 - ☐ Altyapı yetersiz
 - ☐ Ulaşım
 - ☐ Güvenlik
 - ☐ Kamu hizmetlerinin yetersizliği
 - ☐ Komşuluk ilişkileri
 - ☐ Gürültü kirliliği
 - ☐ Sosyal Donatı alanlarının yetersizliği
 - ☐ Konutların kullanışsızlığı
 - ☐ Kira bedellerinin yüksek olması
- ☐ Hayır

ETİK KURUL/KOMİSYON İZNİ/MUAFİYETİ

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ

BİLİMSEL ETİK DEĞERLENDİRME KURUL KARARI

Toplantı

Karar

Sayısı : 03

Tarihi: 04/04/2023

Sayın: Prof.Dr.Güzin Demirkan TÜREL

Hanife GÜRLER

Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulu, 04/04/2023 salı günü saat 14.00 de Fakültemiz Dekanı Prof.Dr. Rabia Köse DOĞAN Başkanlığında, Doç.Dr.Sertaç GÜNGÖR ve Doç.Dr. Hatice HARMANKAYA'nın katılımlarıyla toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR NO : 03 / 02 : Fakültemiz Etik Kuruluna 09/03/2023 tarihinde etik kurul başvuru dilekçesiyle başvuran Hanife GÜRLER ve Prof.Dr.Güzin Demirkan TÜREL tarafından gönderilen “**Kentsel Dönüşümde Soylulaştırma Kavramının Karaman İli Yenimahalle Ölçeğinde İrdelenmesi**” başlıklı çalışmanın kurulumuz üyelerince ayrı ayrı değerlendirilmiş ve değerlendirilen anket formlarının etik açıdan UYGUN olduğuna OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.